

CRNA GORA

**ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA
ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZAŠTITE OD
JONIZUJUĆIH ZRAČENJA, RADIJACIONE SIGURNOSTI I
UPRAVLJANJA RADIOAKTIVNIM OTPADOM ZA PERIOD
2017-2021. GODINA**

PODGORICA, DECEMBAR 2025. GODINE

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU PRATEĆIH INDIKATORA UČINKA	6
2.1 <i>INDIKATOR UČINKA 1:</i>	6
2.2 <i>INDIKATOR UČINKA 2:</i>	20
2.3 <i>INDIKATOR UČINKA 3:</i>	21
2.4 <i>INDIKATOR UČINKA 4:</i>	22
2.5 <i>INDIKATOR UČINKA 5:</i>	22
2.6 <i>INDIKATOR UČINKA 6:</i>	23
3. TABELARNI PRIKAZ STATUSA REALIZACIJE AKTIVNOSTI PO INDIKATORIMA UČINKA	24
4. NALAZI EVALUACIJE	56
5. OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA	73
6. PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA JAVNE POLITIKE	75

1. UVOD

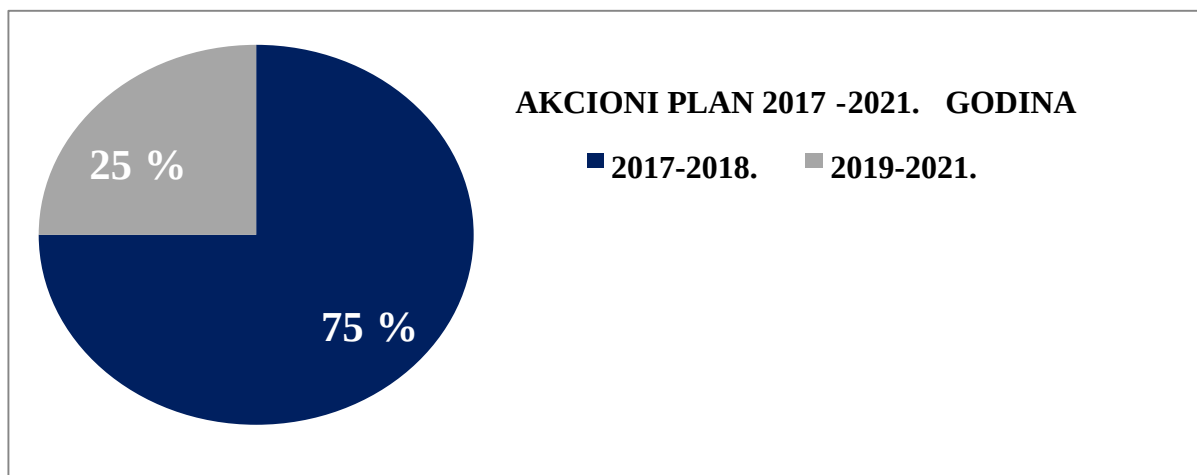
Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 29.12.2016. godine razmotrila i usvojila Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godina s Akcionim planom za period 2017-2021. godina.

Prvi izvještaj o stepenu realizacije Akcionog plana Strategije donijela je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 29.12.2019. godine, koji je prikazao pregled i ocjenu postignutog napretka u: pravnom i institucionalnom okviru, jačanju administrativnih kapaciteta, konkretnim aktivnostima implementacije, međunarodnoj saradnji, projektima tehničke saradnje i dr.

Potpunom realizacijom aktivnosti predviđenih Akcionim planom osigurava se unapređenje kvaliteta primjene jonizujućih zračenja, kao i unapređenje radijacione u nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, kako sa preventivnog i operativnog, tako i sa stanovišta otklanjanja posljedica nastalih neadekvatnom upotrebom izvora jonizujućih zračenja i primjenom mjera relaventnih sa aspekta radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

Akcioni plan Strategije ima ukupno 52 mjere, od kojih 39 mjera tokom 2017-2018. godine i 13 mjera u periodu 2019-2021. godina, kako je prikazano na Slici 1.

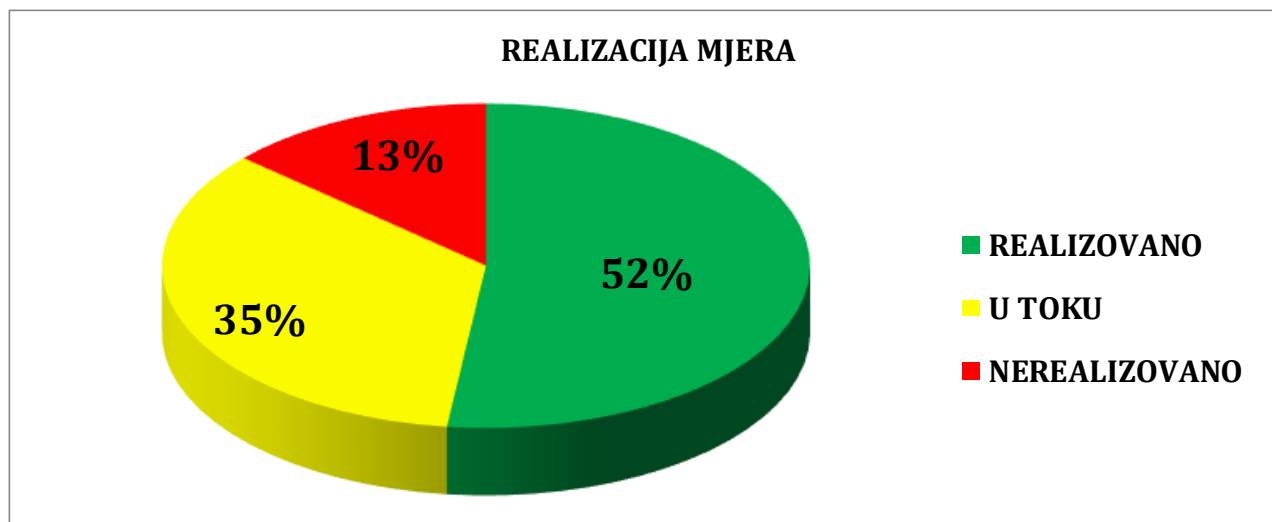
Slika 1

Treba naglasiti da su se neke mjere realizovale svake godine, jer se radi o specifičnim aktivnostima poput realizacije sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini koje se sprovodi svake godine.

Analizom Akcionog plana ustanovljeno je da je od **ukupnog broja mjera (aktivnosti) 52, u potpunosti je realizovano 27 (52%), realizacija 18 aktivnosti je u toku ili su djelimično realizovane (35%), dok je 7 mjera nerealizovano (13%), kako je prikazano grafički na Slici 2.**

Sl. 2 Grafički prikaz realizacije mjera

Tokom realizacije aktivnosti planiranih ovim strateškim dokumentom naišlo se na određeni broj izazova koji su prevaziđeni, ali je to za posljedicu imalo pomjeranje realizacije nekog broja aktivnosti zaključno sa 2025. godinom.

Evaluacija ovog strateškog dokumenta je, između ostalog pokazala sljedeće:

Jedan od izazova je bio donošenje Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. Period sprovođenja strateškog dokumenta karakterisala je politička nestabilnost, koja je uslovila učestale promjene u pojedinim državnim organima, što je negativno uticalo na kontinuitet i stepen realizacije pojedinih planiranih aktivnosti, a na šta se moglo ograničeno uticati s aspekta koordinacije sprovođenja strateškog dokumenta. Prije svega, izborni procesi uticali su na to da se tek iz trećeg puta pomenuti Zakon donese od strane Skupštine. Česte promjene uticale su i na motivaciju službenika u ovoj oblasti, prije svega iz razloga što se radi o kompleksnoj materiji, koju je potrebno približiti donosiocima odluka. Iako je evidentirano da je saradnja drugih aktera uključenih u sprovođenje strateškog dokumenta sa Ministrastvom bila dobra, evidentirano je i da, u pojedinačnim slučajevima, uzajamna komunikacija i saradnja drugih uključenih aktera nije bila na zadovoljavajućem nivou. Više je razloga za ovu tvrdnju, a možda i najvažniji leži u činjenici nedostajućih kadrovskih kapaciteta u periodu implementacije Strategije, što dovodi

i do preopterećenja postojećih kapaciteta drugim aktivnostima, odnosno do smanjenja fokusa na realizaciju ovog strateškog dokumenta.

Najozbiljniji izazov u sprovođenju Akcionog plana Strategije je predstavljala pandemija CoVID-19, koja je prvenstveno negativno uticala na realizaciju aktivnosti koje su podrazumijevale uključivanje većeg broja osoba u ograničenom fizičkom prostoru (pr: obuke, studijske posjete itd.). Negativni uticaj pandemije se ogledao i u činjenici da je dovela do nove prioritizacije u djelovanju aktera koji su bili uključeni u sprovođenje strateškog dokumenta, preusmjeravajući njihovu pažnju na suzbijanje pandemije, očuvanje funkcionalnosti sistema zdravstvene zaštite i zaštite ekonomskih aktivnosti. U tom kontekstu, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je realizaciju dijela aktivnosti usmjerilo kroz digitalna sredstva komunikacije, kao odgovor na izazove koje je postavila pandemija. Pandemija je u značajnoj mjeri uticala i na finansijska sredstva za sprovođenje Akcionog plana Strategije, s obzirom da su se tokom pandemije pojavili drugi prioriteti, prije svega zaštita zdravlja stanovništva i suzbijanje pandemije.

2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU PRATEĆIH INDIKATORA UČINKA

Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godina Vlada Crne Gore usvojila je 29. decembra 2016. godine, **tako da nije bilo mogućnosti da bude definisana u skladu sa Metodologijom** razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata koju je donio Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore nakon tog perioda. Međutim, bez obzira na navedenu činjenicu, nakon direktne komunikacije predstavnika Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera sa predstavnicima Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore došlo se do zaključka da i Prvi i Završni izvještaj o realizaciji mjera Akcionog plana Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godina treba izraditi tako da ipak neki krucijalni zahtjevi Metodologije budu zadovoljeni.

S tim u vezi, analizom samog dokumenta došlo se do zaključka da postoji mogućnost da se definiše određeni broj indikatora učinka što ima za cilj osiguranje načina mjere stepena realizacije aktivnosti dokumenta, a samim tim i glavnog cilja zbog kojeg je ovaj strateški dokument i donešen, a to je zaštita zdravlja ljudi i zaštita životne sredine od štetnog uticaja jonizujućih zračenja, koji se može dogoditi usljed neadekvatne primjene radioaktivnih izvora i izvora jonizujućih zračenja uopšte.

S tim u vezi definisani su sljedeći **indikatori učinka**:

2.1 INDIKATOR UČINKA 1:

Stepen normativnog uređenja (zakoni, podzakonska akta, potvrđeni međunarodni sporazumi i konvenciji dr.) sistema zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti i stepen unapređenja tematskih dokumenata iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti donošenjem strateških i planskih dokumenata (strategije, programi)

Nakon izvršene analize konstatuje se da je za **Indikator učinka 1** bilo **ukupno 18 mjera**, od čega je **11 realizovano (61%)** a **7 mjera (39%)** je u toku realizacije.

Osiguranje ovog indikatora se postiže donošenjem određenog broja pravnih akata i strateških i planskih dokumenata. Zaštita od jonizujućih zračenja u Crnoj Gori uređena je materijalnim Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti iz 2009. godine sa njime povezanih sedamnaest (17) podzakonskih akata, kao i mnogim donijetim strateškim dokumentima. Od donošenja prvog Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti 2009. godine sa 17 podzakonskih akata od kojih su mnoga iz doba SR

Jugoslavije, u ovoj oblasti u značajnoj mjeri se izmijenila pravna tekovina Evropske unije, zatim donijeti su međunarodno-pravni instrumenti, standardi i smjernice, prije svega Međunarodne agencije za atomsku energiju i Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućih zračenja.

Osim toga, postojeći Zakon iz 2009. godine registrovao je dosta ograničenja i poteškoća u sprovođenju i nemogućnost donošenja podzakonskih akata, pa su pri izradi novog Zakona sva saznanja sa terena i iz primjene uzeta u obzir. S tim u vezi, zbog velikih izmjena bilo je potrebno pristupiti izradi potpuno novog pravnog akta, odnosno Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, kako bi se značajno unaprijedila zaštita od jonizujućih zračenja.

Skupština Crne Gore je na sjednici održanoj 17. maja 2024. godine **donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti** ("Službeni list Crne Gore", broj 49/24). Prethodno je ovaj Zakon dva puta bio utvrđen od strane Vlade Crne Gore (2020. i 2022. godine) i dostavljen Skupštini Crne Gore, ali nije mogao biti usvojen zbog izbornih procesa. Ovim zakonom se unapređuje:

- 1) primjena gradiranog pristupa u postupcima izdavanja ovlašćenja;
- 2) razmatranje opravdanosti djelatnosti i/ili aktivnosti pri primjeni jonizujućih zračenja;
- 3) dokazivanje ispunjavanja uslova u pogledu sigurnosti i bezbjednosti za posjedovanje izvora jonizujućih zračenja prije korišćenja;
- 4) sistem izdavanja ovlašćenja koja su vremenski ograničena i koja samim tim neće prouzrokovati nepotreban pritisak na poslove inspekcije;
- 5) sistem izdavanja ovlašćenja (stručno osposobljavanje, dekomisija, odlaganje, posjedovanje izvora jonizujućih zračenja i dr.);
- 6) preciziranje prekršajnih odredbi;
- 7) pravni osnov za izradu podzakonskih akata;
- 8) sistem adekvatnih zabrana;
- 9) aspekt bezbjednosti primjene jonizujućih zračenja;
- 10) medicinsko izlaganje posebno u smislu kontrole izlaganja pacijenata, njegovatelja i pomagača;
- 11) obavljanje djelatnosti i/ili aktivnosti gdje se može pojaviti radioaktivni materijal sa povećanim sadržajem prirodnih radionuklida (NORM);
- 12) zaštita od radioaktivnog gasa radona;
- 13) uređenje, po prvi put, ovlašćivanja izvoza i tranzita radioaktivnog otpada i tranzita istrošenog goriva, koji mora biti dozvoljen;
- 14) uređenje, po prvi put, ovlašćivanja uvoza, izvoza, tranzita, prevoza i korišćenja nuklearnih materijala;
- 15) primjena zaštitnih mjera iz potvrđenih međunarodno-pravnih instrumenata koje su vezane za nuklearne materijale i dr.

U Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti su transpovane pojedine odredbe primarnog i sekundarnog prava Evropske unije. Naime, Crna Gora je članica 26 međunarodno pravnih instrumenata od čega je osam akata primarne pravne tekovine Evropske unije u ovoj oblasti. Osim toga, u Zakon su prenijete i pojedine odredbe preostalih pravno obavezujućih i pravno neobavezujućih međunarodnih instrumenata drugih međunarodnih organizacija, kojih je Crna Gora članica, kao i međunarodnih standarda i smjernica Međunarodne agencije za atomsku energiju i Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućih zračenja.

U Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti transponovan je dio Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju koji predstavlja primarnu pravnu tekovinu i 13 akata sekundarnog prava Evropske unije i to jedanaest Direktiva Savjeta Evropske unije, jedna Odluka i jedna Uredba Savjeta Evropske Unije, kako slijedi:

- 1) Direktiva Savjeta Evropske unije 2013/59/EURATOM od 5. decembra 2013. godine o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od izloženosti jonizujućem zračenju, i o stavljanju van snage Direktiva Savjeta Evropske unije (89/618/EURATOM, 90/641/EURATOM, 96/29/EURATOM, 97/43/EURATOM i 2003/122/EURATOM);
- 2) Direktiva Savjeta Evropske unije 2013/51/EURATOM od 22. oktobra 2013. godine o utvrđivanju zahtjeva za zaštitu zdravlja stanovništva od radioaktivnih supstanci u vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju;
- 3) Direktiva Savjeta 2011/70/EURATOM od 19. jula 2011. godine o uspostavljanju okvira Zajednice za odgovorno i sigurno upravljanje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom;
- 4) Direktiva Savjeta 2009/71/EURATOM od 25. juna 2009. godine o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja;
- 5) Direktiva Savjeta 2014/87/EURATOM od 8. jula 2014. godine o izmjeni Direktive 2009/71/EURATOM o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja;
- 6) Direktiva Savjeta 2006/117/EURATOM od 20. novembra 2006. godine o nadzoru i kontroli pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva;
- 7) Uredba Komisije (EURATOM) 2005/302 od 8. februara 2005. godine o primjeni zaštitnih mjera (nadzora sigurnosti) EURATOM-a;
- 8) Odluka Komisije 2008/312 od 5. marta 2008. godine o utvrđivanju standardnog dokumenta za nadzor i kontrolu pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva na koji upućuje Direktiva Savjeta 2006/117/EURATOM;
- 9) Direktiva Evropskog Parlamenta i Savjeta 89/391/EEZ od 12. juna 1989. godine o uvođenju mjera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu;
- 10) Direktiva Savjeta 92/58/EEZ od 24. aprila 1992. godine o minimalnim zahtjevima za postavljanje sigurnosnih znakova i/ili znakova za zaštitu zdravlja na radu (deveta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);

- 11) Direktiva Savjeta 89/654 od 30. novembra 1989. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima na radnim mjestima (prva pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);
- 12) Direktiva Savjeta 89/656 od 30. novembra 1989. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima za upotrebu lične zaštitne opreme na radnom mjestu (treća pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ);
- 13) Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2009/104/EZ od 16. septembra 2009. godine o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima za sigurnost i zdravlje radnika pri upotrebi radne opreme na radu (druga pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stava 1. Direktive 89/391/EEZ).

Potpuna usklađenost sa pravnom tekvinom Evropske unije i sa smjernicama i standardima međunarodnih organizacija postignuće se kroz izradu strateških, planskih, programskih i podzakonskih akata, koje ovaj zakon predviđa.

Tokom procesa izrade Zakona sprovedene su konsultacije i intenzivna Javna rasprava kroz organizaciju tribine, konsultativnih sastanaka, okrugog stola i posebnih sastanaka u kojoj su bili uključeni predstavnici svih relevantnih institucija, organizacija, nevladinih organizacija Univerziteta, Unije poslodavaca Crne Gore, Privredne komore Crne Gore i predstavnici ENCO Konzorcijuma, koji je predstavljao Evropsku komisiju (na konsultativnom sastanku).

U toku izrade Zakona korišćena je podrška Evropske komisije tokom 2018. godine, kada je izvršena provjera usklađenosti prvog nacrtu Zakona sa pravnom tekvinom Evropske unije u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, kao glavna aktivnost u okviru regionalnog projekta podržanog kroz pretpristupni instrument Evropske komisije IPA višekorisnički projekat "Dalje jačanje nuklearnih regulatornih tijela Albanije, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova (po UNSCR 1244/1999) i Crne Gore". Ocjena nacrtu Zakona data je u Izvještaju Evropske komisije.

U završnim odredbama utvrđeno je da će se podzakonski propisi i strateška dokumenta za sprovođenje ovog zakona donijeti u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona (112 pravnih osnova i to 107 za podzakonska akta i 5 za strateška, programska i planska dokumenta). Takođe, utvrđen je period prilagođavanja pravnih lica za pojedine aktivnosti. Biće potrebno donijeti i Zakon o odgovornosti za nuklearne štete.

Svjesni kompleksnosti obaveza koje novi Zakon nameće, **a koje su samo minimalni uslovi na koje obavezuju transponovane Direktive i nedostaci postojećeg Zakona** uočeni tokom njegove implementacije, period od tri godine je potreban, ne samo za donošenje podzakonskih i strateških akata koji će omogućiti implementaciju Zakona, nego je to i period koji je potreban privrednim subjektima da se pripreme na način da ispune sve obaveze koje ovaj Zakon za njih predviđa.

Do donošenja novih propisa primjenjivaće se Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti iz 2009. godine i podzakonski akti donešeni na osnovu tog Zakona i Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja ("Službeni list SRJ", broj 46/96), ukoliko nijesu u suprotnosti sa ovim zakonom.

Donošenjem ovog Zakona doprinosi se ispunjavanju jednog od ključnih prioriteta rada Vlade Crne Gore, koji se odnosi na dobrobit i zdravlje svih građana, što je istaknuto u Srednjoročnom programu rada Vlade. Takođe, donošenjem propisa doprinosi se uspješnoj realizaciji Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, posebno u dijelu sprovođenja unapređenja stanja ljudskih resursa i jačanje socijalne inkluzije sa prepoznatim strateškim ciljem kojim se obezbjeđuje zdrav život i promoviše dobrobit za sve ljude u svim uzrastima, kao i kroz unapređenje zdravstvene zaštite osjetljivih i ugroženih grupa stanovništva, što doprinosi ostvarenju nekoliko ključnih ciljeva održivog razvoja: očuvanju zdravlja (SDG 3), dostupnoj i čistoj energiji (SDG 7), sigurnom radu (SDG 8), razvoju moderne infrastrukture (SDG 9), odgovornom upravljanju resursima (SDG 12), klimatskim ciljevima (SDG 13), zaštiti životne sredine (SDG 6, 14, 15), jačanju institucija i bezbjednosne arhitekture države (SDG 16), kao i međunarodnoj saradnji (SDG 17).

Donošenjem i implementacijom ovog propisa ostvariće se napredak u više pregovaračkih poglavlja, gdje se oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti horizontalno prožima. Prije svega, misli se na pregovaračka poglavlja: 15 - Energetika, 19 - Socijalna politika i zapošljavanje, 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost, 28 - Zaštita potrošača i zdravlja, 30 - Vanjski odnosi i 31 - Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika.

Zakon je predstavljen u XIX pravnih postulata koji jasno prikazuju prava i obaveze nadležnih institucija, pravnih i fizičkih lica na koje se odnosi ova oblast, a sve u cilju zaštite života i zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog dejstva jonizujućih zračenja pri njihovoj primjeni.

Djelatnosti i/ili aktivnosti iz oblasti primjene jonizujućih zračenja shodno primijenjenom gradiranom pristupu, koji predstavlja novinu podliježu: prijavljivanju, izdavanju rješenja o registraciji, licenci i/ili odobrenju i inspekcijskom nadzoru, srazmjerno veličini i vjerovatnoći izlaganja koje iz njih proizilaze i uticaja koji mogu da imaju, u cilju smanjenja takvog izlaganja ili unapređenja radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

U cilju stvaranja tržišne konkurentnosti i trgovinskih olakšica prilikom izrade novog Zakona vođeno je računa o preporukama datim u Završnom izvještaju projekta „Rješavanje prepreka pristupu tržištu u odabranim lancima snabdijevanja u CEFTA“ u koji je realizovan u šest članica CEFTA-e. Projekat je sproveo UNICTAD i Međunarodni trgovinski centar (ITC) u saradnji s njemačkim Saveznim Ministarstvom za ekonomsku saradnju i razvoj. Tom prilikom izrađene su analize različitih prepreka u trgovini koje je identifikovao privatni sektor, te su predložene preporuke, koje su se odnosile i na kontrolu radioaktivnosti. S tim u vezi, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti prepoznaje priznavanje sertifikata/dokaza o izvršenoj kontroli radioaktivnosti u vodi, građevinskom materijalu i metalnim proizvodima, prilikom uvoza i tranzita, **čime se smanjuju biznis barijere.**

Što se tiče troškova privrednih subjekata, svode se na uglavnom iste troškove koje i sad imaju po osnovu postojećeg Zakona, osim troškova za izradu i sprovođenje: Početnog i Konačnog plana dekomisije; Programa operativnog monitoringa radioaktivnosti; Programa vanrednog monitoringa radioaktivnosti; Sigurnosnog izvještaja radi obezbjeđenja sigurnosti objekta i

djelatnosti i/ili aktivnosti koje se u njemu obavljaju u cilju zaštite ljudi i životne sredine od jonizujućeg zračenja; Plana upravljanja radioaktivnim otpadom; Programa zaštite od jonizujućih zračenja; Programa osiguranja i kontrole kvaliteta. Osim navedenih, potrebno je da poslodavci planiraju sredstva za mjerenje koncentracije aktivnosti radona na propisanim radnim mjestima; kliničke revizije koja se radi jednom u pet (5) godina za djelatnosti i/ili aktivnosti koje uključuju medicinsko izlaganje.

Takođe, budući da se stvaraju uslovi za ovlašćivanje pravnih lica ili preduzetnika, a kojih za poslove zaštite od jonizujućih zračenja nema u Crnoj Gori u ovom trenutku, to će biti dodatan podsticaj za otvaranje novih radnih mjesta, te po tom osnovu će se generisati dodatni prihodi za budžet Crne Gore (porezi na dohodak i prihod pravnih i fizičkih lica, porez na dodatu vrijednost (PDV), carine, i sl.). Osim toga, prihodi za Budžet ostvarivaće se i uključivanjem stranih pravnih lica na tržištu Crne Gore koja budu ispunjavala uslove u skladu sa ovim zakonom.

Propisano je da nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu ovog zakona vrši takođe pomenuto Ministarstvo, preko inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja, kao i druge inspekcije, u skladu sa ovim zakonom, drugim posebnim zakonima i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor. Takođe su u ovom poglavlju propisana ovlašćenja inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja, ovlašćenja inspektora za hranu, veterinarskih i fitosanitarnih inspektora, ovlašćenja zdravstveno-sanitarnog inspektora, ovlašćenja tržišnog inspektora, ovlašćenja inspektora za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, kao i ovlašćenja carinskog organa.

U narednom periodu potrebno je kontinuirano raditi na jačanju kapaciteta Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva unutrašnjih poslova i ostalih inspekcijskih službi, shodno obavezama iz pregovaračkih pozicija, kako bi se omogućila potpuna implementacija propisa, posebno imajući u vidu da se u ovim institucijama uglavnom isti zaposleni bave i zaštitom od nejonizujućih zračenja.

S obzirom da je Zakon usvojen 2024. godine, počela je izrada podzakonskih akata. Objavljen je **Pravilnik o sadržaju početnog i konačnog plana dekomisije** ("Službeni list Crne Gore", br. 135/25 od 25.11.2025). Imajući u vidu brojčano ograničene kapacitete u okviru Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS), koji su zaduženi za izradu propisa u ovoj oblasti (jedno stručno lice-fizičar), koristi se i vanjska ekspertiza kroz Plan javnih nabavki Ministarstva (MERS).

U toku je izrada sljedećih akata:

- 1) Program komunikacije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja sa Akcionim planom (član 19 stav 2)
- 2) Pravilnik o sadržaju Programa zaštite od jonizujućih zračenja (član 22 stav 4)
- 3) Pravilnik o sadržaju sigurnosnog izvještaja (član 23 stav 7)
- 4) Pravilnik o sadržaju Programa zaštite od radona (član 31 stav 7)

- 5) Pravilnik o bližim uslovima u pogledu kadra, prostora i opreme, načinu pod kojim se iskorišćeni radioaktivni izvori, radioaktivni materijal, nuklearni materijal i radioaktivni otpad karakteriše, klasifikuje, razvrstava, evidentira, obrađuje, pakuje, označava, uključujući izgled oznake, otpušta, izuzima i ispušta, sprema, čuva, skladišti, odležava i odlaže, i kriterijumima prihvatljivosti iskorišćenih radioaktivnih izvora, radioaktivnog materijala, nuklearnog materijala i radioaktivnog otpada za skladištenje ili odlaganje (član 57 stav 13)
- 6) Pravilnik o nivoima otpuštanja, nivoima izuzimanja i nivoima ispuštanja radioaktivnog otpada (član 57 stav 14)
- 7) Pravilnik o obrascu zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu kadra, opreme i prostora (član 115 stav 10)
- 8) Pravilnik o načinu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, programu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica (pravilnik donosi Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja) (član 116 stav 2)
- 9) Pravilnik o načinu uspostavljanja radonski prioritetnih područja, kriterijumima za utvrđivanje radnih mjesta gdje postoji mogućnost povećanog izlaganja radonu i na kojima će se vršiti mjerenja radona, načinu vršenja i učestalosti mjerenja (član 138 stav 5)
- 10) Pravilnik o načinu izrade i sadržaju lokalnih akcionih planova zaštite od radona (član 140 stav 7)
- 11) Uredba o obrascu zahtjeva za obezbjeđivanje finansijskih sredstava za smanjenje koncentracije radona u boravišnim prostorima, potrebnoj dokumentaciji, kriterijumima za određivanje načina finansiranja i sufinansiranja, načinu sprovođenja i kontroli finansijskih sredstava (propis donosi Vlada, uz prethodnu saglasnost Ministarstva i organa državne uprave nadležnog za poslove finansija) (član 142 stav 13)
- 12) Pravilnik o bezbjednosnim nivoima i njihovim ciljevima za radioaktivne izvore kategorija 1, 2 i/ili 3, mjerama za postizanje bezbjednosnih ciljeva i vrstama bezbjednosnih zona (pravilnik donosi Ministarstvo uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove) (član 162 stav 4)
- 13) Pravilnik o načinu uspostavljanja i vršenja kontrole pristupa radioaktivnim izvorima, listi povjerljivih informacija i podataka, opisu posebnih bezbjednosnih mjera i zahtjevima za mobilne uređaje koji sadrže radioaktivne izvore kategorije 1, 2 ili 3 (član 162 stav 5)
- 14) Pravilnik o načinu vršenja nadzora, detekcije i procjene neovlašćenih ulazaka u bezbjednosnu zonu (pravilnik donosi Ministarstvo, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove) (član 163 stav 6)

- 15) Pravilnik o sadržaju plana bezbjednosti za uvoz, izvoz, tranzit i/ili prevoz radioaktivnih i/ili nuklearnih materijala (pravilnik donosi Ministarstvo, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za unutrašnje poslove) (član 165 stav 5)
- 16) Pravilnik o vrstama bezbjednosnih nivoa za prevoz radioaktivnih izvora zavisno od kategorije radioaktivnog izvora i vrstama paketa, uslovima za bezbjednosne nivoe i načinu praćenja pošiljke i vozila (član 166 stav 3)
- 17) Pravilnik o mjerama bezbjednosti prilikom prevoza radioaktivnih izvora (član 167 stav 12)
- 18) Pravilnik o sadržaju i načinu dostavljanja izvještaja o sprovođenju sporazuma o zaštitnim mjerama i pripadajućim protokolima između Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju i Crne Gore i Evropske komisije (član 175 stav 4)
- 19) Pravilnik o sadržaju i načinu određivanja zona materijalnog bilansa, načinu vođenja i dostavljanja knjigovodstvene i operativne evidencije, načinu dostavljanja i sadržaju izvještaja (izvještaja o materijalnom bilansu svake zone, izvještaja o osnovnim tehničkim svojstvima postrojenja i o opisu lokacije postrojenja i izvještaja o okolnostima kad nastupi neuobičajeni događaj ili gubitak ili kašnjenje tokom isporuka nuklearnog materijala, ili ako je došlo do promjena u prostoru u kojem se čuva nuklearni materijal ili materijalna zona bilansa), kao i sadržaju i načinu dostavljanja početnog fizičkog inventara (član 176 stav 3) I
- 20) Program detekcije sa akcionim planom (član 18 stav 3).

Takođe, realizovana je usluga na osnovu Plana javnih nabavki MERS za 2025. godinu, odnosno izrađena je „**Evaluacija Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017- 2021. godina**“. Rezultate evaluacije koristiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za potrebe izrade *Strategije o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti* (član 16) i *Programa upravljanja radioaktivnim otpadom* (član 17) na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024. godine).

Osim navedenog, u toku je sprovođenje ugovora na osnovu Plana javnih nabavki, u okviru kojih se izrađuje „**Analiza o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom**“, koja predstavlja dio *Programa upravljanja radioaktivnim otpadom*, na osnovu člana 17 zakona, a isti se izrađuje za period od 10 godina u skladu sa principima upravljanja radioaktivnim otpadom i međunarodnim standardima koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja.

Pored navedenog, izrađena je analiza o povezivanju Zakona o prevozu opasnih materija sa tadašnjim predlogom Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, shodno EU direktivama i MAAE standardima, nakon čega je donijet Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

("Službeni list Crne Gore", broj. 49/24) i izmijenjen je Zakon o prevozu opasnih materija („Službeni list Crne Gore“, br. 33/14, 13/18, 84/24, 89/25).

Značajno je informisati da je početkom 2017. godine završeno ažuriranje Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i izrađen je Akcioni plan za njegovo sprovođenje za period 2017-2019. U periodu 9-12. septembar 2024. godine u okviru nacionalne Radionice u oblasti nuklearne bezbjednosti u saradnji Međunarodne agencije za atomsku energiju (INSSP misija) i Vlade Crne Gore, preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, izvršena je revizija postojećeg i izrada novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP), kao i Akcionog plana za njegovo sprovođenje. Poseban akcenat ove radionice je bio revizija postojećeg Plana u skladu sa funkcionalnim područjima novog INSSP šablona koji obuhvata sljedeće oblasti: Nacionalna politika i strategija za nuklearnu bezbjednost, zakonodavni i regulatorni okvir za nuklearnu bezbjednost, prevenciju, detekciju, odgovor, te osiguranje i kontinuirano unapređenje. Crna Gora je imala priliku da izradom i sprovođenjem novog INSSP-a u narednom periodu unaprijedi oblast nuklearne bezbjednosti, kroz izradu i sprovođenje propisa, nabavku opreme i edukaciju kadrova zaposlenih u različitim institucijama i organizacijama.

Izrada novog INSSP plana je od izuzetnog značaja, posebno u dijelu administrativnih i tehničkih kapaciteta. Takođe, ono što očekuje Crnu Goru u narednom periodu jeste uspostavljanje sistema za promet nuklearnih materijala, kako je propisano u novom Zakonu o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, kao i pripreme neophodne infrastrukture (institucionalne i implementacione) za sprovođenje tih odredbi, a u skladu sa zahtjevima standarda MAAE i odredbama Direktive Savjeta 2006/117/EURATOM od 20. novembra 2006. o nadzoru i kontroli pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva. U toku je priprema dokumenata za slanje na mišljenje nadležnim institucijama, nakon čega će biti upućen Vladi Crne Gore na razmatranje i usvajanje.

Dalje, u dijelu jačanja pravnog okvira sprovedene su brojne aktivnosti u ovoj oblasti. Naime, Skupština Srbije i Crne Gore donijela je 11. maja 2006. godine Zakon o ratifikaciji Međunarodne konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma, a Konvencija je sukcesijom preuzeta 23.10.2006. godine. Međutim, **stupila je na snagu tek nakon deponovanja instrumenata o potvrđivanju (ratifikacije) 13. februara 2019. godine**, dok je kontakt tačka imenovana 2022. godine.

Skupština Crne Gore je 2017. godine donijela *Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE)* ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 002/17 od 21.03.2017) i do sada je sprovedeno više vježbi.

Takođe, Skupština Crne Gore je 2018. godine donijela *Zakon o potvrđivanju Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije* ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 012/18 od 31.12.2018), nakon opsežne analize.

Osim toga, Skupština Crne Gore je 2019. godine donijela *Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe* ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019) i *Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Protokola o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti nepokretnih platformi koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu* ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019).

Pojedine aktivnosti Akcionog plana (Nacionalni program stručnog osposobljavanja (NPSO), Nacionalni Program detekcije, Program za unapređenje sigurnosne kulture, Program za unapređenje bezbjednosne kulture, Plan za dekomisiju skladišta radioaktivnog otpada sa procjenom troškova, Komunikaciona Strategija za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti) su sa razlogom morale biti uređeni u okviru novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti (Službeni list Crne Gore", broj. 49/24), pa je to razlog zašto iste nijesu realizovane u okviru realizacije ovog strateškog dokumenta. Naime, detaljnom urađenom analizom se došlo do zaključka da to moraju biti norme i obaveze propisane zakonom na drugačiji način.

Međutim, radilo se na drugim, takođe značajnim aktivnostima. Prije svega Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 10. novembra 2022. godine donijela Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća. Strateški okvir u oblasti zaštite i spašavanja prvi put je uspostavljen 2006. godine donošenjem **Nacionalne strategije za vanredne situacije**, zatim **Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje Strategije za period 2018 - 2023. godina**. Tokom 2023. godine **završila se implementacija** Strategije za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje Strategije za period 2018-2023. godina, sprovedena je Evaluacija implementacije Strategije i izrađen je Završni izvještaj.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 1. novembra 2024. godine, na predlog Ministarstva unutrašnjih poslova, donijela novi strateški okvir - **Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, s Akcionim planom 2025-2026 i Akcionim planom aktivnosti (APA) za period 2025-2030. godine**, koji predstavlja operativni dokument čijom realizacijom će se unaprijediti oblast smanjenja rizika od katastrofa. U njemu su definisani strateški i operativni ciljevi, kao i aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnih ciljeva.

Pravni osnov za izradu Strategije sadržan je u članu 37 Zakona o zaštiti i spašavanju ("Sl. list Crne Gore", br. 13/07, 5/08, 86/09, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23, 82/25) kojim je propisano da Ministarstvo unutrašnjih poslova predlaže strategiju u oblasti zaštite i spašavanja, dok je članom 36 istog Zakona propisano da Vlada donosi Strategiju u oblasti zaštite i spašavanja.

Strategija ima za cilj da ukaže na najbitnije segmente smanjenja rizika od katastrofa na lokalnom i nacionalnom nivou. Ovaj dokument izrađen je u okviru projekta koji je finansiran u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu (Generalni direktorat za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO), kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)”). Strateški dokument je izrađen u skladu sa

globalnim standardima u oblasti smanjenja rizika od katastrofa i predstavljajući okosnicu politike Crne Gore na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Glavni cilj Strategije je sprovođenje aktivnosti na prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na pojavu novih rizika, kao i jačanje kapaciteta društva i državnih/lokalnih institucija u odgovoru na različite vrste prirodnih i od strane čovjeka izazvanih katastrofa. Strategija će unaprijediti kapacitete Crne Gore za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizicima od katastrofa i obezbijediti efikasniju prevenciju, pripravnost i reagovanje u slučaju katastrofa, dok će istovremeno snažno podržavati nacionalnu implementaciju pet ciljeva Unije za otpornost na katastrofe. U Strategiji su posebno obrađene nuklearne i radijacione nesreće.

Strategija obuhvata šestogodišnji period od januara 2025. godine do kraja decembra 2030. godine i biće realizovana kroz tri dvogodišnja Akciona plana. Nosilac sprovođenja Strategije, izrade i izvještavanja o realizaciji Akcionih planova je Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje.

Ovaj strateški dokument izrađen je u skladu sa Sendai okvirom, Pariškim sporazumom, Ciljevima održivog razvoja, kao i ciljevima Evropske unije u pogledu otpornosti na katastrofe, te zasnovan na principu rodne ravnopravnosti sa posebnim osvrtom na ranjive grupe. Osnov strategije je težnja da se unaprijedi oblast smanjenja rizika od katastrofa i to kroz operacionalizaciju strateških u operativne ciljeve sa pratećim mjerama i aktivnostima u različitim sektorima na nacionalnom i lokalnom nivou.

Strateški ciljevi su usklađeni sa globalnim prioritetima Sendai okvira i oni su:

- 1) Razumijevanje rizika od katastrofa;
- 2) Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa u cilju kvalitetnijeg upravljanja rizicima od katastrofa;
- 3) Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa u cilju jačanja otpornosti zajednica;
- 4) Unapređenje spremnosti za efikasno reagovanje u slučaju katastrofa u cilju „izgradnje boljeg sistema od onog prije katastrofe“ u procesu obnove, sanacije i rekonstrukcije.

Operativni ciljevi su usklađeni sa pet ciljeva otpornosti kojima se sve države članice Mehanizma Unije za civilnu zaštitu trebaju baviti, i to:

- 1) Predviđanje – poboljšanje procjene rizika, predviđanja i planiranja upravljanja rizicima od katastrofa;
- 2) Priprema – povećanje informisanosti i pripravnosti stanovništva u pogledu rizika;
- 3) Uzbuna – poboljšanje ranog upozoravanja;
- 4) Odgovor – jačanje kapaciteta za odgovor;
- 5) Sigurnost – osiguravanje snažnog sistema civilne zaštite.

Strategija je fokusirana na aktivnosti preventivnog djelovanja, podizanja nivoa pripremljenosti za smanjenje rizika i izbjegavanje eventualnih štetnih posljedica od katastrofa i prepoznaje važnost uključenja svih relevantnih aktera društva gdje partnerstvo predstavlja osnovni princip upravljanja rizicima.

Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa (2025-2030) Crna Gora će stvoriti sasvim novu perspektivu u ovoj oblasti i kroz svoje ključne segmente (prevencija novih rizika i smanjenje postojećih, kroz implementaciju integrisanih sveobuhvatnih ekonomskih,

socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih, ekoloških i drugih mjera) spriječiće i smanjiti izloženost i ranjivost društva od rizika od katastrofa, a povećati pripremljenost za reagovanje i obnovu.

U Strategiji za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, u poglavlju 2.2 „**Analiza rizika koji ugrožavaju ljude, materijalna i kulturna dobra i životnu sredinu**“, podnaslov „Radijacione i nuklearne nesreće“ navedeno je da na teritoriji Crne Gore ne postoje nuklearne elektrane, niti drugi nuklearni objekti, tako da Crna Gora ne može predstavljati izvor radioaktivnog zagađenja ili kontaminacije na vlastitoj teritoriji od takvih objekata, niti može biti izvor prekogranične opasnosti u tom smislu. Međutim, nuklearnih elektrana ima u zemljama u okruženju. Aktivne nuklearne elektrane koje su najbliže Crnoj Gori nalaze se u Bugarskoj „Kozloduj“ na 293 km (2 reaktora svaki po 1000MW električne snage), Mađarskoj „Pakš“ na 336 km (4 reaktora, svaki po 475MW električne snage) i Sloveniji „Krško“ na 382 km (jedan reaktor sa 696MW električne snage). Nuklearni akcident na nekoj od nuklearnih elektrana pod nepovoljnim meteorološkim uslovima mogao bi da dovede do kontaminacije cjelokupne teritorije Crne Gore ili njenih djelova. Takođe, teritorija Crne Gore može biti pogođena nuklearnom ili radijacionom nesrećom u slučaju nesreće pri prevozu radioaktivnog ili nuklearnog materijala.

Dana 30. septembra 2023. godine **završen je projekat** koji je za rezultat imao izradu dokumenta „**Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore**“, finansiranog od Evropske komisije-Generalnog direktorata za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO), u čijoj je izradi učestvovala Radna grupa koju su sačinjavala 84 eksperta iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice. Dokument je takođe obuhvatio radijacione i nuklearne nesreće.

Projekat, kojim je koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, otpočeo je u aprilu 2022. godine i trajao je 18 mjeseci i isti je finansirala Evropska komisija. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore obuhvatila je:

- procjenu administrativnih kapaciteta – fokus na postojanje odgovarajućeg okvira, raspodjelu nadležnosti i odgovornosti, postojanje potrebnog stručnog znanja, opseg uključivanja spoljnih učesnika i komunikaciju.
- procjenu tehničkih kapaciteta – fokus na procjenu primjene odgovarajuće metodologije i infrastrukture i
- procjenu finansijskih kapaciteta – fokus na procjenu raspoloživosti finansijskih sredstava.

Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa sadrži informacije i podatke o tehničkim, finansijskim i administrativnim kapacitetima u Crnoj Gori za vršenje adekvatne procjene rizika, planiranje upravljanja rizicima za prevenciju i pripravnost i mjere za prevenciju i pripravnost rizika. Mjere prevencije i pripravnosti su jasno identifikovane u navedenom dokumentu zajedno sa informacijama o nadležnim organima, organima učesnicima i njihovim zadacima, rasporedom mjera (rokovi, faze), finansijskim i materijalnim sredstvima za planiranje mjera i prioritetima mjera i konsolidovanom bazom podataka o rizicima koji utiču na Crnu Goru.

„Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa“, zajedno sa „Procjenom rizika od katastrofa Crne Gore“ su centralne komponente opšteg procesa koji dalje identifikuje

sposobnosti, kapacitete i resurse koji su na raspolaganju za smanjenje nivoa identifikovanih rizika, ili potencijalnog efekta katastrofe, i odnose se na: planiranje mjera za ublažavanje odgovarajućih rizika (sposobnost planiranja), praćenje i pregled opasnosti, rizika i osjetljivosti (ranjivosti), kao i na konsultacije i saopštenje nalaza i rezultata. Podizanjem svijesti i razumijevanjem rizika sa kojima se država suočava, donosioci odluka, zainteresovane strane i drugi subjekti u sistemu zaštite i spašavanja su u boljoj poziciji da se dogovore o tome koje preventivne mjere da preduzmu i kako da se pripreme da bi izbjegli najteže posljedice prirodnih, kao i katastrofa koje je prouzrokovao čovjek.

Važno je napomenuti da je na izradi dokumenta „Procjena rizika od katastrofe Crne Gore“, između ostalog, radila grupa eksperata u kojoj su učestvovali predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencije za zaštitu životne sredine i Centra za ekotoksikološka ispitivanja. Procjenom su obuhvaćena tri scenarija, gubitak zatvorenog radioaktivnog izvora visoke aktivnosti (2 kategorije) i prekograničnu nesreću uzrokovanu nesrećom u nuklearnoj elektrani (NPP) Pakš u Mađarskoj.

U toku je sprovođenje projekta, takođe finansiranog od strane DG ECHO Evropske komisije kroz koji se izrađuje dokument **„Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori“**. Ovaj dokument služi da se definišu mjere koje je neophodno sprovoditi u vezi devet grupa rizika koje su determinisane u **„Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore“** (izrađen krajem decembra 2021. godine), kao i za jačanje procijenjenog nivoa administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta utvrđenih u **„Procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa“**. Projekat je započeo sa realizacijom 1. januara 2025. godine, dok je krajnji rok za završetak projektnih aktivnosti 30. jun 2026. godine. U izradi „Mjera prevencije i pripremljenosti“ učestvuje 59 stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice.

Kao što je već naglašeno u prethodnim izvještajima o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti odredbom člana 35 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24) utvrđuje se obaveza uspostavljanja sistema rane najave radi ranog otkrivanja radijacione ili nuklearne nesreće, koja ugrožava ili može ugroziti teritoriju Crne Gore. U Crnoj Gori je uspostavljen sistem rane najave, odnosno **mreža mjernih stanica koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu (GDR stanice)**. Od devet (9) stanica, njih sedam (7) su funkcionalne i šalju podatke centralnom serveru, redovno. Agencija je u postupku dogovaranja sa predstavnicima Evropske komisije u vezi pretvaranja podataka sa GDR servera u IRIX format i slanja EURDEP platformi, nakon čega se očekuje da Crna Gora po prvi put pristupi ovoj platformi. Posljednje tri GDR stanice su obezbijeđene kroz projekat Evropske komisije kroz Instrument za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti – (Instrument for Nuclear Safety Cooperation (INSC) "Additional detectors to the Early Warning Radiation Monitoring Network (EWRMN) in Montenegro". Instalacija tri GDR stanice (Žabljak, Kolašin i Cetinje) i njihovo umrežavanje sa postojećim stanicama je izvršeno tokom jula i avgusta 2023. Ukupna vrijednost instalirane opreme iznosila je 152.848,10 eura.

Crna Gora je sredinom 2023. godine završetkom projekta uspostavila **Sistem podrške za odlučivanje u stvarnom vremenu za pripremu i odgovor u slučaju radioloških i nuklearnih vanrednih situacija – (JRODOS)**. Naime, u državama Zapadnog Balkana implementiran je projekat Evropske komisije koji se realizovao i u Crnoj Gori „EuropeAid/140203/DH/SER/MULTI – Jačanje kapaciteta država Zapadnog Balkana za pripremu i odgovor u slučaju radijacionih i nuklearnih vanrednih situacija, tehnička pomoć za donosiocima odluka“ („Strengthening the Capacity of the Western Balkans for Radiological and Nuclear Emergency Preparedness and Response: Technical Support for Decision Making“). Projekat je finansiran kroz Instrument za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti (Instrument for Nuclear Safety Cooperation - INSC). Sistem JRODOS će pomoći Crnoj Gori da prati stanje i donosi odluke u slučaju radijacione ili nuklearne hitne situacije. Sistem JRODOS pruža podršku nacionalnim institucijama u odlučivanju i davanju preporuka (mjera) stanovništvu u slučaju izloženosti usljed radijacione i/ili nuklearne hitne situacije. Aktivnost uspostavljanja ovog sistema proističe iz Pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika i zaštita od zračenja, a i bila je planirana i Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za period 2018-2023. godine. Predstoji slanje podataka sa GDR sistema Evropskoj platformi za razmjenu radioloških podataka (EURDEP) koja je implementacioni instrument za sprovođenje ECURIE Sporazuma. Crna Gora je članica ECURIE platforme.

Takođe, Crna Gora je nastavila kontinuirane aktivnosti u okviru Međunarodne skale nuklearnih događaja (International Nuclear Event Scale (INES)), Unificiranog sistema za razmjenu informacija u incidentima i vanrednim situacijama (Unified System for Information Exchange in Incidents and Emergencies (USIE)) za rano upozoravanje o incidentima koji uključuju radioaktivne izvore s potencijalnim prekograničnim uticajem, Bazi podataka o incidentima i nedozvoljenom prometu nuklearnog i radioaktivnog materijala (ITDB), kao i u ECURIE mehanizmu za informisanje stanovništva i država u okruženju o incidentima i akcidentima.

Crna Gora sprovodi Mapu puta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2023-2028), koju je Vlada Crne Gore donijela na sjednici održanoj 20. oktobar 2022. godine, na predlog Ministarstva vanjskih poslova. U skladu s Mapom puta, Odlukom Vlade Crne Gore obrazovano je Nacionalno koordinaciono tijelo za neproliferaciju oružja na masovno uništenje („Službeni list Crne Gore“, broj 63/2025 od 25. juna 2025. godine). U cilju racionalizacije nacionalne arhitekture i postizanja bolje efikasnosti, Nacionalno koordinaciono tijelo je zamijenilo ranije uspostavljeno Nacionalno koordinaciono tijelo za praćenje implementacije Akcionog plana za rezoluciju SB UN 1540, kao i Nacionalni tim za sprovođenje Konvencije o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju.

Crna Gora je aktivno učestvovala u ECUREX-2024 (IE) vježbi, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisije DG ENER D.3 u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine Irske (EPA). Vježbu je ugostila Irska, a korišćen je scenario koji je razvilo Odjeljenje za zaštitu od zračenja i monitoring životne sredine pri Agenciji za zaštitu životne

sredine. Vježba, sprovedena 25. septembra 2024. godine, pružila je platformu nadležnim organima ECURIE učesnicima da pokažu, provjere i unaprijede svoje kapacitete pripravnosti i odgovora u slučaju radiološkog incidenta na evropskoj teritoriji. Detalji vježbe bili su predstavljeni u dokumentu „Opšte smjernice za ECURIE vježbu za nadležne organe“, koji je pripremio ENER D.3 i distribuirao svim učestvujućim organizacijama.

U periodu 24-25. jun 2025, godine Crna Gora je uzela učešća u ECURIE ECUREX-2025 vježbi, koju je organizovao Generalni direktorat za energetiku Evropske komisije DG ENER. Vježba je kombinovana sa Convex 3-2025 vježbom koju je organizovala Međunarodna agencija za atomsku energiju (MAAE) u saradnji sa Rumunijom. ECUREX-2025 je obuhvatila punu aktivaciju ECURIE aranžmana, uključujući i odgovarajući aspekt saradnje sa IAEA. Kao i obično, tokom vježbe se koristio i testirao WebECURIE.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 20. decembra 2018. godine donijela Program zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godine.

2.2 INDIKATOR UČINKA 2:

Stepen implementacije pravnog okvira i stepen implementacije tematskih dokumenata

Nakon izvršene analize konstatuje se da je za **Indikator učinka 2** bilo **ukupno 23 mjere, od čega je 11 realizovano (48%), 6 mjera je u toku realizacije (26%), dok je 6 mjera nerealizovano (26 %).**

Implementacija očigledno zahtjevnog normativnog okvira, kao i implementacija aktivnosti koje su definisane u strateškim i planskim dokumentima je problem kome se treba posvetiti posebna pažnja. Naime, uspješna implementacija zahtijeva uspostavljanje posebnih mehanizama, odnosno instrumenata koji će to omogućiti. U tu svrhu u narednom period biće potrebno formirati posebna radna tijela/komiteti/savjetodavni odbor koji će učestvovati u donošenju onih odluka za koje je potreban dodatni stručni angažman. Osim toga, koristiće se, posredstvom imenovanih nacionalnih kontakt tačaka, posebno uspostavljene međunarodne platforme i sistemi; kao i posebne uspostavljene nacionalne baze podataka i nacionalni sistemi; specifični planovi, programi, analize, kao i specifične baze podataka koje izrađuju korisnici izvora jonizujućih zračenja.

Tijela poput Komiteta za radijacionu sigurnost i bezbjednost su tijela koja unapređuju rad institucija koja ih uspostavlja, poput npr. Savjetodavnog odbora koji je nekada bio uspostavljen od strane Agencije za zaštitu životne sredine koji je, između ostalog, učestvovao u davanju preporuka o postupku izdavanja dozvola za poslove obavljanja zaštite od jonizujućih zračenja; mišljenja na zakonska i podzakonska akta; mišljenja u vezi sa medicinskim izlaganjima jonizujućim zračenjima; preporuka za sistematizaciju radnih mjesta iz oblasti zaštite od zračenja; mišljenja o potrebnim obukama i usavršavanju kadrova iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja; mišljenja pri izdavanju složenijih dozvola kod kojih je

potrebna posebna analiza sigurnosti; mišljenja na program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini; mišljenja u vezi sa međunarodnim konvencijama iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja i radijacione sigurnosti i sl. Takođe, međunarodne platforme i sistemi, kao i posebne uspostavljene nacionalne baze podataka i nacionalni sistemi (specifični planovi, programi, analize, protokoli koje izrađuju korisnici izvora jonizujućih zračenja) su takođe instrumenti, čijim korišćenjem osiguravamo dobar stepen implementacije pravnog okvira i međunarodnih obaveza, te shodno svemu navedenom jasno je da je broj uspostavljenih opisanih instrumenata jasan indikator koji ukazuje na osiguranje uspješne implementacije pravnog okvira i implementacije aktivnosti definisanih tematskim dokumentima. Imajući u vidu da je Crna Gora sistem ne baš veliki, neophodno je osnovati jedno tijelo.

2.3 INDIKATOR UČINKA 3:

Stepen uspješnosti upravljanja radioaktivnim otpadom

Nakon izvršene analize konstatuje se da su za **Indikator učinka 3** bile **ukupno 3 mjere, od čega je 1 realizovana (33 %) i 2 mjere (67%) u toku realizacije.**

Crna Gora posjeduje licencirano i operativno skladište radioaktivnog otpada koje je izgrađeno u skladu sa međunarodnim standardima. Skladište radioaktivnog otpada postalo je operativno 13.06.2012. godine izdavanjem dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada od strane Agencije za zaštitu životne sredine u skladu sa Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti i pratećim pravilnicima. D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ je institucija koja skladištem upravlja dok je vlasnik istog država Crna Gora, odnosno Vlada Crne Gore, čije aktivnosti u pogledu toga izvršava Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Radi postizanja cilja redovnog unapređenja upravljanja radioaktivnim otpadom osiguravaju se finansijska sredstva na godišnjem nivou koja su neophodna za nesmetan rad skladišta i njegovo održavanje. Skladište je svake godine predmet inspekcijske kontrole Uprave za inspekcijske poslove, odnosno inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja. Dakle svake godine pozitivan inspekcijski nalaz dokazuje stepen uspješnosti upravljanja radioaktivnim otpadom koji se nalazi uskladišten u skladištu radioaktivnog otpada. Osim toga, kontinuirano se radi na unapređenju stanja i onog uskladištenog otpada i iskorišćenih radioaktivnih izvora koji nijesu kondicionirani do kraja iz određenih tehničkih i finansijskih razloga, što naravno ne utiče na činjenicu da je isti u skladištu zbrinut na siguran način. Takođe, kontinuirano se radi na pronalaženju načina da se otpad koji se ne nalazi u skladištu (prevashodno se misli na radioaktivni materijal koji je privremeno, na siguran i bezbjedan način, privremeno uskladišten na posjedu A.D. „13 jul Plantaže“, uskladišti na propisani način, a sve u cilju osiguranja zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine od štetnog uticaja jonizujućih zračenja koja mogu da potiču od otpada koji nije zbrinut na adekvatan način. Broj realizovanih pozitivno ocijenjenih inspekcijskih kontrola skladišta radioaktivnog otpada, količina dodatno kondicioniranog radioaktivnog otpada i

iskorišćenih radioaktivnih izvora koji se već nalazi u skladištu radioaktivnog otpada, kao i količina novog radioaktivnog otpada koji se uskladištio u skladištu radioaktivnog otpada su jasni pokazatelji stepena uspješnosti upravljanja radioaktivnim otpadom u Crnoj Gori za koji je lokacija poznata. Pored navedenog važno je istaći obavezu koju Crna Gora redovno ispunjava, a odnosi se na izvještavanje Međunarodne agencije za atomsku energiju svake treće godine o ispunjavanju obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom. U tom smislu posljednje izvještavanje je bilo 2024 i 2025. godine, koje je Vlada Crne Gore prethodno razmotrila i usvojila.

2.4 INDIKATOR UČINKA 4:

Stepen uspješnosti upravljanja izvorima bez vlasnika

Nakon izvršene analize konstatuje se da su za **Indikator učinka 4** bile **ukupno 3 mjere, od čega su 2 mjere realizovane (67 %) i 1 mjera je u toku realizacije (33%)**.

Svaki novi pronađeni radioaktivni izvor za koji se ne zna vlasnik predstavlja uspješan korak u unapređenju zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine od štetnog uticaja jonizujućih zračenja koja mogu da potiču od radioaktivnih izvora koji nisu pod regulatornom kontrolom, odnosno nadzorom

Shodno tome, svaka aktivnost u smislu pronalaska i adekvatnog zbrinjavanja (uskladištenja ili vraćanja vlasniku ukoliko se vlasnik naknadno pronađe) izvora bez vlasnika predstavlja važnu kariku u sistemu zaštite od štetnog uticaja jonizujućih zračenja koja nastaju kada se radioaktivni izvori ne koriste na adekvatan način.

Shodno navedenom, svaki pronađeni izvor bez vlasnika i njegovo zbrinjavanje predstavlja indikator uspješnosti upravljanja izvorima bez vlasnika tzv. "orfan" izvori.

2.5 INDIKATOR UČINKA 5:

Stepen jačanja administrativnih kapaciteta

Nakon izvršene analize konstatuje se da su za **Indikator učinka 5** bile **ukupno 3 mjere, od čega je 1 realizovana (33 %) i 2 mjere u toku realizacije (67%)**.

U cilju bolje implementacije obaveza koje proističu iz pravnih normi koje regulišu zaštitu od jonizujućih zračenja, radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost i upravljanje radioaktivnim otpadom neophodno je stalno jačanje administrativnih kapaciteta, koliko je to u mogućnosti, s obzirom na nacionalnu politiku zapošljavanja koja je trenutno na snazi.

Nacionalno regulatorno tijelo za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost i zaštitu od jonizujućeg zračenja čine: Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agencija za zaštitu životne sredine i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Jasna podjela nadležnosti ovih institucija data je u Uredbi o organizaciji i načinu rada Državne uprave.

U ove tri nadležne institucije na specifičnim poslovima radi nedovoljan broj službenika, a pogotovo neće biti dovoljan kada započne implementacija novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti.

Dakle, povećanje broja zaposlenih u navedenim institucijama kao i nadogradnja njihovih kapaciteta u smislu kontinuirane edukacije i treninga, predstavlja jasan indikator unapređenja nacionalnih kapaciteta.

2.6 INDIKATOR UČINKA 6:

Obezbjedeње i distribucija opreme za detekciju jonizujućih zračenja relevantnim institucijama

Nakon izvršene analize konstatuje se da su za **Indikator učinka 6** bile **ukupno 2 mjere, od čega je 1 realizovana (50 %) i 1 mjera nerealizovana (50%)**.

U cilju osiguranja adekvatne zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, potrebno je osigurati adekvatnu detekcionu opremu i istu distribuirati relevantnim institucijama koje treba da je koriste u skladu sa propisima.

Naime, u saradnji sa Evropskom komisijom i Vladom Crne Gore, u Crnoj Gori je bila realizovana misija koja je imala za cilj da se izvrši pregled uspostavljenih mjera nuklearne bezbjednosti na graničnim prelazima, tj. da se posjete relevantni granični prelazi i da se razgovara sa službenim licima i tehničkim osobljem sa ciljem ocjene radnog stanja i održivosti opreme za detekciju jonizujućeg zračenja koja se trenutno nalazi na graničnim prelazima i da se izvrši adekvatna distribucija iste na tačke gdje se ona može iskoristiti adekvatno, odnosno da u potpunosti koristi svrsi za koju je namijenjena.

Kontinuiranom upotrebom navedene opreme omogućiće se uspješno uspostavljanje sistema za kontrolu prometa i tranzita nuklearnih materijala, kao i bolji nadzor i kontrola pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva. Važno je napomenuti da će nedostajuća oprema za relevantne institucije, posebno biti predmet izrade posebnog dokumenta - Nacionalnog programa detekcije koji izrađuje Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Shodno navedenom, jasno je da je broj detekcione opreme koja je adekvatno distribuirana relevantnim institucijama i koja se koristi na adekvatan način jasan indikator kojim se dokazuje zadovoljavajući stepen osiguranja i raspodjele iste.

U nastavku je dat tabelarni prikaz statusa realizacije aktivnosti po indikatorima učinka prepoznatim u ovom strateškom dokumentu.

3. TABELARNI PRIKAZ STATUSA REALIZACIJE AKTIVNOSTI PO INDIKATORIMA UČINKA

INDIKATOR UČINKA 1: STEPEN NORMATIVNOG UREĐENJA (ZAKONI, PODZAKONSKA AKTA, POTVRĐENIMULTILATERALNI SPORAZUMI I DR.) SISTEMA ZAŠTITE OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA, RADIJACIONE I NUKLEARNE SIGURNOSTI I BEZBJEDNOSTI I STEPEN UNAPREĐENJA TEMATSKIH DOKUMENATA IZ OBLASTI ZAŠTITE OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA, RADIJACIONE I NUKLEARNE ISGURNOSTI I BEZBJEDNOSTI DONOŠENJEM STRATEŠKIH I PLANSKIH DOKUMENATA (STRATEGIJE, PROGRAMI)										
Polazna vrijednosti (2017)		Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		61%						100%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorn a institucija	Datum početka sprovođe nja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovara juće obrazlože nje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period/Komentar
1. Izrada novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti u skladu sa EU Acquis i MAAE standardima	Utvrđen Predlog zakona na sjednici Vlade u III kvartalu 2018. godine	MERS	2017.	REALIZOVAN	II kvartal 2024		0 EUR	0 EUR	Evropska komisija kroz projekat	
2. Izrada analize o povezivanju Zakona o prevozu opasnih materija sa novim Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, shodno EU direktivama i MAAE standardima	Analiza završena i donijet je Zakon o prevozu opasnih materija ("Službeni list Crne Gore", br. 033/14 od 04.08.2014, 013/18 od 28.02.2018, 084/24 od 06.09.2024, 089/25 od 05.08.2025)	MERS MUP	2017.	REALIZOVANO	IV kvartal 2024		0 EUR	0 EUR		
3. Izrada novih podzakonskih	Propisi objavljeni u	MERS	2020-	U TOKU	III kvartal	III kvartal 2027	Budžet Crne	Budžet Crne	Budžet Crne	

akata na osnovu novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koji se istovremeno izrađuju sa predlogom Zakona	Službenom listu Crne Gore		2023.		2023		Gore i projekat Evropske komisije	Gore i projekat Evropske komisije	Gore i projekat Evropske komisije	
4. Potvrđivanje Konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma i/ili deponovanje instrumenta ratifikacije	Propis objavljen u Službenom listu Crne Gore- Međunarodni ugovori („Sl. list SCG“ , br. 02/06-3). Instrumenti potvrđivanja dostavljeni tokom 2019. godine.	MERS	2018.	REALIZOVANO	IV kvartal 2018		0 EUR	0 EUR		
5. Razmatranje i/ili potvrđivanje Protokola Konvencije za suzbijanje nezakonitih akata protiv sigurnosti pomorske plovidbe	Propis je objavljen u „Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori“, br. 009/19 od 17.10.2019. godine	MERS	2018.	REALIZOVANO	IV kvartal 2019		0 EUR	0 EUR		
6. Razmatranje i/ili potvrđivanje Protokola o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti nepokretnih platformi koje se nalazi na epikontinentalnom pojasu	Propis je objavljen u „Službenom listu Crne Gore- Međunarodni ugovori“, br. 009/19 od 17.10.2019. godine	MERS	2018.	REALIZOVANO	II kvartal 2019		0 EUR	0 EUR		
7. Potvrđivanje Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učestvovanju posljednjih u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološke opasnosti (ECURIE)	Propis je objavljen u „Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori“, broj 002/17 od 21.03.2017. godine	MERS	2017.	REALIZOVANO	III kvartal 2017		0 EUR	0 EUR		

8. Razmatranje i/ili potvrđivanje Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije	Propis je objavljen u „Službenom listu Crne Gore - Međunarodni ugovori“, br. 012/18 od 31.12.2018. godine	MERS	2018.	REALIZOVANO	IV kvartal 2018		0 EUR	0 EUR		
9. Ažuriranje Integriranog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i izrada Akcionog plana za njegovo sprovođenje	Ažuriran je Integrirani plan podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) sa Akcionim planom usaglašen sa MAAE 28.02.2017. godine	MERS u saradnji sa relevantnim institucijama	2016.	REALIZOVANO	I kvartal 2017		0 EUR	0 EUR		
10. Izrada Nacionalnog programa detekcije	Nacionalni program detekcije usvojen od strane Vlade Crne Gore	MERS u saradnji sa relevantnim institucijama	2018.	U TOKU	II kvartal 2020	III kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		MERS je u saradnji sa relevantnim institucijama izradio prvi Nacrt dokumenta 2020. godine, međutim, isti je neophodno ažurirati sa novim podacima jer je bilo dosta izmjena od 2020. godine. Dodatno, obaveza donošenja ovog Programa je sada zakonska norma. Naime, članom 18 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti je propisano da se Program detekcije sa akcionim planom donosi radi sprečavanja neovlašćenog pristupa, oštećenja, gubitka ili krivičnih djela, koja su usmjerena na radioaktivni i nuklearni materijal i prateće objekte. Programom detekcije utvrđuju se ciljevi i aktivnosti

										radi sprečavanja rizika nastalih usljed obavljanja aktivnosti u skladu sa međunarodnim standardima. Program detekcije donosi Vlada na period od pet godina. Sredstva za sprovođenje Programa detekcije obezbjeđuju se iz Budžeta, donacija i drugih izvora.
11. Izrada Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)	Izrađen Nacionalni program stručnog osposobljavanja (NPSO)	MERS u saradnji sa Radnim tijelom za uspostavljanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja	2022.	U TOKU	IV kvartal 2018	III kvartal 2027	5.000 EUR	0 EUR	Podrška pružena od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju	Iako je bilo predviđeno donošenje ovog programa, tokom izrade novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ova norma je promijenjena i zakonski sada uređena, na način što će MERS donijeti dva pravilnika vezano za ovu tematiku. Naime, izrađen je nacrt Pravilnika o obrascu zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu kadra, opreme i prostora (član 115 stav 10), dok je djelimično izrađen nacrt Pravilnika o načinu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, programu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne

										osposobljenosti lica (pravilnik donosi Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja) (član 116 stav 2)
12.Odobranje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)	Program je odobren od strane Vlade Crne Gore	MERS	2020.	U TOKU	III kvartal 2020	III kvartal 2027	0 EUR	0 EUR	Podrška pružena od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju	Iako je bilo predviđeno donošenje ovog programa, tokom izrade novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ova norma je promijenjena i zakonski sada uređena, na način što će MERS donijeti dva pravilnika vezano za ovu tematiku. Naime, izrađen je nacrt Pravilnika o obrascu zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu kadra, opreme i prostora (član 115 stav 10), dok je djelimično izrađen nacrt Pravilnika o načinu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, programu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica (pravilnik donosi Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za

										poslove zdravlja) (član 116 stav 2)
13. Praćenje i unapređenje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)	Evaluacija izvršena, tj. Izvještaj podnešen MERS -u	Radno tijelo/komitet za stručno osposobljavanje	2022.	U TOKU	III kvartal 2020	III kvartal 2027	5.000 EUR	0 EUR	Podrška pružena od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju	Iako je bilo predviđeno donošenje ovog programa, tokom izrade novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ova norma je promijenjena i zakonski sada uređena, na način što će MERS donijeti dva pravilnika vezano za ovu tematiku. Naime, izrađen je nacrt Pravilnika o obrascu zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu kadra, opreme i prostora (član 115 stav 10), dok je djelimično izrađen nacrt Pravilnika o načinu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, programu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica (pravilnik donosi Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja) (član 116 stav 2)
14. Uspostavljanje potrebne infrastrukture za tranzit nuklearnih materijala (pravni okvir, jačanje kapaciteta svih	Infrastruktura obezbijedena za tranzit nuklearnih materijala	MERS u saradnji sa relevantni	2017.	U TOKU	2018 III kvartal	III kvartal 2027	5.000 EUR	0 EUR	Podrška pružena od strane Međunarodne	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Službeni list

institucija u sistemu i dr.)		m institucija ma							agencije za atomska energiju	Crne Gore", broj 49/24) propisao je sve odredbe i na taj način pravno regulisao ne samo tranzit nuklearnih materijala nego i ostalo. MERS će izraditi neophodna podzakonska akta za punu primjenu Zakona. Osim toga, kroz saradnju sa Međunarodnom agencijom za atomska energija održano je više vježbi za jačanje nacionalnih kapaciteta.
15. Izrada Strategije zaštite od radona	Vlada Crne Gore je na sjednici od 10.12.2018. godine donijela Program zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godine.	MERS u saradnji sa relevantni m institucija ma	2017.	REALIZOVANO	2017 IV kvartal	IV kvartal 2018	346.380 EUR 219.600 EUR- Budžet Međunarodne agencije za atomska energiju 126.780 EUR - Budžet Crne Gore	346.380 EUR 219.600 EUR- Budžet Međunarodn e agencije za atomska energiju 126.780 EUR - Budžet Crne Gore	219.600 EUR- Budžet Međunarodne agencije za atomska energiju 126.780 EUR - Budžet Crne Gore	Za izradu Programa zaštite od radona neophodno je bilo sprovesti nacionalni projekat MNE9004 „Mapiranje radona u Crnoj Gori i unapređenje nacionalnog sistema zaštite od radona“ u okviru kojeg je sprovedeno i terensko istraživanje. Ukupna vrijednost projekta je bila 335.400 EUR od čega je IAEA obezbijedila 219.600 EUR, a obaveza Crne Gore je bila da obezbije 115.800 EUR i dodatnih 5% od ukupne vrijednosti projekta za kontribuciju u iznosu od 10.980 EUR
16. Izrada i donošenje novog Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, koji treba da uzme u obzir zaštitu od radona u fazi izgradnje objekata	Propis je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“, br. 064/17, 044/18, 063/18, 011/19.	MERS u saradnji sa relevantni m institucija ma	2017.	REALIZOVANO	2018 IV kvartal		0 EUR	0 EUR		Usljed novih izmjena donijeti su odvojeni propisi: – Zakon o uređenju prostora ("Službeni list Crne Gore", br. 019/25, 028/25, 049/25); – Zakon o izgradnji

										objekata ("Službeni list Crne Gore", br. 019/25, 092/25)
17. Izrada Komunikacione Strategije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti	Strategija usvojena od strane Vlade Crne Gore	MERS u saradnji sa relevantnim institucijama	2022.	U TOKU	2019 I kvartal	IV kvartal 2026	1.815 EUR	1.815 EUR	Budžet Crne Gore	Donošenjem Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti („Službeni list Crne Gore“, broj 49/24) drugačije je regulisana ova aktivnost. Naime, članom 19 Zakona propisano je da se Program komunikacije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja sa akcionim planom donosi radi informisanja javnosti i zainteresovanih pravnih lica, drugih organa i organizacija i podizanja svijesti o pitanjima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, upravljanja radioaktivnim otpadom i zaštite od radona. Program komunikacije donosi MERS na period od tri godine. Sredstva za sprovođenje Programa komunikacije obezbjeđuju se iz Budžeta, donacija i drugih izvora. Ovaj dokument se izrađuje kroz Plan javnih nabavki MERS za 2025. godinu.
18. Izrada izvještaja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata i izvještavanje prema MAAE i	Usvojena su sljedeća dokumenta: 1) Treći nacionalni izvještaj o	MERS	Kontinuirano	REALIZOVANO	Na godišnjem nivou		0 EUR	0 EUR		Usvojeno je od strane Vlade Crne Gore 13 izvještaja i odgovora.

EU	implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojen 5. oktobra 2017. godine; 2) Odgovori na pitanja strana ugovornica Zajedničke Konvencije na Treći nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojeni 19. aprila 2018. godine; 3) Četvrti nacionalni izvještaj o								
----	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojen 5. novembra 2020. godine; 4) Odgovori na pitanja strana ugovornica Zajedničke Konvencije na Četvrti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojeni 31. marta 2022. godine; 5) Peti nacionalni izvještaj o implementaciji									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojen 19. septembra 2024. godine; 6) Odgovori na Peti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke Konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, usvojen 13. februara 2025. godine; 7) Prvi nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojen 25. avgusta 2016.								
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--

	godine; 8) Odgovori na pitanja strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti na Prvi nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojeni 16. februara 2017. godine; 9) Drugi nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojen 1. avgusta 2019. godine; 10) Odgovori na pitanja strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti na Drugi nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti,									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	usvojeni 5. marta 2020. godine; 11) Treći nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojen 3. avgusta 2022. godine; 12) Odgovori na pitanja strana ugovornica Konvencije o nuklearnoj sigurnosti na Treći nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojeni 15. februara 2023. godine; 13) Četvrti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti, usvojen 18. septembra 2025. godine;								

INDIKATOR UČINKA 2: STEPEN IMPLEMENTACIJE PRAVNOG OKVIRA I STEPEN IMPLEMENTACIJE TEMTATSKIH DOKUMENATA

Polazna vrijednosti (2017)		Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		56%						74%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredeni period sprovođenja/komentar
19. Pristupanje Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) kroz potpisivanje Sporazuma sa Evropskom komisijom o pristupu platformi	EURDEP platforma je u upotrebi od strane Crne Gore	Agencija za zaštitu životne sredine	2021.	NEREALIZOVANO	2017 II kvartal	IV kvartal 2026	0 EUR	152.848,10 EUR	Evropska komisija	Potrebno je da Agencija za zaštitu životne sredine što prije pristupi Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) Potrebno je da MERS odmah nakon slanja podataka u EURDEP pripremi Sporazum u vezi EURDEP sa Evropskom komisijom
20. Formiranje Komiteta/Radnog tijela za praćenje implementacije Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za	Komitet je formiran	MERS u saradnji sa relevantnim institucijama	2017.	U TOKU	2017 I kvartal	II kvartal 2026	0 EUR	0 EUR		Iako su relevantne institucije na zahtjev MERS-a imenovale predstavnike Radnog tijela neophodno je zbog institucionalnih i kadrovskih izmjena ponovo uputiti

period 2017-2019. godina i Akcionog plana										dopise. U periodu 9-12. septembar 2024. godine u okviru nacionalne Radionice u oblasti nuklearne bezbjednosti u saradnji Međunarodne agencije za atomsku energiju (INSSP misija) i Vlade Crne Gore, preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, izvršena je revizija postojećeg i izrada novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2026-2030. godine, kao i Akcionog plana za njegovo sprovođenje za period 2026-2030. godine. INSSP obuhvata sljedeće oblasti: Nacionalna politika i strategija za nuklearnu bezbjednost, zakonodavni i regulatorni okvir za nuklearnu bezbjednost, prevenciju, detekciju, odgovor, te osiguranje i kontinuirano unapređenje. Crna Gora je imala priliku da izradom i sprovođenjem novog INSSP-a u narednom periodu unaprijedi oblast nuklearne bezbjednosti, kroz izradu i sprovođenje propisa, nabavku opreme i edukaciju kadrova zaposlenih u različitim institucijama i organizacijama.
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

										Izrada novog INSSP plana je od izuzetnog značaja, posebno u dijelu administrativnih i tehničkih kapaciteta. Takođe, ono što očekuje Crnu Goru u narednom periodu jeste uspostavljanje sistema za promet nuklearnih materijala, kako je propisano u novom Zakonu o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, kao i pripreme neophodne infrastrukture (institucionalne i implementacione) za sprovođenje tih odredbi, a u skladu sa zahtjevima standarda MAAE i odredbama Direktive Savjeta 2006/117/EURATOM od 20. novembra 2006. o nadzoru i kontroli pošiljaka radioaktivnog otpada i istrošenog goriva. U toku je priprema dokumenta za slanje na mišljenje institucijama nakon čega će biti upućen Vladi Crne Gore na razmatranje i usvajanje.
21. Imenovanje kontakt osobe i pristupanje platformi Nuklearnog bezbjednosnog	Imenovana je kontakt osoba	MERS	2017.	REALIZOVANO	2017 I kvartal		0 EUR	0 EUR		Iako je imenovanje završeno 2017. godine, potrebno je ponovo uputiti dopis MVP

sistema upravljanja informacijama (NUSIMS)										radi izmjene kontakt tačke.
22. Formiranje Radnog tijela za NUSIMS i održavanje baze podataka	Formirano radno tijelo	MERS	2020.	U TOKU	2017	III kvartal 2026	5.000 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore	Popunjavanje NUSIMS upitnika bio je preduslov za INSSP Misiju koja je održana u periodu 9-12. septembar 2024. godine u Podgorici, što su uradili predstavnici relevantnih institucija. Neophodno je i formalno napraviti Radni tim za popunjavanje platforme i njeno ažuriranje.
23. Redovno ažuriranje RASIMS platforme koja predstavlja informacijski sistem radijacione sigurnosti	RASIMS ažuriran	MERS u saradnji sa relevantnim institucijama	2017.	U TOKU	2017, 2018 – aktivnost se realizuje svake godine	II kvartal 2026 i onda kontinuirano	5.000 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore	Potrebno je obezbijediti finansijska sredstva, svaka institucija za svog predstavnika
24. Reizbor ili imenovanje članova i formiranje Savjetodavnog odbora za zaštitu od jonizujućeg zračenja, radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost	Savjetodavno tijelo formirano	MERS	2020.	NEREALIZOVANO	2020 IV kvartal	IV kvartal 2026	20.000 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore	Zadužuju se MERS da tokom 2026. godine formira Komitet za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost
25. Izraditi Analizu reorganizacije postojećih kapaciteta u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti u okviru pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika (ukoliko se donese odluka o	Analiza izrađena	MERS	2017.	REALIZOVANO	2017 IV kvartal	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Iako je donekle prelaskom inspekcije u MERS izvršena reorganizacija, i dalje se zaposleni u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti nalaze u više institucija, a cilj je objediniti ih na jednom mjestu. Međutim, značajan

potrebi izrade ove analize)										napredak je postignut u novembru 2025. godine u sistematizovanju radnih mjesta usvajanjem Pravilnika o sistematizaciji i unutrašnjoj organizaciji MERS, gdje su po prvi put adekvatno sistematizovana radna mjesta u ovoj oblasti.
26. Formiranje Radnog tijela za uspostavljanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja	Radno tijelo je formirano	MERS	2017.	REALIZOVANO	2017 II kvartal		0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) je u okviru poglavlja XI. USLOVI ZA STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I INFORMISANJE O ZAŠTITI OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA definisao kroz više članova kako će se odvijati stručno osposobljavanje i provjera stručne osposobljenosti. Naime, članom 116 Zakona propisan je da stručna osposobljenost i periodična provjera stručne osposobljenosti iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti lica iz člana 114 st. 1, 2, 4, 5 i 6 ovog zakona sprovodi se na osnovu Programa stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti. Način stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne

									osposobljenosti, program stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica, propisuje Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja. Dakle, Ministarstvo je u obavezi da donese poseban Pravilnik. Polazeći od činjenice da je primjena jonizujućih zračenja kompleksna i da njena nepravilna upotreba može dovesti do ugrožavanja zdravlja ljudi i životne sredine, neophodno je konstantno raditi na stručnom osposobljavanju i periodičnoj provjeri stručne osposobljenosti izloženih lica, kao i zaposlenih u nadležnim institucijama. S tim u vezi, poglavljem Zakona XI. USLOVI ZA STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I INFORMISANJE O ZAŠTITI OD JONIZUJUĆIH ZRAČENJA uređuju se uslovi za izradu programa stručnog osposobljavanja i uslovi koje treba da ispuni pravno lice koje će obavljati poslove stručnog osposobljavanja na osnovu izdate dozvole. Naime, ovim poglavljem je uređeno da profesionalno izložena lica, lica odgovorna za sprovođenje mjera zaštite od jonizujućih zračenja i lica
--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

									odgovorna za radijacionu i/ili nuklearnu bezbjednost treba da imaju završen odgovarajući nivo nacionalnog okvira kvalifikacija, da budu stručno osposobljena za sprovođenje mjera zaštite od jonizujućih zračenja i da periodično obnavljaju stručnu osposobljenost. Zaposlena lica koja imaju pristup primjeni jonizujućih zračenja, treba da budu stručno osposobljena za zaštitu od jonizujućih zračenja i da periodično obnavljaju stručnu osposobljenost. Troškove stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti za ta lica snosi nosilac rješenja o registraciji, licenci i dozvola. Poslodavac čija zaposlena lica učestvuju u vanrednim situacijama, otkrivanju nedozvoljenog prometa radioaktivnih i nuklearnih materijala, upravljaju otpadom na deponijama i dvorištima otpadnog metala ili rade na važnim tranzitnim čvorištima dužan je da obezbijedi njihovu stručnu osposobljenost za rad na tim poslovima i da periodično obnavljaju stručnu osposobljenost iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

									Lica zaposlena u ovlaštenoj zdravstvenoj ustanovi treba da imaju završen odgovarajući nivo nacionalnog okvira kvalifikacija, da budu stručno osposobljena za procjenu osposobljenosti lica za rad u zoni jonizujućih zračenja i da periodično obnavljaju stručnu osposobljenost koju obezbjeđuje njihov poslodavac. Poslodavac vanjskih radnika dužan je da obezbijedi njihovo stručno osposobljavanje i periodičnu provjeru stručne osposobljenosti prema vrsti djelatnosti i /ili aktivnosti koju obavljaju. Ako vanjski radnici nijesu državljani Crne Gore, poslodavac koji ih angažuje dužan je da organu uprave dostavi dokaz o stručnoj osposobljenosti vanjskih radnika u državi iz koje dolaze. Zaposleni u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS), organu državne uprave nadležnom za unutrašnje poslove, organu uprave i inspektori za zaštitu od jonizujućih zračenja koji obavljaju poslove zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti treba da se kontinuirano
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

									osposobljavaju. Troškove sprovođenja stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti stručnjaka za medicinsku fiziku snosi njegov poslodavac, a troškovi za zaposlene iz nadležnih državnih institucija obezbjeđuju se iz Budžeta. Nosioci rješenja o registraciji, licenci i dozvola i poslodavci, osim poslodavaca zaposlenih u nadležnim državnim institucijama, dužni su da pružaju informacije zaposlenim licima iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, kao i poslodavci koji sprovode medicinske ili biomedicinske istraživačke projekte sa medicinskim izlaganjem dužni su da informišu ta lica o zaštiti od jonizujućih zračenja. Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS) će donijeti pravilnik o načinu stručnog osposobljavanja i periodičnoj provjeri stručne osposobljenosti, program stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica, uz pribavljeno mišljenje Ministarstva prosvjete i Ministarstva zdravlja. Takođe, Ministarstvo će donijeti pravilnik o obrascu
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

										zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu kadra, opreme i prostora. Osim toga, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERS) će donijeti i pravilnik o načinu informisanja lica u saradnji sa Ministarstvom zdravlja.
27. Procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje	Procjena urađena	MERS u saradnji sa radnim tijelom za uspostavljanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja	2018.	REALIZOVANO	2018 II kvartal	II kvartal 2024	5.000 EUR	0 EUR		U toku izrade novog Zakona vršena je procjena nacionalnih potreba radi preciznog definisanja onih odredbi Zakona koje se tiču stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, gdje je definisano koja lica treba da se stručno osposobljavaju.
28. Izrada Analize na uzorcima vode za piće na sadržaj radionuklida	Analiza urađena	MERS AZŽS CETI	2020-2021	REALIZOVANO	2018 I kvartal	IV kvartal 2021	50 000 EUR	30 000 EUR	Budžet Crne Gore	Javnu nabavku-tender za Ministarstvo realizovao je DOO CETI 2021. godine. Na stranici MERS-a obavljena je Informacija o rezultatima sprovedene Analize monitoringa radioaktivnosti u vodi za piće na cijeloj teritoriji Crne Gore s Predlogom mjera https://www.gov.me/clanak/informacija-o-rezultatima-sprovedene-analize-monitoringa-radioaktivnosti-u-vodi-za-pice-na-cijeloj-teritoriji-crne-gore-s-predlogom-mjera
29. Izrada Akcionog plana o načinu sakupljanja podataka o dozama pacijenata u Crnoj	Akcion plan urađen	Ministarstvo zdravlja	2020.	NEREALIZOVANO	2017 II kvartal	III kvartal 2026	0 EUR	0 EUR		Potrebno je da Ministarstvo zdravlja (MZ) aktivnost realizuje u naznačenom roku.

Gori										
30. Uspostavljanje sistema za prikupljanje podataka o dozama koje pacijenti prime tokom dijagnostičkih procedura i zapošljavanje i osposobljavanje fizičara	Sistem uspostavljen	Ministarstvo zdravlja	2021.	NEREALIZOVANO	2018 III kvartal	III kvartal 2027	80 000 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore Budžet Ministarstva zdravlja	Potrebno je da Ministarstvo zdravlja (MZ) aktivnost realizuje u naznačenom roku i obezbijedi neophodna finansijska sredstva.
31. Izrada baze podataka o dozama pacijenata, koje će se sakupljati u Crnoj u skladu s Akcionim planom iz tačke 29	Baza podataka uspostavljena, Izvještaj dostavljen MERS - u	Ministarstvo zdravlja	2021.	NEREALIZOVANO	2017 I kvartal	III kvartal 2027	80 000 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore Budžet Ministarstva zdravlja	Kompleksnost aktivnosti i značajna finansijska sredstva uslovljavaju pomjeranje realizacije ove aktivnosti. Potrebno je da Ministarstvo zdravlja (MZ) aktivnost realizuje u naznačenom roku i da planira finansijska sredstva potrebna za realizaciju aktivnosti.
32. Izrada protokola za osiguranje kvaliteta i kontrole kvaliteta (QA/QC) u skladu sa najboljim praksama koji treba da bude sastavni dio budućeg pravilnika, kako za korisnike izvora jonizujućeg zračenja, tako i za tehničke servise koji vrše kontrolu	Protokoli izrađeni	CETI PMF MERS MZ	2027.	U TOKU	2017 III kvartal	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) drugačije je postavio ovu aktivnost. Aktivnost je sada normirana, a na osnovu norme treba da se izradi Pravilnik.
33. Izrada Programa za unapređenje sigurnosne kulture	Programi izrađeni	Relevantne institucije, nosioci odgovarajućih dozvola za korišćenje izvora jonizujućih zračenja	2027.	REALIZOVANO	2020 I kvartal	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) drugačije je postavio ovu aktivnost. Aktivnost je sada normirana i sastavni je dio Zakona.
34. Izrada Programa za	Programi urađeni	Relevantne	2020.	REALIZOVANO	2020 I	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih

unapređenje bezbjednosne kulture		institucije, nosioci odgovarajućih dozvola za korišćenje izvora jonizujućih zračenja			kvartal						zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) drugačije je postavio ovu aktivnost. Aktivnost je sada normirana i sastavni je dio Zakona.
35. Izrada Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom	Analiza urađena	MERS AZŽS CETI	2021.	U TOKU	2021 II kvartal	IV kvartal 2025	30.000 EUR	3.630 EUR	Budžet Crne Gore	Izrada Analize se sprovodi kroz Plan javnih nabavki MERS-a za 2025. godinu i izrada je u toku.	
36. Izrada Plana za dekomisiju skladišta radioaktivnog otpada sa procjenom troškova	Plan izrađen	CETI	2021.	U TOKU	2021 III kvartal	IV kvartal 2025	2.000 EUR	0 EUR	Međunarodna agencija za atomsku energiju	Izrađen je i objavljen Pravilnik o sadržaju početnog i konačnog plana dekomisije ("Službeni list Crne Gore", br. 135/25) na osnovu kojeg će se raditi Plan.	
37. Izrada Programa monitoringa radioaktivnosti prije, u toku i nakon sprovođenja aktivnosti koje za rezultat imaju nastanak NORM-a od strane investitora	Programi izrađeni	Investitori	2027.	REALIZOVANO	2017, 2018 – bilo kada u toku ovog perioda po potrebi investitora	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		U periodu realizacije Strategije nije bilo takvih aktivnosti. Pomenuta aktivnost je sada sastavni dio licence. Naime, novi Zakon propisuje da je neophodna Licenca o ispuštanju značajnih količina radioaktivnih materijala sa određenih radnih mjesta sa povećanom izloženošću prirodnom izvoru zračenja. Osim toga, ovaj dio je uređen i kroz poglavlje Zakona XIII. POSTOJEĆE I PLANIRANE SITUACIJE IZLAGANJA PRIRODNYM IZVORIMA ZRAČENJA - Izlaganja na radnom mjestu sa potencijalno povećanom	

										izloženošću prirodnom izvoru zračenja.
38. Planiranje prostora za skladištenje NORM-a	Prostor obijezbijeđen	Investitori	2017.	REALIZOVANO	2017, 2018 – bilo kada u toku ovog perioda po potrebi investitora	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Novi Zakon propisuje da je neophodna Licenca o ispuštanju značajnih količina radioaktivnih materijala sa određenih radnih mjesta sa povećanom izloženošću prirodnom izvoru zračenja. Osim toga, ovaj dio je uređen i kroz poglavlje Zakona XIII. Postojeće i planirane situacije izlaganja prirodnim izvorima zračenja- Izlaganja na radnom mjestu sa potencijalno povećanom izloženošću prirodnom izvoru zračenja. Primjena počinje od 1. jula 2027. godine.
39. Izrada Plana za upravljanje tečnim radioaktivnim otpadom	Plan izrađen	CETI MERS	2021.	NEREALIZOVANO	2021 II kvartal	III kvartal 2027	4.000 EUR	4.000 EUR	Budžet Crne Gore	Potrebno je da MERS planira neophodna finansijska sredstva za izradu Plana za upravljanje tečnim radioaktivnim otpadom. Skladište radioaktivnog otpada je namijenjeno za pohranjivanje čvrstog radioaktivnog otpada iz industrije, medicine ili istraživačkih djelatnosti. Samo čvrsti radioaktivni otpad koji ispunjava kriterijume prihvatljivosti za skladište radioaktivnog otpada može biti uskladišten. Ova mjera sadržana je i u Akcionom planu Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom.

										Skladište nije namijenjeno za pohranjivanje tečnog radioaktivnog otpada, a takođe ni otpada koji bi bio produkt iz proizvodnje nuklearne energije. Generalno, Crna Gora nema niti je ikada u svojoj istoriji imala postrojenja koja bi se mogla podvesti pod kategoriju „nuklearna“, pa je shodno tome broj i vrsta radioaktivnog otpada ograničen. S druge strane, do sad poznati radioaktivni otpad i iskorišćeni radioaktivni izvori su uklonjeni sa teritorije Crne Gore i uskladišteni u skladu sa nacionalnim propisima i principima Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE). Međutim, uvijek postoji mogućnost da bilo koji zatvoreni radioaktivni izvor u kontaktu sa vodom može proizvesti tečni otpad.
40. Program praćenja sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini	Programi izrađeni i realizovani 2017 i 2018. godine	AZŽS	2017.	REALIZOVANO	2017, 2018 – SVAKE GODINE		60 000 EUR godišnje 540.000 EUR	Ukupno za 2017-2025 - 259.000 (2017-2021) - 146.000 2021 - 0 2022-2023 - 78.000 2024 – 0 2025 35.000	Budžet Crne Gore Budžet Agencije za zaštitu životne sredine	Program praćenja sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini se donosi i sprovodi na godišnjem nivou od 1998. godine, s napomenom da se zbog nedostatka finansijskih sredstava isti nije realizovao dvije godine, što jeste zabrinjavajuće jer mora

										postojati kontinuitet da bi se zvao programom monitoringa radioaktivnosti, ali istovremeno je važno da se prate i trendovi. Nažalost, sredstva koja se odvajaju nijesu dovoljna i iznose 30.000-35.000 eura. Neophodno je da Ministarstvo finansija odobri sredstva svake godine, što nije slučaj, te se ne ispunjavaju samim tim zakonske odredbe.
41. Ažuriranje Nacionalnog akcionog plana za djelovanje u slučaju radijacionog udesa	Plan je ažuriran	MUP	2021.	REALIZOVANO	IV kvartal 2022		0 EUR	0 EUR		Vlada Crne Gore je na sjednici od 10. novembra 2022. godine usvojila Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, čiju je izradu koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat zaštite i spašavanja.

INDIKATOR UČINKA 3: STEPEN USPJEŠNOSTI UPRAVLJANJA RADIOAKTIVNIM OTPADOM

Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednosti na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		100%						100%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period/Komentar
42. Održavanje skladišta radioaktivnog otpada	Pozitivni godišnji inspekcijski	CETI	2017.	REALIZOVANO	Svake godine		480.000 EUR	480.000 EUR	Budžet Crne Gore	

	izvještaji inspektora za zaštitu od jonizujućih zračenja						250.000 za period 2017- 2021 150.000 za period 2022- 2024 80.000 za 2025.)	250.000 za period 2017- 2021 150.000 za period 2022- 2024 80.000 za 2025.)	Budžet MERS	
43. Kondicioniranje kompasa sa radioaktivnim radijumom i kondicioniranje preostalih iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora	Izvještaj dostavljen MERS - u i AZŽS	CETI	2017.	U TOKU	2017, 2018, svake godine se radilo na osiguranj u mogućnos ti za realizaciju ove aktivnosti koja još traje	2027 II kvartal	20 000 EUR	20 000 EUR	Budžet Crne Gore Budžet MERS	Zadužuje se CETI da obezbijedi kontejnere i da kompase spakuje u kontejnere, koji su namijenjeni skladištenju radioaktivnog otpada. Zadužuje se MERS da planira finansijska sredstva za ove aktivnosti
44. Rješavanje pitanja upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju	Radioaktivni otpad sigurno uskladišten u skladište radioaktivnog otpada i izvršena dekomisija privremenog objekta u kome se otpad nalazi	MERS AZŽS CETI „Plantaže“ AD	2017.	U TOKU	2017, 2018 , svake godine se ulažu napori da se rješenje ovog problema nađe	IV kvartal 2027 Neophodna finansijska sredstva su značajna i treba pronaći način da se obezbijede.	200.000 EUR	Za realizaciju predmetne aktivnosti potrebna su finansijska sredstva koja treba obezbijediti, kako je navedeno u preoprukama.	Budžet Crne Gore ili sredstva iz donacija	Svake godine se ulažu napori da se rješenje ovog problema nađe. Shodno tome realizovane su misije Međunarodne agencije za atomsku energiju koje su radile zajedno sa nacionalnim kapacitetima na izradi projektnog zadatka kojim se osigurava sigurno rješenje ovog problema. U cilju rješavanja pitanja upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju neophodno je da

										AD „Plantaže“ i Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera opredijele sredstva iz Budžeta ili donatorskih sredstava kako bi se kontaminirani materijal adekvatno uskladištio u skladište radioaktivnog otpada.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

INDIKATOR UČINKA 4: STEPEN USPJEŠNOSTI UPRAVLJANJA IZVORIMA BEZ VLASNIKA

Polazne vrijednosti		Vrijednosti na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		50%						100%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period/Komentar
45. Formiranje Tima za otkrivanje izvora bez vlasnika	Formiran tim rješenjem MERS - a	MERS	2017.	U TOKU	2017 III kvartal	IV kvartal 2026	Za realizaciju predmetne aktivnosti potrebna su finansijska sredstva koja treba obezbijediti kad se tim formira.	Za realizaciju predmetne aktivnosti potrebna su finansijska sredstva koja treba obezbijediti kad se tim formira.	Budžet Crne Gore	Iako nije formalno organizovan, ovaj tim radi u neformalnom sastavu. Neophodno je da MERS organizuje sastanak sa predstavnicima MUP-a i ostalim relevantnim
46. Izrada procedura za otkrivanje izvora bez vlasnika	Procedure izrađene	MERS MUP Uprava policije Forenzički centar Uprava carina AZŽS ITDB kontakt	2017.	REALIZOVANO	2017 III kvartal	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) drugačije je postavio ovu aktivnost razradivši kroz tri člana

		osobE ANB								otkrivanje izvora bez vlasnika. Takođe, predviđeno je donošenje pravilnika.
47. Upravljanje izvorom bez vlasnika	Izvor bez vlasnika pronađen i sigurno usklađen	MUP Uprava policije Forenzički centar Uprava carina AZŽS ITDB kontakt osoba ANB MERS	2017.	REALIZOVANO	2017 III kvartal	II kvartal 2027	0 EUR	0 EUR		Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) drugačije je postavio ovu aktivnost razradivši kroz tri člana otkrivanje izvora bez vlasnika. Takođe, predviđeno je donošenje pravilnika.

INDIKATOR UČINKA 5: STEPEN JAČANJA ADMINISTRATIVNIH KAPACITETA

Polazne vrijednosti		Vrijednosti na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		100%						100%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period/Komentar
48. Zapošljavanje kadrova u okviru MERS i AZŽS u skladu sa obavezama iz pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika i izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji	Pravilnici objavljeni Lica zaposlena	MERS AZŽS	2021.	U TOKU	I kvartal 2017	II kvartal 2027	Budžet Crne Gore	Nije bilo realizovanih finansijskih sredstava za ovu aktivnost.	Budžet Crne Gore	Potrebno je da Ministarstvo finansija odobri kadrovske planove za zapošljavanje službenika
49. Sprovođenje obuka zaposlenih kod korisnika izvora jonizujućih zračenja i tehničkih servisa na poslovima koji se odnose na QA/QC	Broj realizovanih obuka	Ministarstvo zdravlja KCCG CETI PMF KCCG	2017.	U TOKU	kontinuirano	kontinuirano	5.000 EUR	0 EUR		

50. Organizovanje vježbi (table-top, terenske)	Broj realizovanih vježbi Realizovano je više od 15 različitih vježbi.	MUP	2017.	REALIZOVANO	kontinuirano	Kontinuirano svake godine	0 EUR	0 EUR	Budžet Crne Gore ili sredstva iz donacija	
INDIKATOR UČINKA 6: OBEZBJEĐENJE I DISTRIBUCIJE OPREME ZA DETEKCIJU JONIZUJUĆIH ZRAČENJA RELEVANTNIM INSTITUCIJAMA										
Polazne vrijednosti		Vrijednosti na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta						Ostvarena vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
0%		50%						50%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period/Komentar
51. Izrada Plana raspodjele donirane opreme za jačanje kapaciteta za sprečavanje nedozvoljenog prometa nuklearnog i drugog radioaktivnog materijala	Plan izrađen	MUP Uprava policije	2020.	NEREALIZOVANO	IV kvartal 2020	IV kvartal 2026	0 EUR	0 EUR		Zadužuje se Uprava policije da organizuje sastanak sa predstavnicima relevantnih institucija u cilju dogovora oko Plana raspodjele opreme.
52. Opremanje HBRN Tima adekvatnom opremom	HBRN oprema za jedan tim spasilaca – vatrogasaca u vrijednosti od 65.083, 42 EUR (donacija)	MUP	2017.	REALIZOVANO	2017, 2018	kontinuirano 2019 - 2025	Donacija	65.083,42 EUR	Sredstva iz donacija	Ostatak opreme osigurati preko projekata

4. NALAZI EVALUACIJE

Kratak uvod — kontekst i opšta ocjena

U decembru 2016. godine Vlada je donijela Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. Strategija je predstavljala odgovor na praktične izazove evidentirane u Crnoj Gori, ali i odgovor na preuzete međunarodne obaveze i obaveze iz pretpristupnih pregovora sa EU. Strateški dokument je u biti bio ambiciozno postavljen, međutim objektivne okolnosti su nepovoljno uticale na mogućnosti njegovog sprovođenja, u prvom redu globalna zdravstvena kriza izazvana pandemijom COVID-19, dodatne teškoće je izazvao i sajber napad na Vladinu IT infrastrukturu i učestale organizacione promjene u državnoj upravi.

S aspekta dizajna strateškog dokumenta potrebna su unapređenja u svim njegovim aspektima, kroz efektivnu primjenu Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata u procesu kreiranja, budući da je predmetna Strategija donijeta prije stupanja na snagu Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i predmetne Metodologije.

Takođe, imajući u vidu obaveze iz evropske agende Crne Gore, te da je Crna Gora članica Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) i da koristi tehničku pomoć kroz projekte tehničke saradnje, u obavezi je da primjenjuje i standarde IAEA u ovoj oblasti, pa samim tim i da koristi metodologiju IAEA za izradu strategije u ovoj oblasti, **što predstavlja primat u odnosu na Metodologiju koja je propisana pomenutom Uredbom.**

U cilju kreiranja efektivne politike i njenog uspješnog sprovođenja, neophodno je unapređivati inter-institucionalnu saradnju u predmetnoj oblasti, kreirati mehanizme za razmjenu informacija i efektivnu koordinaciju, te jačati osjećaj vlasništva svih uključenih aktera nad strateškim dokumentom.

Posebnu pažnju treba posvetiti i **jačanju postojećih i obezbijediti nove stručne i administrativne kapacitete relevantnih institucija u predmetnoj oblasti**, kako bi se kreirala kadrovska baza koja može biti pouzdan oslonac u sprovođenju reformskih aktivnosti i osnova kontinuiteta djelovanja u predmetnoj oblasti.

Izradom Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti koji je donijet 17. maja 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024), sa odloženom primjenom, Ministarstvo je **postavilo temelje za pravno uređenje u ovoj oblasti i kroz zakonsko rješenje pružilo odgovor na niz mjera koje su predviđene Strategijom.**

Predmet ex post evaluacije je analiza sprovođenja Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021 koju je Vlada Crne Gore donijela u decembru 2016¹. godine. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata² (u daljem tekstu: Uredba), strateški dokument koji se evaluira pripada sektoru politika „ekonomski razvoj i životna sredina“.

S aspekta međunarodnog konteksta i obaveza koje je Crna Gora preuzela, na prvom mjestu treba ukazati na Agendu za održivi razvoj UN-a. U okviru predmetne Agende definisani su Ciljevi održivog razvoja (u daljem tekstu: COR) koje treba dostići do 2030. godine, pri čemu je pitanje radijacione sigurnosti povezano sa ostvarivanjem COR 3, 14, 15 i 17.

Takođe, Crna Gora je pristupila nizu međunarodnih konvencija koje se tiču radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti kojima su definisani međunarodni standardi koji se trebaju transponovati u nacionalno zakonodavstvo i praksu.

Pored pomenutog, fokus koji opredjeljuje karakter javne politike koja se evaluira, odnosi se na nastojanje Crne Gore da postane punopravna članica EU, te činjenica da se nalazi u fazi pretpristupnih pregovora koji podrazumijevaju prihvatanje odgovarajućih standarda u predmetnoj oblasti kroz usvajanje pravne tekovine.

Pitanja nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja su specifično adresirana u okviru Pregovaračkog poglavlja 15 – „Energetika“, uz konstataciju Evropske komisije da je Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti iz 2024. godine usklađen sa velikim brojem pravnih akata EU³.

Period sprovođenja strateškog dokumenta je snažno obilježila zdravstvena kriza izazvana pandemijom COVID-19 influence, koja je imala globalni karakter, a koja je dominantno uticala na sve sfere društveno-ekonomskog i političkog života na međunarodnom i nacionalnom nivou, opredjeljujući prioritetno djelovanje svih aktera u pravcu suzbijanja zdravstvenih rizika.

Nacionalni nivo je, pored pandemije, tokom sprovođenja javne politike karakterisala politička nestabilnost praćena reorganizacijama institucionalnog okvira i slabljenjem javnih finansija, što je uslovalo usporavanje reformskih procesa i negativno uticalo na sprovođenje javnih politika. Takođe, u ovom periodu je došlo do elektronskih napada na Vladinu IT infrastrukturu, što je dovelo do paralisanja rada nacionalnih institucija.

Strateškim dokumentom koji se evaluira, potencirani su sljedeći izazovi koje je kroz implementaciju javne politike trebalo adresirati: nedovoljni tehnički i administrativni

¹ Strategija je donijeta prije stupanja na snagu Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata

² <https://www.gov.me/dokumenta/23c216b2-3eb7-453c-b0a7-3cdae9e9742e>

³ https://enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2024_en

kapaciteti nacionalnih institucija, nedostatak stručno osposobljenog kadra u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, potrebu usklađivanja nacionalnih politika sa međunarodnim standardima i politikama EU, jačanje inspekcijskog nadzora u primjeni nacionalnog pravnog okvira, potrebu jačanja i unapređenja monitoringa životne sredine s aspekta zaštite od radioaktivnosti, dekomisija postrojenja u kojima se nalaze radioaktivni materijali korišćeni u vojnim aktivnostima, uspostavljanje odgovarajućih evidencija u sektoru zdravstva, uspostavljanje odgovarajuće sigurnosne kulture u oblasti radijacione i nuklearne sigurnosti, jačanje institucionalnih kapaciteta u oblasti radijacione i nuklearne bezbjednosti, unapređenje sistema transporta i tranzita radioaktivnih materijala, unapređenje sistema upravljanja radioaktivnim izvorima bez vlasnika i iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima, upravljanja radioaktivnim otpadom, potreba za unapređenjem nacionalnog sistema za odgovor u hitnim slučajevima, unapređenja istraživanja u predmetnoj oblasti i podizanja nivoa svijesti opšte javnosti o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacione i nuklearne sigurnosti.

U sprovođenje strateškog dokumenta su bili uključeni sljedeći akteri:

- Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- Agencija za zaštitu životne sredine
- Ekološka inspekcija
- Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Ministarstvo evropskih poslova
- Ministarstvo zdravlja
- Uprava policije
- Forenzički centar
- Uprava carina
- ANB
- Skupština Crne Gore
- Vlada Crne Gore
- D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“
- Klinički centar Crne Gore
- Prirodno matematički fakultet
- Institut za crnu metalurgiju

Cilj evaluacije **jeste analiza efekata i uspješnosti navedene strategije**. Evaluacijom se prikazuje da li su i do kog stepena definisani ciljevi postignuti, i ako nisu na koji način ih predvidjeti budućim strateškim dokumentom. Zatim, koji su to faktori koji su najviše doprinijeli postizanju ciljeva, i da li rezultat sprovođenja strategije dovodi do unapređenja stanja u ovoj oblasti.

Rezultate evaluacije koristiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za potrebe izrade **Strategije o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti (član 16) i Programa upravljanja radioaktivnim otpadom (član 17)** na osnovu Zakona o zaštiti od

jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024). **Pomenuti Program** se izrađuje za **period od 10 godina u skladu sa principima upravljanja radioaktivnim otpadom i međunarodnim standardima** koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja. Dakle, navedena dva dokumenta biće odvojena, u poređenju sa sadašnjim statusom, kada su objedinjeni u jednom dokumentu. **Novi Zakon propisao je članom 17 sadržaj Programa upravljanja radioaktivnim otpadom.** Shodno članu 17 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je u obavezi da izradi novi strateški dokument – Program upravljanja radioaktivnim otpadom u skladu sa principima datim u Zakonu, pravnom tekovinom Evropske unije, međunarodnim standardima koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja, te da na adekvatan način reguliše upravljanje radioaktivnim otpadom i iskorišćenim radioaktivnim izvorima. Da bi se izradio Program upravljanja radioaktivnim otpadom neophodno je izraditi dokument - Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom na crnogorskom i engleskom jeziku, koja je preduslov za dalje strateško planiranje u ovoj oblasti.

Da bi se izradio Program upravljanja radioaktivnim otpadom neophodno je izraditi prethodno eksternu evaluaciju Strategije i dokument - Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim, koja je preduslov za dalje strateško planiranje u ovoj oblasti. Ovaj postupak izrade Analize se realizuje kroz javnu nabavku Ministarstva.

Rezultati eksterne evaluacije pomoći će pri izradi ovih dokumenata odnosno definisanju budućih mjera i aktivnosti koje će biti inkorporirane u iste, u mjeri u kojoj je to moguće, zbog gore navedenog, da se dokument poboljša.

Evaluacija je zasnovana na OECD - DAC kriterijumima:

- Relevantnost;
- Koherentnost;
- Efektivnost;
- Efikasnost;
- Uticaj;
- Održivost.

NALAZI PO KRITERIJUMIMA

1) RELEVANTNOST

S aspekta kvaliteta strateškog cilja (3. Odjeljak II : Cilj strategije) uočava se da je njegova formulacija kompleksna i terminološki obuhvata više zasebnih problema. Ovakav pristup u definisanju cilja nije u potpunosti u skladu sa SMART kriterijumima, ali je definisan na osnovu

sugestija koje je dalo relevantno međunarodno tijelo zaduženo za ovu oblast (IAEA metodologija). Strateški cilj treba formulirati na način da predstavlja odgovor na centralni problem koji javna politika treba da riješi, pri čemu se ključni problem uvijek vezuje za potrebe/probleme ciljnih grupa/korisnika intervencije. Strateškim dokumentom nisu jasno definisani operativni ciljevi kojima bi se odredila postignuća do kojih se želi doći u srednjem roku i koji bi bili logički uvezani s postavljenim strateškim ciljom, ukazujući time na tok promjene koja se želi postići.

Ovo iz razloga što se, kako je navedeno ranije, **Strategija izrađuje u skladu sa metodologijom IAEA, što predstavlja primat u odnosu na Metodologiju koja je propisana pomenutom Uredbom, ali se za potrebe evaluacije koristi Uredba.**

Problemi koje je evidentirala Strategija, kao i ključne intencije strateškog dokumenta su i dalje u visokoj mjeri relevantni, iako na nivou ciljeva, zbog kompleksnih formulacija, ti problemi u pojedinim slučajevima nisu razjašnjeni u potrebnoj mjeri.

Sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini se vrši radi utvrđivanja prisustva radionuklida (prirodnog i vještačkog porijekla) u životnoj sredini i procjene nivoa izlaganja stanovništva jonizujućem zračenju i to u normalnim uslovima, u slučaju sumnje na radijacioni udes i u toku radijacionog udesa. Ovaj Program u Crnoj Gori sprovodi se od 1998. godine shodno članu 9 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti. Programom su utvrđena mjesta, vremenski intervali, vrste i načini sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini. Monitoring radioaktivnosti u životnoj sredini se vrši u toku čitave godine u redovnim situacijama kada se prati sadržaj radionuklida u svim segmentima životne sredine.

Od samog početka realizacije programa monitoringa radioaktivnosti 1998. godine, vrijednosti jačine apsorbovane doze gama zračenja održavaju se na istom nivou sa varijacijama koje su uobičajene. Ne postoji nijedan pokazatelj koji bi upućivao na bilo kakvu bitniju promjenu globalnog ili lokalnog karaktera ali je neophodno kontinuirano pratiti sve vrste zračenja što ukazuje na relevantnost samog dokumenta. Sprovođenje Programa je obaveza iz Ustava Crne Gore, Ugovora o osnivanju EURATOM-a, koji je jedan od osnivačkih akata Evropske unije, kao i iz direktiva EU.

Informacija o stanju životne sredine naročito ukazuje na problem koncentracije radona i potrebu preduzimanja mjera na smanjenju koncentracije aktivnosti radona u boravišnim i radnim prostorima, **što je dobro normirano novim Zakonom kroz više članova.**

Evidentno je da usklađivanje nacionalnog zakonodavstva, u pravcu usvajanja naprednih standarda u oblasti zaštite zdravlja stanovništva i životne sredine od negativnih uticaja jonizujućeg zračenja, sa pravnom tekovinom EU podrazumijeva kontinuitet procesa usklađivanja imajući u vidu neprestan razvoj same pravne tekovine EU, pri tome ne dovodeći u pitanje progres koji je ostvaren tokom perioda sprovođenja strateškog dokumenta.

S aspekta unapređenja tehnologija u industrijskim postrojenjima i rješavanja pitanja radioaktivnog otpada, unapređenja mjera zaštite i pripremljenosti za incidente, poboljšanja dostupnosti informacija o radioaktivnom otpadu i podizanje javne svijesti, unapređenja implementacije postojećih propisa, **ostvaren je određeni progres prije svega kroz implementaciju projekata u kojima su učestvovalе zainteresovane strane/institucije.**

I dalje su **prisutni izazovi** u vezi sa primjenom zakona (koji ima odloženo dejstvo) i nedostatkom finansija, ali prije svega sa **nedostatkom stručnih kadrova, posebno fizičara, u svim zainteresovanim institucijama zbog čega ova pitanja ostaju i dalje otvorena i relevantna za naredni strateški period.**

Na međunarodnom planu je **ostvaren progres** u smislu potvrđivanja relevantnih međunarodno-pravnih instrumenata koje se bave predmetnom oblašću i razmjene iskustava sa drugim zemljama, međutim ostaje otvoreno pitanje međunarodne a posebno regionalne saradnje na operativnom nivou i ispunjavanje specifičnih zahtjeva proisteklih iz međunarodnih dokumenata. **Potrebno je intenzivirati potpisivanje memoranduma o saradnji sa državama sa Zapadnog Balkana u ovoj oblasti, s obzirom da su samo potpisana dva memoranduma (Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija).**

Uprkos uočenim metodološkim nedostacima u definisanju ciljeva intervencije, njihova povezanost sa evidentiranim problemima se može konstatovati. U tom kontekstu postoji **potreba da se oni bolje definišu i fokusiraju na osnovu kvalitetno urađene analize stanja.**

Pitanja zaštite od krađe ili nezakonitog prisvajanja nuklearnih ili radioaktivnih materijala, zlonamjerno djelovanje u nuklearnim ili radijacionim objektima i zlonamjerno djelovanje tokom prevoza (transporta) nuklearnih ili radioaktivnih materijala **predstavljaju ključne potrebe na koje treba odgovoriti u ovom trenutku.**

Pretpostavka za uspješno adresiranje gore navedenih pitanja je **jačanje kadrovske baze u institucijama**, prvenstveno u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agenciji za zaštitu životne sredine **gdje je i evidentiran hroničan nedostatak kadra** (MERS - samo 1 inspektor za zaštitu od zračenja, 1 fizičar koji piše stručne propise, dva fizičara u AZŽS).

2) KOHERENTNOST

Javna politika koja se evaluiра pripada sektoru politika „ekonomski razvoj i životna sredina“, u okviru koga su grupisane ekonomska, poljoprivredna i politika zaštite životne sredine, a centralna, sinergijska veza ovih politika je koncept održivog razvoja.

Nacionalna strategija održivog razvoja 2030 predstavlja skup obaveza koje je Crna Gora preuzela da realizuje u svrhu dostizanja Ciljeva održivog razvoja. U kontekstu zaštite od

jonizujućeg zračenja, relevantni ciljevi strategije su „Unaprijediti efikasnost upravljanja obnovljivim prirodnim resursima“ (remedijacija postojećeg zagađenja) i „Unaprijediti upravljanje otpadom primjenom pristupa u okviru cirkularne ekonomije“ (podsticati aktivnosti na smanjenju količine otpada koja se generiše na teritoriji Crne Gore) u odnosu na koje se može **konstatovati uvezanost i usklađenost** Strategija zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godine u visokoj mjeri.

Sinergijske veze se ogledaju i u odnosu sa Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, koja specifično adresira izazove u vezi sa potencijalnim akcidentima i kreiranjem odgovarajućeg odgovora u tim slučajevima, čime se doprinosi jačanju sistema bezbjednosti. Tim koji je radio na izradi te strategije prethodno je učestvovao i u izradi Strategija zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godine. **Zajednički naponi uloženi su i u izradi Procjene rizika od katastrofa Crne Gore (2021.g) i Procjene sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore (2023.g).**

Uspostavljen je i JRODOS sistem koji je od velikog značaja za građane Crne Gore i evropsku agendu.

Strateški dokument je na liniji ostvarivanja Ciljeva održivog razvoja proisteklih iz Agende za održivi razvoj 2030 Ujedinjenih nacija. **Primjećuju se korelacije** dokumenta sa sljedećim Ciljevima i njihovim ciljnim vrijednostima:

- 3 - Zdravlje i blagostanje
- 6 - Čista voda i sanitarni uslovi
- 11 - Održivi gradovi i zajednice
- 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja
- 14 - Očuvanje vodenog svijeta

IAEA standard i metodologija po kojoj je rađena Strategija potvrđuju usklađenost sa međunarodnim normama i direktivama. U kontekstu ispunjavanja obaveza iz Agende 21 Ujedinjenih nacija strateški dokument pruža odgovor na značajan dio obaveza.

Dokument je usklađen i sa Okvirom za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija za period 2015–2030, koji je usmjeren na prevenciju rizika, uzimajući u razmatranje smanjenje prisutnih rizika i jačanje otpornosti na prirodne, ali i katastrofe izazvane ljudskim faktorom, te s tim povezane ekološke, tehnološke i biološke opasnosti i rizike.

Strateški dokument je **na liniji ispunjavanja obaveza** koje proizlaze iz specifičnih međunarodnih konvencija koje tretiraju predmetnu oblast, odnosno sa Konvencijom o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO konvencija) i

Konvencijom o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Aarhuska konvencija).

Usvajanje pravne tekovine EU, kojom se definišu standardi u predmetnoj oblasti, u kontekstu pregovaračkog procesa, **strateški dokument prepoznaje kao jednu od ključnih tačaka**. Ovaj proces ima karakter kontinuiteta, imajući u vidu evoluciju same pravne tekovine EU, te u tom smislu postoji potreba za preduzimanjem daljih aktivnosti na usvajanju standarda EU.

3) EFEKTIVNOST

Na početku treba istaći da je strateški dokument donijet prije stupanja na snagu Uredbe i prateće Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, zbog čega nije postojala striktna obaveza da se definišu operativni ciljevi s pratećim indikatorima učinka, a obaveza i ne predstoji, jer se dokument izrađuje u skladu sa sadržajem datim u novom Zakonu. Međutim, da bi se izvršila evaluacija, koristila se Metodologija na osnovu Uredbe. S aspekta relevantnosti izabranih indikatora učinka nije moguće dati jasan odgovor s obzirom da nije definisan nivo operativnih ciljeva u strateškom dokumentu, a postavljeni indikatori učinka su neprimjenjivi za nivo strateškog cilja koji treba da ukaže na dugoročne promjene.

Crna Gora je u januaru 2016. godine formalno izrazila spremnost dobrovoljnog prihvatanja sprovođenja neobavezujućeg **Kodeksa ponašanja o sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora i Dodatnog vodiča o uvozu i izvozu radioaktivnih izvora i istovremeno je imenovana kontakt osoba za pomenuti Kodeks**. U januaru 2019. godine Crna Gora je dopisom Generalnom direktoru MAAE izrazila spremnost za primjenu **Dodatnog vodiča o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima** i imenovana je kontakt osoba.

Mjera „**Izrada novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti u skladu sa EU Acquis i MAAE standardima**“ je realizovana kroz usvajanje Zakona u maju 2024. godine koji je u formi predloga dva puta ranije dostavljan Skupštini na razmatranje i usvajanje (2020. i 2022. godine), ali je zbog političke nestabilnosti i vanrednih parlamentarnih izbora usvojen tek prošle godine. Zakon ima odloženo pravno dejstvo od 3 godine zbog toga što je obrađivač svjestan kompleksnosti obaveza koje novi Zakon nameće, ne samo zbog donošenja podzakonskih i strateških akata koji će omogućiti implementaciju istog, nego je to i period koji je potreban privrednim subjektima da se pripreme na način da ispune sve obaveze koje ovaj Zakon za njih propisuje.

Mjera „**Izrada analize o povezivanju Zakona o prevozu opasnih materija sa novim Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, shodno EU direktivama i MAAE standardima**“ realizovana je kroz izradu

analize prije donošenja Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti da ne bi došlo do preklapanja dva Zakona.

Mjera „**Izrada novih podzakonskih akata na osnovu novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koji se istovremeno izrađuju sa predlogom Zakona**“ je u toku, kao što je već objašnjeno. Imajući u vidu brojčano ograničene kapacitete u okviru MERS koji rade na ovim poslovima (jedno stručno lice-fizičar), koristi se vanjska ekspertiza kroz Plan javnih nabavki Ministarstva (MERS). U toku je izrada više pravilnika.

Takođe, u saradnji sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju rađeno je na dva nacrtu pravilnika, od kojih je objavljen Pravilnik o sadržaju početnog i konačnog plana dekomisije, koji je donijet na osnovu člana 24 stav 7 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. Još uvijek se radi na Nacrtu pravilnika o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima i upravljanju radioaktivnim otpadom, koji treba da se donese na osnovu člana 57 st. 13 i 14 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. Kako je navedeno kod opisa Indikatora učinka 1, radi se trenutno na ukupno 21 dokumentu.

Mjera „**Pristupanje Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) kroz potpisivanje Sporazuma sa Evropskom komisijom o pristupu platformi**“ nije realizovana. Uspostavljena je Mreža mjernih stanica koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu - GDR stanice (rana najava), dakle mreža je operativna. Od devet (9) stanica, njih sedam (7) su funkcionalne i šalju podatke centralnom serveru, redovno. **Međutim, Agencija još nije poslala podatke u EURDEP.** U narednom periodu, Agencija za zaštitu životne sredine, kao nadležna institucija, treba da uloži napore da se pronađe rješenje za **stavljanje preostalih stanica u funkciju i što je važnije da se podaci sa nacionalne mreže povežu sa EURDEP platformom**, što je zahtjev Zakona o potvrđivanju Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 002/17 od 21.03.2017). Crna Gora je članica ECURIE platforme, a tokom 2024. godine predstavnici Crne Gore učestvovali su na sastancima u cilju obezbjeđivanja institucionalne i pravne komunikacije i razmjene obavještenja u slučaju incidenata.

Dakle, Mjera „**Potvrđivanje Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učestvovanju posljednjih u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološke opasnosti (ECURIE)**“ je realizovana.

Mjera „**Potvrđivanje Konvencije o sprečavanju akata nuklearnog terorizma i/ili deponovanje instrumenta ratifikacije**“ je realizovana 2019. godine dostavljanjem instrumenata o deponovanju i imenovanju kontakt tačke 2022. godine.

Takođe, Skupština Crne Gore je 2019. godine donijela **Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe** ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019).

Mjera „**Razmatranje i/ili potvrđivanje Protokola o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti nepokretnih platformi koje se nalaze na epikontinentalnom pojasu**“ takođe je **realizovana** na isti način kao i prethodna mjera, potvrđivanjem Protokola iz 2005. godine u Skupštini.

Mjera „**Razmatranje i/ili potvrđivanje Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije**“ je **realizovana**. Skupština Crne Gore je 2018. godine donijela Zakon o potvrđivanju Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 012/18 od 31.12.2018), nakon opsežne analize.

Mjera „**Ažuriranje Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i izrada Akcionog plana za njegovo sprovođenje**“ jer je **početkom 2017. godine završeno ažuriranje**. Dodatno, novi Nacrt Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti je izrađen za novi ciklus u septembru 2024. godine, čije se usvajanje očekuje najkasnije u prvom kvartalu 2026. godine.

Mjera „**Formiranje Komiteta/Radnog tijela za praćenje implementacije Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i Akcionog plana**“ je **u toku realizacije**. Iako su relevantne institucije na zahtjev MERS-a imenovale predstavnike Radnog tijela neophodno je zbog institucionalnih i kadrovskih izmjena ponovo uputiti dopise. U periodu 9-12. septembar 2024. godine u okviru nacionalne Radionice u oblasti nuklearne bezbjednosti u saradnji Međunarodne agencije za atomsku energiju (INSSP misija) i Vlade Crne Gore, preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, izvršena je revizija postojećeg i izrada novog Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2026-2030. godina, kao i Akcionog plana za njegovo sprovođenje za period 2026-2030. godina. INSSP obuhvata sljedeće oblasti: Nacionalna politika i strategija za nuklearnu bezbjednost, zakonodavni i regulatorni okvir za nuklearnu bezbjednost, prevenciju, detekciju, odgovor, te osiguranje i kontinuirano unapređenje.

Mjera „**Izrada Nacionalnog programa detekcije**“ je **u toku realizacije**. MERS je u saradnji sa relevantnim institucijama izradilo prvi Nacrt dokumenta 2020. godine, međutim, isti je neophodno ažurirati sa novim podacima jer je bilo dosta izmjena od 2020. godine. Dodatno, obaveza donošenja ovog Programa je sada zakonska norma. Naime, članom 18 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti je propisano da se Program detekcije sa akcionim planom donosi radi sprečavanja neovlašćenog pristupa, oštećenja, gubitka ili krivičnih djela, koja su usmjerena na radioaktivni i nuklearni materijal i

prateće objekte. Programom detekcije utvrđuju se ciljevi i aktivnosti radi sprečavanja rizika nastalih usljed aktivnosti u skladu sa međunarodnim standardima.

Mjera „Imenovanje kontakt osobe i pristupanje platformi Nuklearnog bezbjednosnog sistema upravljanja informacijama (NUSIMS)“ **je realizovana**, dok je mjera „Formiranje Radnog tijela za NUSIMS i održavanje baze podataka“ **u toku realizacije**. Mjera „Redovno ažuriranje RASIMS platforme koja predstavlja informacioni sistem radijacione sigurnosti“ **je takođe u toku realizacije**.

Mjera „**Izraditi Analizu reorganizacije postojećih kapaciteta u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti u okviru pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika** (ukoliko se donese odluka o potrebi izrade ove analize)“ **je realizovana** tokom izrade Pregovaračke pozicije i Mape puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom Poglavlju 15 – Energetika (usvojena 30. jula 2021. godine. Tom prilikom je izvršena analiza administrativnih kapaciteta, ali ne i reorganizacije postojećih kapaciteta, kojom je predviđeno da u ovoj oblasti ukupno radi 16 stručnjaka. S tim u vezi **mjera „Zapošljavanje kadrova u okviru MORT i AZŽS u skladu sa obavezama iz pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika i izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji“ je ostala nerealizovana** jer nije bilo novih zapošljavanja.

Mjera „**Formiranje Radnog tijela za uspostavljanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja**“ **je realizovana**, tako što je radno tijelo neformalno bilo uspostavljeno, a Ministarstvo se obavezalo da donese relevantne pravilnike u narednom periodu. Mjera „**Procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje**“ adresirana je prilikom izrade Zakona, na način što je izvršena procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje, pa su stim u vezi i propisani članovi zakona u tom smislu. **Mjera „Sprovođenje obuka zaposlenih kod korisnika izvora jonizujućih zračenja i tehničkih servisa na poslovima koji se odnose na QA/QC“ je u toku realizacije**. Prvu obuku organizovao Klinički centar Crne Gore u saradnji sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju u Podgorici, a drugu obuku organizovao MERS kroz IPA projekat uz podršku Evropske komisije.

Kada su u pitanju mjere „Izrada Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)“, „Odobranje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)“ i „Praćenje i unapređenje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)“, „Izrada Programa za unapređenje sigurnosne kulture“, „Izrada Programa za unapređenje bezbjednosne kulture“ **sada je to drugačije propisano Zakonom, pa se mjere smatraju realizovanim**.

Mjera „**Izrada Analize na uzorcima vode za piće na sadržaj radionuklida**“ **je realizovana**, a Javnu nabavku-tender za Ministarstvo realizovao je CETI 2020-2021. godine.

Mjere „Izrada Akcionog plana o načinu sakupljanja podataka o dozama pacijenata u Crnoj Gori“, „Uspostavljanje sistema za prikupljanje podataka o dozama koje pacijenti prime tokom dijagnostičkih procedura i zapošljavanje i osposobljavanje fizičara“, „Izrada baze

podataka o dozama pacijenata, koje će se sakupljati u Crnoj Gori u skladu s Akcionim planom iz tačke 25“, **su nerealizovane.**

Mjera „**Izrada protokola za osiguranje kvaliteta i kontrole kvaliteta (QA/QC) u skladu sa najboljim praksama**“ koji treba da bude sastavni dio budućeg pravilnika, kako za korisnike izvora jonizujućeg zračenja, tako i za tehničke servise koji vrše kontrolu“ **je u toku realizacije.** Nosilac ovih mjera bilo je Ministarstvo zdravlja, a radi se o kompleksnim mjerama koje uključuju saradnju više aktera.

Mjera „**Izrada Plana raspodjele donirane opreme za jačanje kapaciteta za sprečavanje nedozvoljenog prometa nuklearnog i drugog radioaktivnog materijala**“ ostala je **nerealizovana** a nadležnost je Uprave policije.

Izradom novog zakona **realizovana je i mjera „Uspostavljanje potrebne infrastrukture za tranzit nuklearnih materijala (pravni okvir, jačanje kapaciteta svih institucija u sistemu i dr.)“.** Zakon je definisao uvoz, izvoz, tranzit i prevoz nuklearnih materijala. **Djelimično je realizovana mjera, tj. u toku je realizacije „Formiranje Tima za otkrivanje izvora bez vlasnika“** zato što taj tim postoji neformalno, a formalno će biti formiran nakon donošenja Pravilnika o načinu prepoznavanja radioaktivnog izvora i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika i radnjama koje se preduzimaju u slučaju otkrivanja, kao i o mogućim vanrednim situacijama izlaganja koje mogu nastati, koji će se donijeti do drugog kvartala 2027. godine.

Mjera „**Izrada procedura za otkrivanje izvora bez vlasnika**“ djelimično **je realizovana** jer je procedura napravljena uz podršku Misije OEBS u Crnoj Gori 2011. godine, dakle prije usvajanja Strategije, ali je ista prevaziđena, pa je neophodno promijeniti i prilagoditi.

Mjera „**Održavanje skladišta radioaktivnog otpada**“ **je realizovana** iako je u pitanju kontinuirana aktivnost, ali zaključak je da se skladište održava poštujući propisane procedure.

Mjera „Kondicioniranje kompasa sa radioaktivnim radijumom i kondicioniranje preostalih iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora“ je u toku, a očekuje se da će kompletno kondicioniranje i/ili reciklaža izvora Cs-137 i kompasa sa Ra-226 biti završeni u roku od dvije godine.

Sličan slučaj (aktivnosti u toku) je i **sa mjerom „Rješavanje pitanja upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju“** uz napomenu da nosilac licence za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada biće u obavezi da po početku primjene novog Zakona (1. jul 2027. godine) pribavi licencu za skladištenje radioaktivnog otpada i pri apliciranju podnese izrađen Početni plan dekomisije.

Mjera „Izrada Plana za dekomisiju skladišta radioaktivnog otpada sa procjenom troškova“ je realizovana može se konstatovati kao realizovana. Kontinuirano se radi na pronalaženju načina da se upravljanje kontaminiranim radioaktivnim materijalom, koji se nalazi u spremištu na posjedu A.D. „13.jul Plantaže“, izvrši na propisani način, a sve u cilju osiguranja zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine od štetnog uticaja jonizujućih zračenja. Ministarstvo je uz podršku Međunarodne agencije za atomsku energiju izradilo **Pravilnik o**

sadržaju početnog i konačnog plana dekomisije ("Službeni list Crne Gore", br. 135/25), koji je donijet na osnovu člana 24 stav 7 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Mjera „Izrada Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom“ je takođe u toku. U fazi implementacije je javna nabavka Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za izradu dokumenta koji će biti osnova za budući programski okvir o upravljanju radioaktivnim otpadom.

Kada je u pitanju strateški i zakonski okvir iz ove oblasti realizovane su mjere „Izrada Strategije zaštite od radona“ i „Izrada i donošenje novog Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, koji treba da uzme u obzir zaštitu od radona u fazi izgradnje objekata“ dok su mjere „Izrada Programa monitoringa radioaktivnosti prije, u toku i nakon sprovođenja aktivnosti koje za rezultat imaju nastanak NORM-a od strane investitora“ i „Planiranje prostora za skladištenje NORM-a“ drugačije definisane Zakonom.

Mjera „Izrada Plana za upravljanje tečnim radioaktivnim otpadom“ nije realizovana. U slučaju da se desi da u Crnoj Gori nastane tečni radioaktivni otpad na bilo koji način, nosilac dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada je dužan da u saradnji sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, definiše Plan za pretvaranje takvog otpada u čvrsti otpad van granica Crne Gore.

Mjera „Upravljanje izvorom bez vlasnika“ je adresirana u novom Zakonu kroz niz pravila u tim slučajevima.

Mjera „Program praćenja sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini“ je realizovana, ali se mora napomenuti da se praćenje nije vršilo u posljednje dvije godine zbog nedostatka finansijskih sredstava i da to ne smije biti slučaj jer se uskraćuje ustavno pravo građana Crne Gore da budu informisani o stanju životne sredine.

Mjera „Ažuriranje Nacionalnog akcionog plana za djelovanje u slučaju radijacionog udesa“ realizovana je usvajanjem Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća 10. novembra 2022. godine, čiju je izradu koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat zaštite i spašavanja.

Mjera „Organizovanje vježbi (table-top, terenske)“ sprovodi se kontinuirano a u prethodnom periodu sprovedene su dvije regionalne štabne vježbe dok je jedna u pripremi. I mjera „Opremanje HBRN Tima adekvatnom opremom“ sprovodi se kontinuirano, a HBRN tim je opreman kroz više projekata koje je sprovodio MUP. Još jedna mjera koja se sprovodi kontinuirano je „Izrada izvještaja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata i izvještavanje prema MAAE i EU“. Crna Gora je strana ugovornica 26 međunarodno - pravnih instrumenata. Za pojedine instrumente vrši se obavezno izvještavanje na propisan način i u propisanim rokovima, uz mnoštvo sastanaka. Do sada je Vlada Crne Gore donijela 16 izvještaja i odgovora na pitanja strana ugovornica konvencija, od čega 13 u izvještajnom periodu.

Mjera „Izrada Komunikacione Strategije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti“ drugačije je definisana Zakonom. Članom 19 propisano je da se Program komunikacije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja sa akcionim planom (Program komunikacije) donosi radi informisanja javnosti i zainteresovanih pravnih lica, drugih organa i organizacija i podizanja svijesti o pitanjima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, upravljanja radioaktivnim otpadom i zaštite od radona.

Uz prethodnu rezervu u pogledu podesnosti indikatora učinka za mjerenje ostvarenosti ciljeva, **može se konstatovati da je strateški dokument najdjelotvornije implementiran u segmentima regulatornog unapređenja i podizanja nivoa svijesti.**

Najozbiljniji izazov je predstavljala pandemija COVID-19 koja je prvenstveno negativno uticala na realizaciju aktivnosti koje su podrazumijevale uključivanje većeg broja osoba u ograničenom fizičkom prostoru (pr: obuke, studijske posjete itd.). Negativni uticaj pandemije se ogledao i u činjenici da je dovela do nove prioritizacije u djelovanju aktera koji su bili uključeni u sprovođenje strateškog dokumenta, preusmjeravajući njihovu pažnju na suzbijanje pandemije, očuvanje funkcionalnosti sistema zdravstvene zaštite i zaštite ekonomskih aktivnosti. U tom kontekstu, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je realizaciju dijela aktivnosti usmjerilo kroz digitalna sredstva komunikacije kao odgovor na izazove koje je postavila pandemija. Pandemija je u značajnoj mjeri uticala i na spremnost Ministarstva da se uhvati u koštac sa finansijskim izazovima ovakvog dokumenta znajući da Crna Gora nije nuklearna zemlja, a da su se tokom pandemije pojavili drugi prioriteti.

Period sprovođenja strateškog dokumenta karakteriše politička nestabilnost, koja je uslovlila učestale promjene na nivou visokog rukovodnog kadra u pojedinim državnim organima, što je negativno uticalo na kontinuitet i stepen realizacije pojedinih planiranih aktivnosti, a na šta se moglo ograničeno uticati s aspekta koordinacije sprovođenja strateškog dokumenta. Česte promjene rukovodećeg kadra uticale su i na motivaciju službenika u ovoj oblasti, prije svega iz razloga što se radi o kompleksnoj materiji koju je potrebno približiti donosiocima odluka.

Iako je evidentirano da je saradnja drugih aktera uključenih u sprovođenje strateškog dokumenta sa Ministarstvom bila dobra, evidentirano je i da, u pojedinačnim slučajevima, uzajamna komunikacija i saradnja drugih uključenih aktera nije bila na zadovoljavajućem nivou. Više je razloga za ovu tvrdnju, a možda i najvažniji leži u činjenici da su uključeni akteri nedovoljni bili u periodu implementacije Strategije što dovodi i do preopterećenja drugim aktivnostima, odnosno smanjenju fokusa na realizaciju ovog strateškog dokumenta.

Na kraju treba konstatovati da su kadrovski kapaciteti i nedostatak finansijskih sredstava za adresiranje specifičnih pitanja bili hronični faktori koji su negativno uticali na tok i rezultate sprovođenja strateškog dokumenta.

4) EFIKASNOST

Opšta ocjena efikasnosti sprovođenja strateškog dokumenta:

Od ukupnog broja mjera (aktivnosti) 52, u potpunosti je realizovano 27, realizacija 18 aktivnosti je u toku ili su djelimično realizovane nakon usvajanja Zakona, dok je 7 mjera nerealizovano.

Opšta ocjena efikasnosti sprovođenja strateškog dokumenta je zadovoljavajuća, uzimajući u obzir sve ograničavajuće faktore koji su nastali tokom implementacije Strategije.

Sredstva koja su planirana/utrošena za sprovođenje aktivnosti u okviru strateškog dokumenta u velikom broju slučajeva su prikazivana na generički način (pr: sredstva nisu potrebna, donator IAEA, a negdje ne sadrže jasno izdiferencirane iznose po aktivnostima), zbog čega nije moguće u potpunosti utvrditi iznos sredstava za realizaciju aktivnosti.

Takođe, može se konstatovati da je nedostatak finansijskih sredstava u pojedinim slučajevima direktno uzrokovao izostanak realizacije pojedinačnih aktivnosti, što upućuje da finansijski aspekt planiranja strateškog dokumenta nije dobro realizovan. Sa druge strane, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koji je donijela Skupština Crne Gore 17. maja 2024. godine u značajnoj mjeri je preuzeo obaveze iz Strategije i predstavlja direktni "proizvod" same strategije, a što je pokazalo višegodišnje iskustvo, kao obaveze iz transpozicije međunarodnih standarda i direktiva EU

Formalni mehanizam koordinacije, koji bi uključio relevantne aktere, definisao njihove uloge i odgovornosti, planirao postupak i alate za praćenje sprovođenja strateškog dokumenta i definisao dinamiku monitoringa i izvještavanja, nije postojao. Time je komunikacija u procesu sprovođenja tekla na manje uređen način, ali prema ocjenama većine učesnika-efikasan način, zahvaljujući iskusnoj koordinatorki iz Ministarstva koja je bez obzira na nedostatak neophodne stručne podrške u instituciji uspjela da proces uspješno dovede do kraja.

Konstatovana je dobra komunikacija sa ključnim nosiocem strateškog dokumenta, Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Međutim, u pojedinačnim slučajevima je konstatovano i odsustvo efektivne saradnje između pojedinih aktera i generalno slabija horizontalna komunikacija koja je mogla negativno uticati na tok sprovođenja strateškog dokumenta, a uzrokovana je nedostatkom stručnog kadra u zainteresovanim institucijama.

5) UTICAJ

Uticaj, odnosno promjene do kojih je potencijalno dovelo sprovođenje strateškog dokumenta se ne mogu jasno sagledati zbog nedostatka odgovarajućih podataka, posebno u dijelu uticaja radijacije na zdravlje stanovništva. Može se konstatovati da kroz svakodnevni rad nadležnih institucija i ispunjavanja mjera iz Akcionog plana Strategije se smanjuje radiološki rizik za zdravlje stanovništva i po životnu sredinu. Ne postoji mjerljiv indikator u ovoj oblasti, a on bi postojao ukoliko bi na primjer Institut za javno zdravlje sproveo studije, jer to nedostaje cijelom sistemu.

Institut za javno zdravlje Crne Gore periodično objavljuje „Statistički godišnjak o zdravlju stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u Crnoj Gori“ u kome se, s aspekta relevantnosti za strateški dokument, obrađuje samo kategorija „trovanje“ o kojoj se vodi evidencija. **Međutim, izostaju istraživanja o uticaju radijacije na zdravlje stanovništva, zbog čega nije moguće sagledati dugoročne efekte promjena na nivou krajnjih korisnika intervencije.**

S aspekta ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU ostvaren je progres u preuzimanju pravne tekovine, ali preostaju aktivnosti na daljem usklađivanju sa *acquis communautaire* u različitim sektorima, kao i potreba da se obezbijedi sprovođenje crnogorskog zakonodavstva o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacije koje je usklađeno sa pravnom tekovinom EU⁴.

6) ODRŽIVOST

Normativni okvir relevantan za proces zaštite od jonizujućeg zračenja i zaštite od radijacije je unaprijeđen izradom Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti koji će se početi primjenjivati u 2027. godini. Trenutno je na snazi Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, koji je donijet 2009. godine i koji se primjenjuje do 2027. godine. **Time je stvorena bolja i efikasnija normativna osnova za održivost rezultata ostvarenih tokom sprovođenja strateškog dokumenta.**

Kada su u pitanju kapaciteti za efikasno vršenje nadležnosti u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, može se konstatovati **da je postignuta djelimična održivost**. Naime, MERS i AZŽS uprkos vidljivim rezultatima i naporima zaposlenih **imaju velikih poteškoća zbog nedovoljnih kadrovskih kapaciteta i to često dovodi do nezadovoljstva službenika**. CETI već godinama uspješno vrši upravljanje skladištem za radioaktivni otpad, **ali je i dalje primjetan nedostatak stručnog kadra u svim intervjuisanim institucijama (posebno fizičara).**

Pored navedenog, u procesu sprovođenja strateškog dokumenta je evidentirano da **finansijski resursi predstavljaju značajan izazov i u tom smislu očigledno je da pitanje finansijske održivosti nije u potpunosti riješeno**. Važno je naglasiti da se nezavisnost ove

⁴ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2022_en

oblasti ogleda ne samo u potrebi postojanja posebne institucije koja bi objedinila postojeće kapacitete, već i u obaveznim izdvojenim finansijskim sredstvima, kako je navedeno u **zahtjevu 4 (Requirement 4, 2.7-2.13) osnovnog sigurnosnog standarda Međunarodne agencije za atomsku energiju - Governmental, legal and regulatory framework for safety, General Safety Requirements, GSR Part 1 (Rev 1.),** koje Crna Gora mora da implementira.

Uzimajući u obzir da se radi o specifičnoj oblasti koja u Crnoj Gori nije prepoznata kao gorući problem **mora se konstatovati da su zainteresovane strane djelimično sprovodile mehanizme praćenja i obezbjeđivale povratne informacije.** Saradnja se prije svega temelji na ličnim kontaktima u institucijama, kroz poštovanje minimuma obaveza koje su predviđene Strategijom.

U praksi su uspostavljene i odgovarajuće administrativne procedure u Agenciji za zaštitu životne sredine u predmetnoj oblasti, a u kontinuitetu se sprovodi i monitoring stanja životne sredine koji uključuje i pitanje zaštite od jonizujućeg zračenja.

Takođe, uspostavljeni su i realizuju se različiti specifični programi relevantni za ovu oblast (neke od njih finansira EU), koje realizuju različite institucije u okviru sistema zaštite od jonizujućeg zračenja. Konkretno, MUP je zahvaljujući UNICRI nabavio opremu za granične prelaze, a u toku je izrada Zakona o prevozu opasnih materija.

MEP sa IAEA sarađuje posredstvom Stalne misije pri OEBS i specijalizovanim agencijama UN sa sjedištem u Beču. Imenovana je i Nacionalna kontakt osoba za saradnju sa IAEA (Smilja Kažić Vujačić iz Ministarstva prosvjete i inovacija) koja je uvijek informisana o svim mogućim programima finansiranja, kao i Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Za praćenje Mape puta prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku **formirano je Nacionalno koordinaciono tijelo za neproliferaciju oružja za masovno uništenje.**

7) ZAKLJUČAK (SAŽETAK)

Strategija iz 2016/2017 bila je relevantna i dala je osnovu za regulatorni napredak (najvidljiviji rezultat: novi Zakon iz 2024). Međutim, metodološki nedostaci u dizajnu, hronični manjak kadrova i finansijskih sredstava, te vanjski šokovi (pandemija, sajber napadi, politička nestabilnost) značajno su ograničili realizaciju operativnih mjera i uticaj na krajnje korisnike. Da bi se ostvarili stvarni i održivi rezultati u narednom strateškom periodu, neophodno je: (a) bolje formulisati ciljeve i indikatore, (b) ojačati kapacitete i finansijsku održivost, (c) prioritzovati mjere i koristiti međunarodne izvore podrške (EU/IAEA) za implementaciju.

5. OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA

Smjernice za sprovođenje Strategije date su u Akcionom planu u okviru 52 mjere koje trebaju da se realizuju. Od navedene 52 mjere, **15 mjera je zahtijevalo obezbjeđenje finansijskih sredstava u ukupnom iznosu od 2.073.577,12, od čega je realizovano 1.312.055,022, zaključno sa 2025. godinom.**

AKTIVNOST	PLANIRANA FINANSIJSKA SREDSTVA U EURIMA	UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA U EURIMA
Pristupanje Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) kroz potpisivanje Sporazuma sa Evropskom komisijom o pristupu platformi	uopšteno planirana sredstva	152.848,10 donacija EU
Formiranje Komiteta za NUSIMS i održavanje baze podataka	5.000 (1.000 godišnje)	0
Redovno ažuriranje RASIMS platforme koja predstavlja informacioni sistem radijacione sigurnosti	55.000 (11.000 godišnje)	0
Reizbor ili imenovanje članova i formiranje Savjetodavnog odbora za zaštitu od jonizujućeg zračenja, radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost	20.000 (4.000 godišnje)	0
Procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje	5.000 (1.000 godišnje)	0
Izrada Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)	5.000 (1.000 godišnje)	0
Izrada Analize na uzorcima vode za piće na sadržaj radionuklida	50.000	30.000
Uspostavljanje sistema za prikupljanje podataka o dozama koje pacijenti prime tokom dijagnostičkih procedura i zapošljavanje i osposobljavanje fizičara	80.000	0
Izrada baze podataka o dozama pacijenata, koje će se sakupljati u Crnoj u skladu s Akcionim planom iz tačke 26	80.000	0
Sprovođenje obuka zaposlenih kod korisnika izvora jonizujućih zračenja i tehničkih servisa na poslovima koji se odnose na QA/QC	5.000 (1.000 godišnje)	0
Uspostavljanje potrebne infrastrukture za tranzit nuklearnih materijala (pravni okvir, jačanje kapaciteta svih institucija u sistemu i dr.)	5.000 (1.000 godišnje)	0
Održavanje skladišta	480.000 (250.000 za period 2017-2021)	480.000 (250.000 za period 2017-2021)

	150.000 za period 2022-2024 80.000 za 2025.)	150.000 za period 2022- 2024 80.000 za 2025.)
Kondicioniranje kompasa sa radioaktivnim radijumom i kondicioniranje preostalih iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora	50.000	0
Rješavanje upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju	250.000	0
Izrada Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom	30.000	3.630
Izrada plana za dekomisiju skladišta radioaktivnog otpada sa procjenom troškova	2.000	0
Izrada Strategije zaštite od radona	346.380 EUR – 219.600 EUR- Budžet Međunarodne agencije za atomske energije – 126.780 EUR - Budžet Crne Gore	346.380 EUR – 219.600 EUR- Budžet Međunarodne agencije za atomske energije – 126.780 EUR - Budžet Crne Gore
Upravljanje izvorom bez vlasnika	25.000 (5.000 godišnje)	0
Program praćenja sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini	540.000	Ukupno za 2017-2025 - 259.000 (2017-2021) -146.000 2021 - 0 2022-2023 - 78.000 2024 – 0 2025 35.000
Javne nabavke za organizaciju radionice, evaluaciju strategije i izradu 15 nacrtu pravilnika uključenim PDV-om	40.197,12	40.197,12
UKUPNO	2.073.577,12	1.312.055,022

Za veliki broj aktivnosti nisu bila planirana finansijska sredstva jer su to aktivnosti koje se tiču izrade određenih zakona, podzakonskih akata i potvrđivanje međunarodnih protokola i sporazuma.

6. PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA JAVNE POLITIKE

OPŠTE PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA JAVNE POLITIKE

- **Jasno definisati ciljeve i indikatore** u narednom strateškom dokumentu: operativni ciljevi po SMART-principu i indikatori s kvantitativnim baseline-podacima.
- **Jačanje kadrovskih kapaciteta:** plan zapošljavanja i stručnog usavršavanja (posebno fizičara i inspektora), institucionalna konsolidacija službi u okviru jedinstvene uprave/sektora (iskazano i u studiji o administrativnim kapacitetima).
- **Osigurati stabilno finansiranje za monitoring** (posebno za sprovođenje monitoringa radioaktivnosti i za kontinuirano funkcionisanje mreže GDR stanica) kako bi se spriječili prekidi u praćenju.
- **Povezivanje tehnoloških rješenja i međunarodnih platformi** (EURDEP, ECURIE, NUSIMS, RASIMS) i finalizacija pristupa/koordinacije s EU platformama za razmjenu radioloških podataka EURDEP.
- **Prioritizacija mjera i realan odnos ambicija-resursi:** novi dokument treba sadržati prioritete s jasnim rokovima i mehanizmima partnerstva (EU IPA, IAEA projekti) za finansiranje kompleksnih aktivnosti.
- **Dovršiti ključne planske dokumente:** završetak Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim izvorima i Programa upravljanja radioaktivnim otpadom kao osnove za primjenu Zakona (član 17).
- **Unaprijediti komunikaciju i sigurnosnu/bezbjednosnu kulturu:** aktivniji Program komunikacije (prema odredbama Zakona) i jačanje sistema za otkrivanje i upravljanje izvorima bez vlasnika.

POJEDINAČNE PREPORUKE PO INDIKATORIMA UČINKA

INDIKATOR UČINKA 1

- Shodno članu 18 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, neophodno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera ažurira postojeći nacrt i donese Nacionalni program detekcije s Akcionim planom, koji se donosi radi sprečavanja neovlašćenog pristupa, oštećenja, gubitka ili krivičnih djela, koja su usmjerena na radioaktivni i nuklearni materijal i prateće objekte.
- Potrebno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera donese dva podzakonska akta - *Pravilnik o obrascu zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje poslova stručnog osposobljavanja, potrebnoj dokumentaciji i uslovima u pogledu*

kadra, opreme i prostora (član 115 stav 10), kao i Pravilnik o načinu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti, programu stručnog osposobljavanja i periodične provjere stručne osposobljenosti lica (pravilnik donosi Ministarstvo, uz pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove obrazovanja i organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja) (član 116 stav 2), koji su obuhvatili aktivnosti iz akcionog plana vezano za stručno osposobljavanje.

- U dijelu uspostavljanja potrebne infrastrukture za tranzit nuklearnih materijala, neophodno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera izradi potrebna podzakonska akta, kako bi se obezbijedila puna primjena Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti za ovu oblast.
- U cilju izrade novog Programa zaštite od radona neophodno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera sprovede terenska istraživanja, uz uključenje potrebnih struka, kako je to urađeno za prethodni programski dokument kroz sprovođenje terenskih istraživanja.
- U cilju adekvatnog informisanja javnosti i zainteresovanih pravnih lica, drugih organa i organizacija i podizanja svijesti o pitanjima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, neophodno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, shodno članu 19 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, izradi i donese Program komunikacije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja sa akcionim planom na period od tri godine.

INDIKATOR UČINKA 2

- U cilju pristupanja Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) neophodno je da Agencija za zaštitu životne sredine u što kraćem roku obezbijedi sve uslove za pristupanje EURDEP platformi, kako bi Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera bilo u mogućnosti da pripremi Sporazum o razmjeni podataka sa Evropskom komisijom, odmah nakon slanja podataka u EURDEP.
- Potrebno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera dostavi Vladi Crne Gore na usvajanje Integrirani plan održivosti nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2026-2030 s Akcionim planom, uz prethodno pribavljeno mišljenje institucija sa kojim je saglasna Međunarodna agencija za atomsku energiju.
- Potrebno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera uputi dopis Ministarstvu vanjskih poslova u dijelu reimenovanja kontakt osobe za platformu Nuklearnog bezbjednosnog sistema upravljanja informacijama (NUSIMS), nakon čega

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera treba pristupiti obrazovanju Radnog tima za popunjavanje i ažuriranje NUSIMS platforme.

- U cilju popunjavanja i kontinuiranog ažuriranja Informacionog sistema radijacione sigurnosti RASIMS neophodno je da relevantne uključene institucije Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo zdravlja, Klinički Centar Crne Gore, Centar za ekotoksikološka ispitivanja obezbijede finansijska sredstva (svaka institucija za svog predstavnika), s obzirom da se ista aktivnost ne nalazi u opisu posla službenika.
- Tokom 2026. godine, potrebno je da se formira Komitet za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost od strane Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera ili Vlade Crne Gore.
- U dijelu izrade Akcionog plana o načinu sakupljanja podataka o dozama pacijenata u Crnoj Gori, potrebno je da Ministarstvo zdravlja u što kraćem roku otpočne navedene aktivnosti.
- Radi uspostavljanja sistema za prikupljanje podataka o dozama koje pacijenti prime tokom dijagnostičkih procedura potrebno je da Ministarstvo zdravlja u što kraćem roku otpočne navedene aktivnosti, te, s tim u vezi, zaposli fizičare.
- U dijelu izrade baze podataka o dozama pacijenata, koje će se sakupljati u Crnoj Gori u skladu s Akcionim planom, potrebno je da Ministarstvo zdravlja realizuje aktivnost i obezbijedi finansijska sredstva.
- U skladu sa Zakonom, potrebno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera izradi podzakonska akta kojim će obuhvatiti protokol za osiguranje kvaliteta i kontrole kvaliteta (QA/QC) u skladu sa najboljim praksama.
- U cilju izrade dokumenta „Analiza o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom“ neophodno je da izvođač radova D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ realizuje javnu nabavku za izradu analize.
- Potrebno je da nosilac dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ izradi Plan dekomisije skladišta, na osnovu donešenog Pravilnika o sadržaju početnog i konačnog plana dekomisije ("Službeni list Crne Gore", br. 135/25), koji počinje da se primjenjuje 1. jula 2027. godine.
- S obzirom da je skladište radioaktivnog otpada namijenjeno za pohranjivanje čvrstog radioaktivnog otpada iz industrije, medicine ili istraživačkih djelatnosti potrebno je da

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera planira neophodna finansijska sredstva za izradu Plana za upravljanje tečnim radioaktivnim otpadom.

- Imajući u vidu da sredstva koja se izdvajaju Zakonom o budžetu nijesu dovoljna za sprovođenje adekvatnog programa radioaktivnosti, te da je dvije godine došlo do prekida programa zbog nepostojanja finansijskih sredstava, neophodno je da Ministarstvo finansija odobri i povećava iznos sredstava kontinuirano, kako bi se ispunile zakonske obaveze.

INDIKATOR UČINKA 3

- Kondicioniranje kompasa sa radioaktivnim radijumom i kondicioniranje preostalih iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora zahtijeva obezbjeđenje kontejnera, te s tim u vezi, neophodno je da D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ obezbijedi kontejnere i da kompase spakuje u kontejnere. Takođe, potrebno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera opredijeli finansijska sredstva za ove aktivnosti.
- Za rješavanje pitanja upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju, neophodno je da AD „Plantaže“ i Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera opredijele sredstva iz Budžeta ili donatorskih sredstava kako bi se kontaminirani materijal adekvatno uskladištio u skladište radioaktivnog otpada.

INDIKATOR UČINKA 4

- Da bi se formirao Tim za otkrivanje izvora bez vlasnika neophodno je da Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera organizuje sastanak sa predstavnicima MUP-a i ostalim relevantnim institucijama kako bi se pristupilo formiranju Tima.

INDIKATOR UČINKA 5

- U cilju zapošljavanja kadrova u okviru Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Agencije za zaštitu životne sredine u skladu sa obavezama iz pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika neophodno je da Ministarstvo finansija odobri kadrovske planove za zapošljavanje službenika.

INDIKATOR UČINKA 6:

- Imajući u vidu da je potrebno da se donirana oprema za jačanje kapaciteta za sprečavanje nedozvoljenog prometa nuklearnog i drugog radioaktivnog materijala raspodijeli, neophodno je da Uprava policije inicira i organizuje sastanak sa predstavnicima relevantnih institucija u cilju dogovora oko Plana raspodjele opreme.
- Neophodno je pristupiti iznalaženju načina da se preko projekata i donatora obezbijedi ostatak HBRN opreme za jedan tim spasilaca –vatrogasaca.

Izvještaj o sprovedenoj evaluaciji Strategije
zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione
sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom
za period 2017-2021

Sadržaj

Sadržaj:	2
Uvodni rezime	4
Osnovne informacije i kontekst	5
Svrha evaluacije	8
Metodološki pristup i metodološka ograničenja	12
RELEVANTNOST	13
Opšti kvalitet ciljeva	13
Do koje mjere su ciljevi, aktivnosti strateškog dokumenta i dalje relevantni?	14
Do koje mjere ciljevi koji su definisani u dokumentu odgovaraju postojećim prioritarnim potrebama i kapacitetima u Crnoj Gori?	16
Preporuke	16
KOHERENTNOST	17
Do koje mjere postoji sinergija i međusobna veza između strateškog dokumenta i drugih dokumenata/ projekata koje sprovodi ista institucija / vlada?	17
Postoji li usklađenost strateškog dokumenta s relevantnim međunarodnim normama i standardima?	18
Preporuke	19
EFEKTIVNOST	20
Opšti kvalitet indikatora učinka.....	20
Je li sprovođenje strateškog dokumenta i pratećih akcionih planova teklo na osnovu planirane dinamike tokom važenja strateškog dokumenta?	20
U oblastima u kojima je efektivnost mala/ velika, koji koraci zainteresovanih strana su najviše doprinijeli velikoj efektivnosti/nedovoljnom napretku (pokretačke sile/ograničavajuće sile)?	27
Preporuke	28
EFIKASNOST	29
Opšta ocjena efikasnosti sprovođenja strateškog dokumenta:	29

Koliko je bila adekvatna institucionalna i organizaciona struktura za koordinaciju, praćenje, izvještavanje o sprovođenju (da li je podsticala ili ometala sprovođenje strateškog dokumenta)?	30
Preporuke	31
UTICAJ	31
Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije u pogledu napredovanja u oblasti ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU, i stvarne razlike za raznovrsne korisnike?	31
Preporuke	32
ODRŽIVOST	33
Opšta ocjena održivosti	33
Koliko su institucije zainteresovanih strana osmislile i unijele u svoje planove i sisteme potrebne povratne informacije i mehanizme praćenja koji će osigurati samostalno obnavljanje (prilagođavanje) kako bi se postigli ciljevi?	34
Preporuke	35
ANEKSI	35

Uvodni rezime

U decembru 2016. godine Vlada je donijela Strategiju zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. Strategija je predstavljala odgovor na praktične izazove evidentirane u Crnoj Gori, ali i odgovor na preuzete međunarodne obaveze i obaveze iz predpistupnih pregovora sa EU.

Strateški dokument je u biti bio ambiciozno postavljen, međutim objektivne okolnosti su nepovoljno uticale na mogućnosti njegovog sprovođenja, u prvom redu globalna zdravstvena kriza izazvana pandemijom CoVID-19, dodatne teškoće je izazvao i sajber napad na Vladinu IT infrastrukturu i učestale organizacione promjene u državnoj upravi.

S aspekta dizajna strateškog dokumenta potrebna su unapređenja u svim njegovim aspektima, kroz efektivnu primjenu Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata u procesu kreiranja, budući da je predmetna Strategija donijeta prije stupanja na snagu Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i predmetne Metodologije. Takođe, imajući u vidu obaveze iz evropske agende Crne Gore, te da je Crna Gora članica Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) i da koristi tehničku pomoć kroz projekte tehničke saradnje, u obavezi je da primjenjuje i standarde IAEA u ovoj oblasti, pa samim tim i da koristi metodologiju IAEA za izradu strategije u ovoj oblasti¹, što predstavlja primat u odnosu na Metodologiju koja je propisana pomenutom Uredbom.

U cilju kreiranja efektivne politike i njenog uspješnog sprovođenja, neophodno je unapređivati inter-institucionalnu saradnju u predmetnoj oblasti, kreirati mehanizme za razmjenu informacija i efektivnu koordinaciju, te jačati osjećaj vlasništva svih uključenih aktera nad strateškim dokumentom.

¹ [Policies and Strategies for Radioactive Waste Management | IAEA](#)

Posebnu pažnju treba posvetiti i jačanju postojećih i obezbijediti nove stručne i administrativne kapacitete relevantnih institucija u predmetnoj oblasti, kako bi se kreirala kadrovska baza koja može biti pouzdan oslonac u sprovođenju reformskih aktivnosti i osnova kontinuiteta djelovanja u predmetnoj oblasti.

Izradom Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti koji je donijet 17. aprila 2024. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024), sa odloženom primjenom, Ministarstvo je postavilo temelje za pravno uređenje u ovoj oblasti i kroz zakonsko rješenje pružilo odgovor na niz mjera koje su predviđene Strategijom.

Osnovne informacije i kontekst

Predmet ex post evaluacije je analiza sprovođenja Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021 koju je Vlada Crne Gore donijela u decembru 2016². godine. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata³ (u daljem tekstu: Uredba), strateški dokument koji se evaluira pripada sektoru politika „ekonomski razvoj i životna sredina“.

S aspekta međunarodnog konteksta i obaveza koje je Crna Gora preuzela, na prvom mjestu treba ukazati na Agendu za održivi razvoj UN-a. U okviru predmetne Agende definisani su Ciljeva održivog razvoja (u daljem tekstu: COR) koje treba dostići do 2030.

² Strategija je donijeta prije stupanja na snagu Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata

³ <https://www.gov.me/dokumenta/23c216b2-3eb7-453c-b0a7-3cdae9e9742e>

godine, pri čemu je pitanje radiacione sigurnosti povezano sa ostvarivanjem COR 3, 14, 15 i 17.

Takođe, Crna Gora je pristupila nizu međunarodnih konvencija koje se tiču radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti kojima su definisani međunarodni standardi koji se trebaju transponovati u nacionalno zakonodavstvo i praksu.

Pored pomenutog, fokus koji opredeljuje karakter javne politike koja se evaluira, odnosi se na nastojanje Crne Gore da postane punopravna članica EU, te činjenica da se nalazi u fazi pretpristupnih pregovora koji podrazumijevaju prihvatanje odgovarajućih standarda u predmetnoj oblasti kroz usvajanje pravne tekovine.

Pitanja nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja su specifično adresirana u okviru Pregovaračkog poglavlja 15 – „Energetika“, uz konstataciju Evropske komisije da je Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti iz 2024. godine usklađen sa velikim brojem pravnih akata EU⁴.

Period sprovođenja strateškog dokumenta je snažno obilježila zdravstvena kriza izazvana pandemijom CoVID-19 influence, koja je imala globalni karakter, a koja je dominantno uticala na sve sfere društveno-ekonomskog i političkog života na međunarodnom i nacionalnom nivou, opredjeljući prioritetno djelovanje svih aktera u pravcu suzbijanja zdravstvenih rizika.

Nacionalni nivo je, pored pandemije, tokom sprovođenja javne politike karakterisala politička nestabilnost praćena reorganizacijama institucionalnog okvira i slabljenjem javnih finansija, što je uslovalo usporavanje reformskih procesa i negativno uticalo na sprovođenje javnih politika. Takođe, u ovom periodu je došlo do elektronskih napada na Vladinu IT infrastrukturu, što je dovelo do paralisanja rada nacionalnih institucija.

Strateškim dokumentom koji se evaluira, potencirani su sledeći izazovi koje je kroz implementaciju javne politike trebalo adresirati: nedovoljni tehnički i administrativni kapaciteti nacionalnih institucija, nedostatak stručno osposobljenog kadra u oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, potrebu usklađivanja nacionalnih politika sa

⁴ https://enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2024_en

međunarodnim standardima i politikama EU, jačanje inspekcijskog nadzora u primjeni nacionalnog pravnog okvira, potrebu jačanja i unapređenja monitoring životne sredine s aspekta zaštite od radioaktivnosti, dekomisija postrojenja u kojima se nalaze radioaktivni materijali korišćeni u vojnim aktivnostima, uspostavljanje odgovarajućih evidencija u sektoru zdravstva, uspostavljanje odgovarajuće sigurnosne kulture u oblasti radiacione i nuklearne sigurnosti, jačanje institucionalnih kapaciteta u oblasti radiacione i nuklearne bezbjednosti, unapređenje sistema transporta i tranzita radioaktivnih materijala, unapređenje sistema upravljanja radioaktivnim izvorima bez vlasnika i iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima, upravljanja radioaktivnim otpadom, potreba za unapređenjem nacionalnog sistema za odgovor u hitnim slučajevima, unapređenja istraživanja u predmetnoj oblasti i podizanja nivoa svijesti opšte javnosti o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radiacione i nuklearne sigurnosti.

U sprovođenje strateškog dokumenta su bili uključeni sledeći akteri:

- Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- Agencija za zaštitu životne sredine
- Ekološka inspekcija
- Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Ministarstvo evropskih poslova
- Ministarstvo zdravlja
- Uprava policije
- Forenzički centar
- Uprava carina
- ANB
- Skupština Crne Gore
- Vlada Crne Gore
- D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“
- Klinički centar Crne Gore
- Prirodno matematički fakultet
- Institut za crnu metalurgiju

Za potrebe sprovođenja evaluacije strateškog dokumenta, pored godišnjih izvještaja o njegovom sprovođenju, informacija prikupljenih od prepoznatih nosilaca aktivnosti koje će se koristiti i za izradu završnog izvještaja o sprovođenju strategije, informacija dobijenih posredstvom dubinskih intervjua, dostupni su i:

- **Informacija o stanju životne sredine⁵** koju, kao nadležna institucija, priprema Agencija za zaštitu životne sredine na osnovu sprovedenog Programa monitoringa životne sredine. Praćenje stanja životne sredine se sprovodi sistematskim mjerenjem, ispitivanjem kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja stanja životne sredine koje obuhvata praćenje prirodnih faktora, odnosno promjena stanja i karakteristika životne sredine, uključujući i prekogranično praćenje stanja životne sredine.
- **Nacionalni izvještaji o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radiokativnim otpadom** koji se pripremaju u skladu sa uputstvima i zahtjevima sadržanim u dokumentu IAEA INFCIRC/604/Rev.1⁶
- **Nacionalni izvještaji o implementaciji obaveza koje proističu iz Konvencije o nuklearnoj sigurnosti** koji se priprema u skladu sa uputstvima i zahtjevima sadržanim u dokumentu MAAE INFCIRC/572/Rev.6⁷
- **Izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2024.** godinu kojim se na godišnjem nivou sagledava progres koji Crna Gora postiže u dostizanju standarda EU, uključujući i predmetnu oblast.

Svrha evaluacije

⁵ <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2024/10/informacija-o-stanju-zivotne-sredine-u-crnoj-gori-za-2023-godinu.pdf>

⁶ <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2002/infcirc604r1.pdf>

⁷ <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1998/infcirc572r6.pdf>

Cilj projekta je da se **izradi Finalna (ex post) evaluacija Strategije zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. s Akcionim planom za period 2017-2021. godina**, koju je Vlada Crne Gore donijela 29. decembra 2016. godine.

Cilj evaluacije **jeste analiza efekata i uspješnosti navedene strategije**. Evaluacijom će se dobiti podaci da li su i do kog stepena definisani ciljevi postignuti, i ako nisu na koji način ih predvidjeti budućim strateškim dokumentom. Zatim, koji su to faktori koji su najviše dopinijeli postizanju ciljeva, i da li rezultat sprovođenja strategije dovodi do unapređenja stanja u ovoj oblasti.

Rezultate evaluacije koristiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za potrebe izrade **Strategije o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti (član 16) i Programa upravljanja radioaktivnim otpadom (član 17)** na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024). **Pomenuti Program** se izrađuje za **period od 10 godina u skladu sa principima upravljanja radioaktivnim otpadom i međunarodnim standardima** koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja. Dakle, navedena dva dokumenta biće odvojena, u poređenju sa sadašnjim statusom, kada su objedinjeni u jednom dokumentu. **Novi Zakon propisao je članom 17 sadržaj Programa upravljanja radioaktivnim otpadom.** Shodno članu 17 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 049/24 od 29.05.2024) Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je u obavezi da izradi novi strateški dokument – Program upravljanja radioaktivnim otpadom u skladu sa principima datim u Zakonu, pravnom tekovinom Evropske unije, međunarodnim standardima koje donosi Međunarodna agencija za atomsku energiju i Međunarodna komisija za zaštitu od zračenja, te da na adekvatan način reguliše upravljanje radioaktivnim otpadom i iskorišćenim radioaktivnim izvorima. Da bi se izradio Program upravljanja radioaktivnim otpadom neophodno je izraditi dokument - Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim

zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom na crnogorskom i engleskom jeziku, koja je preduslov za dalje strateško planiranje u ovoj oblasti.

Da bi se izradio Program upravljanja radioaktivnim otpadom neophodno je izraditi prethodno eksternu evaluaciju Strategije i dokument - Analizu o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim, koja je preduslov za dalje strateško planiranje u ovoj oblasti. Ovaj postupak izrade Analize se realizuje kroz javnu nabavku Ministarstva.

Rezultati eksterne evaluacije pomoći će pri izradi ovih dokumenata odnosno definisanju budućih mjera i aktivnosti koje će biti inkorporirane u iste, u mjeri u kojoj je to moguće, zbog gore navedenog, da se dokument poboljša.

Evaluacija je zasnovana na OECD - DAC kriterijumima:

- Relevantnost;
- Koherentnost;
- Efektivnost;
- Efikasnost;
- Uticaj;
- Održivost.

Kriterijum	Pitanja	Izvor informacija
Relevantnost	Do koje mjere su ciljevi, aktivnosti strateškog dokumenta i dalje relevantni? Do koje mjere ciljevi koji su definisani u dokumentu odgovaraju postojećim prioritetnim potrebama i kapacitetima u Crnoj Gori?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta u Projektnom zadatku Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul
Koherentnost	Do koje mjere postoji sinergija i međusobna veza između strateškog dokumenta i drugih dokumenata/ projekata koje sprovodi ista institucija / vlada? Postoji li usklađenost strateškog dokumenta s relevantnim međunarodnim normama i standardima?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta u Projektnom zadatku Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul
Efektivnost	Je li sprovođenje strateškog dokumenta i pratećih akcionih planova teklo na osnovu planirane dinamike tokom važenja strateškog dokumenta? U oblastima u kojima je efektivnost mala/ velika, koji koraci zainteresovanih strana su najviše doprinijeli velikoj efektivnosti/nedovoljnom napretku (pokretačke sile/ograničavajuće sile)?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta u Projektnom zadatku Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul
Efikasnost	Koliko je bila adekvatna institucionalna i organizaciona struktura za koordinaciju, praćenje, izvještavanje o sprovođenju (da li je podsticala ili ometala sprovođenje strateškog dokumenta)?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul
Uticaj	Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije? Koju stvarnu razliku je proizvela strategija za korisnike? Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije u pogledu napredovanja u oblasti ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU, i stvarne razlike za raznovrsne korisnike?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta u Projektnom zadatku Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul

Održivost	Koliko su institucije zainteresovanih strana osmislile i unijele u svoje planove i sisteme potrebne povratne informacije i mehanizme praćenja koji će osigurati samostalno obnavljanje (prilagođavanje) kako bi se postigli ciljevi?	Dokumenti: sva pomenuta dokumenta u Projektnom zadatku Eksperti: službenici MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul
------------------	--	---

Metodološki pristup i metodološka ograničenja

Za evaluaciju strateškog dokumenta izabrana je eksterna ex-post evaluacija, koju je sprovela kompanija StatPro d.o.o, odnosno nezavisni evaluator Darko Pekić.

Izvor informacija naveden je u tabeli sa pitanjima. Fleksibilnost je moguća tokom sprovođenja evaluacije u npr: metodama prikupljanja i analizi podataka.

Niže su navedene metode za prikupljanje podataka koje je potrebno koristiti tokom evaluacije:

- pregled postojećih dokumenata;
- dubinski intervju sa službenicima MERS, AZŽS, MUP, MZ, CETI, MS, MP, PMF, KCCG, UP, ITDB kontakt tačke (AZŽS, ANB, UP, Inspekcija MERS, MERS), Vlada CG, Skupština CG, Nevladine organizacije, Plantaze 13 jul.

Tokom evaluacije korišćeni su kvalitativni i kvantitativni podaci.

Ograničavajući faktor evaluacije sprovođenja strateškog dokumenta u dijelu utvrđivanja njegovog uticaja, odnosno promjena do kojih je doveo u kontekstu krajnjih korisnika intervencije i životne sredine, predstavlja nedostatak referentnih istraživanja o potencijalnim uticajima jonizujućeg zračenja na stanje prirodnih ekosistema i zdravlje stanovništva.

Ograničeni kvalitet indikatora učinka nije omogućio jasno sagledavanje efekata sprovođenja strateškog dokumenta na srednjoročnom nivou.

Ograničavajući faktor je predstavljalo i generičko prikazivanje finansijskih sredstava intervencije, koje nije omogućilo jasno sagledavanje troškova pojedinačnih aktivnosti i time utvrđivanja efektivnosti trošenja finansijskih sredstava.

RELEVANTNOST

Opšti kvalitet ciljeva

S aspekta kvaliteta strateškog cilja (3. Odjeljak II : Cilj strategije) uočava se da je njegova formulacija kompleksna i terminološki obuhvata više zasebnih problema. Ovakav pristup u definisanju cilja nije u potpunosti u skladu sa SMART kriterijumima, ali je definisan na osnovu sugestija koje je dalo relevantno međunarodno tijelo zaduženo za ovu oblast⁸ (IAEA metodologija).

Strateški cilj treba formulisati na način da predstavlja odgovor na centralni problem koji javna politika treba da riješi, pri čemu se ključni problem uvijek vezuje za potrebe/probleme ciljnih grupa/korisnika intervencije.

Strateškim dokumentom nisu jasno definisani operativni ciljevi kojima bi se odredila postignuća do kojih se želi doći u srednjem roku i koji bi bili logički uvezani s postavljenim strateškim ciljom, ukazujući time na tok promjene koja se želi postići.

⁸ Dokument nije urađen u skladu sa Uredbom o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata („Službeni list CG“, br. 54/2018), koja uvodi minimum kriterijuma kvaliteta za svaki strateški dokument koji donosi Vlada Crne Gore. Pripremljen i usvojen je uz međunarodnu ekspertsku podršku prije usvajanja same Uredbe.

Ovo iz razloga što se, kako je navedeno ranije, Strategija izrađuje u skladu sa metodologijom IAEA⁹, što predstavlja primat u odnosu na Metodologiju koja je propisana pomenutom Uredbom, ali se za potrebe evaluacije koristi Uredba.

Do koje mjere su ciljevi, aktivnosti strateškog dokumenta i dalje relevantni?

Problemi koje je evidentirala Strategija, kao i ključne intencije strateškog dokumenta su i dalje u visokoj mjeri relevantni, iako na nivou ciljeva, zbog kompleksnih formulacija, ti problemi u pojedinim slučajevima nisu razjašnjeni u potrebnoj mjeri.

Sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini, prema Zakonu o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16, 84/24), se vrši radi utvrđivanja prisustva radionuklida (prirodnog i vještačkog porijekla) u životnoj sredini i procjene nivoa izlaganja stanovništva jonizujućem zračenju i to u normalnim uslovima, u slučaju sumnje na radijacioni udes i u toku radijacionog udesa. Ovaj Program u Crnoj Gori sprovodi se od 1998. godine. Uzimajući u obzir period važenja Strategije, Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 22. decembra 2022. godine donijela Program monitoringa životne sredine za 2023. godinu, gdje je Program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini za 2023. godinu njegov sastavni dio, koji se donosi shodno članu 9 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti. Programom su utvrđena mjesta, vremenski intervali, vrste i načini sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini. Monitoring radioaktivnosti u životnoj sredini se vrši u toku čitave godine u redovnim situacijama kada se prati sadržaj radionuklida u svim segmentima životne sredine.

Od samog početka realizacije programa monitoringa radioaktivnosti 1998. godine, vrijednosti jačine apsorbirane doze gama zračenja održavaju se na istom nivou sa varijacijama koje su uobičajene. Ne postoji ni jedan pokazatelj koji bi upućivao na bilo

⁹ [Policies and Strategies for Radioactive Waste Management | IAEA](#)

kakvu bitniju promjenu globalnog ili lokalnog karaktera ali je neophodno kontinuirano pratiti sve vrste zračenja što ukazuje na relevantnost samog dokumenta. Sprovođenje Programa je obaveza iz Ustava Crne Gore, Ugovora o osnivanju EURATOM-a, koji je jedan od osnivačkih akata Evropske unije, kao i iz direktiva EU.

Informacija o stanju životne sredine naročito ukazuje na problem koncentracije radona i potrebu preduzimanja mjera na smanjenju koncentracije aktivnosti radona u boravišnim i kancelarijskim prostorima, što je dobro normirano novim Zakonom kroz više članova.

Evidentno je da usklađivanje nacionalnog zakonodavstva, u pravcu usvajanja naprednih standarda u oblasti zaštite zdravlja stanovništva i životne sredine od negativnih uticaja jonizujućeg zračenja, sa pravnom tekovinom EU podrazumijeva kontinuitet procesa usklađivanja imajući u vidu neprestan razvoj same pravne tekovine EU, pri tome ne dovodeći u pitanje progres koji je ostvaren tokom perioda sprovođenja strateškog dokumenta.

S aspekta unapređenja tehnologija u industrijskim postrojenjima i rješavanja pitanja radiokativnog otpada, unapređenja mjera zaštite i pripremljenosti za incidente, poboljšanja dostupnosti informacija o radiokativnom otpadu i podizanje javne svijesti, unapređenja implementacije postojećih propisa, ostvaren je određeni progres prije svega kroz implementaciju projekata u kojima su učestvovalе zainteresovane strane/institucije.

I dalje su prisutni izazovi u vezi sa primjenom zakona (koji ima odloženo dejstvo) i nedostatkom finansija, ali prije svega sa nedostatkom stručnih kadrova, posebno fizičara, u svim zainteresovanim institucijama zbog čega ova pitanja ostaju i dalje otvorena i relevantna za naredni strateški period.

Na međunarodnom planu je ostvaren progres u smislu potvrđivanja relevantnih međunarodno-pravnih instrumenata koje se bave predmetnom oblašću i razmjene iskustava sa drugim zemljama, međutim ostaje otvoreno pitanje međunarodne a posebno regionalne saradnje na operativnom nivou i ispunjavanje specifičnih zahtjeva proisteklih

iz međunarodnih dokumenata. Potrebno je intezivirati potpisivanje memoranduma o saradnji sa državama sa Zapadnog Balkana u ovoj oblasti, s obzirom da su samo potpisana dva memoranduma (Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija).

Do koje mjere ciljevi koji su definisani u dokumentu odgovaraju postojećim prioritetnim potrebama i kapacitetima u Crnoj Gori?

Uprkos uočenim metodološkim nedostacima u definisanju ciljeva intervencije, njihova povezanost sa evidentiranim problemima se može konstatovati. U tom kontekstu postoji potreba da se oni bolje definišu i fokusiraju na osnovu kvalitetno urađene analize stanja.

Pitanja zaštite od krađe ili nezakonitog prisvajanja nuklearnih ili radioaktivnih materijala, zlonamjerno djelovanje u nuklearnim ili radijacionim objektima i zlonamjerno djelovanje tokom transporta nuklearnih ili radioaktivnih materijala predstavljaju ključne potrebe na koje treba odgovoriti u ovom trenutku.

Pretpostavka za uspješno adresiranje gore navedenih pitanja je jačanje kadrovske baze u institucijama, prvenstveno u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Agenciji za zaštitu životne sredine gdje je i evidentiran hroničan nedostatak kadra (Samo 1 inspektor za zaštitu od zračenja).

Preporuke

Kvalitet definicija ciljeva strateškog dokumenta treba unaprijediti u narednom strateškom dokumentu kroz bolje sagledavanje logičke uvezanosti problema evidentiranih u okviru analize stanja i zasnovano na podacima, na koje treba osloniti ciljeve intervencije. Ovo podrazumijeva jasno razlikovanje problema, njegovih uzroka i posledica, pri čemu polazna tačka treba da bude centralni problem koji je vezan za korisnike intervencije. U dijelu njihovog formulisanja treba težiti konciznim i jednostavnim jezičkim konstrukcijama koje ispunjavaju SMART kriterijume.

Imajući u vidu da je jedan od ključnih izazova tokom sprovođenja strateškog dokumenta bio nedostatak finansijskih sredstava, a znajući koliko je finansijski zahtjevna implementacija obaveza iz poglavlja 27, prilikom dizajniranja narednog strateškog dokumenta treba uspostaviti racionalan odnos između ambicije izražene na nivou ciljeva i resursa koji su na raspolaganju i/ili kreirati široka partnerstva sa svima zainteresovanim stranama (međunarodni i nacionalni nivo) kao izvor podrške za rješavanje identifikovanih izazova. Takođe, potrebno je aktivnije uključiti kancelariju za IPA projekte u okviru samog Ministarstva u cilju privlačenja EU sredstava. Prije svega fokus mora biti na činjenici da u vremenu trajanja strategije nije izvodljivo riješiti sve probleme, već se moraju postaviti prioriteti kako bi naredni strateški dokument imao veći stepen realizacije ciljeva.

Osim ključnih izazova bitno je naglasiti da je praksa u državama EU i regiona da su sve službe sistematizovane u okviru jednog tijela (kao što je na primjer Uprava). Tim Instituta za javnu politiku izradio je "Studiju za jačanje administrativnih kapaciteta za unapređenje nadzora, finansiranja i koordinacije obaveza u oblasti životne sredine u Crnoj Gori" u kojoj je navedeno na stranici 41: "Jedno od potencijalnih rešenja za institucionalno uređenje ove oblasti bilo bi integrisanje svih službi koje imaju zakonodavnu, implementacionu i nadzornu funkciju u jedinstvenu organizacionu strukturu unutar samog Ministarstva održivog razvoja i turizma, bilo u vidu sektora, bilo u vidu Uprave."

KOHERENTNOST

Do koje mjere postoji sinergija i međusobna veza između strateškog dokumenta i drugih dokumenata/ projekata koje sprovodi ista institucija / vlada?

Javna politika koja se evaluira pripada sektoru politika „ekonomski razvoj i životna sredina“, u okviru koga su grupisane ekonomska, poljoprivredna i politika zaštite životne sredine, a centralna, sinergijska veza ovih politika je koncept održivog razvoja.

Nacionalna strategija održivog razvoja 2030 predstavlja skup obaveza koje je Crna Gora preuzela da realizuje u svrhu dostizanja Ciljeva održivog razvoja. U kontekstu zaštite od jonizujućeg zračenja, relevantni ciljevi strategije su „Unaprijediti efikasnost upravljanja obnovljivim prirodnim resursima“ (remedijacija postojećeg zagađenja) i „Unaprijediti upravljanje otpadom primjenom pristupa u okviru cirkularne ekonomije“ (podsticati aktivnosti na smanjenju količine otpada koja se generiše na teritoriji Crne Gore) u odnosu na koje se može konstatovati uvezanost i usklađenost Strategija zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godine u visokoj mjeri.

Sinergijske veze se ogledaju i u odnosu sa Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030 koja specifično adresira izazove u vezi sa potencijalnim akcidentima i kreiranjem odgovarajućeg odgovora u tim slučajevima, čime se doprinosi jačanju sistema bezbjednosti. Tim koji je radio na izradi te strategije prethodno je učestvovao i u izradi Strategija zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godine što je istaknuto i tokom dubinskih intervju sa predstavnicama MUP-a kao vrlo bitan aspekt. Zajednički naponi uloženi su i u izradi Procjene rizika od katastrofa Crne Gore (2021.g) i Procjene sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore (2023.g).

Uspostavljen je i JRODOS sistem koji je od velikog značja za građane Crne Gore i evropsku agendu.

Postoji li usklađenost strateškog dokumenta s relevantnim međunarodnim normama i standardima?

Strateški dokument je na liniji ostvarivanja Ciljeva održivog razvoja proisteklih iz Agende za održivi razvoj 2030 Ujedinjenih nacija. Primjećuju se korelacije dokumenta sa sledećim Ciljevima i njihovim ciljnim vrijednostima:

- 3 - Zdravlje i blagostanje
- 6 - Čista voda i sanitarni uslovi

- 11 - Održivi gradovi i zajednice
- 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja
- 14 - Očuvanje vodenog svijeta

IAEA standard i metodologija po kojoj je rađena Strategija potvrđuju usklađenost sa međunarodnim normama i direktivama. U kontekstu ispunjavanja obaveza iz Agende 21 Ujedinjenih nacija¹⁰ strateški dokument pruža odgovor na značajan dio obaveza.

Dokument je usklađen i sa Okvirom za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija za period 2015–2030 koji je usmjeren na prevenciju rizika, uzimajući u razmatranje smanjenje prisutnih rizika i jačanje otpornosti na prirodne, ali i katastrofe izazvane ljudskim faktorom, te s tim povezane ekološke, tehnološke i biološke opasnosti i rizike.

Strateški dokument je na liniji ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz specifičnih međunarodnih konvencija koje tretiraju predmetnu oblast, odnosno sa Konvencijom o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (ESPOO konvencija) i Konvencijom o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Aarhuska konvencija).

Usvajanje pravne tekovine EU kojom se definišu standardi u predmetnoj oblasti, u kontekstu pregovaračkog procesa, strateški dokument prepoznaje kao jednu od ključnih tačaka. Ovaj proces ima karakter kontinuiteta, imajući u vidu evoluciju same pravne tekovine EU, te u tom smislu postoji potreba za preduzimanjema daljih aktivnosti na usvajanju standarda EU.

Preporuke

¹⁰ <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>

Sadržaj narednog strateškog dokumenta treba da ima izraženiji horizontalni karakter koji će na sveobuhvatniji i sistematičniji način adresirati izazove povezane sa pitanjem jonizujućeg zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom u svim relevantnim aspektima, uz vođenje računa da se obezbjedi komplementarnost planiranih mjera sa mjerama u drugim strateškim dokumentima, koji su vezani za ovu oblast, kao i da u svom dizajnu inkorporira inovirane odgovarajuće zahtjeve koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata. ¹¹

EFEKTIVNOST

Opšti kvalitet indikatora učinka

Na početku treba istaći da je strateški dokument donijet prije stupanja na snagu Uredbe i prateće Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata¹², zbog čega nije postojala striktna obaveza da se definišu operativni ciljevi s pratećim indikatorima učinka, a obaveza i ne predstoji, jer se dokument izrađuje u skladu sa sadržajem datim u novom Zakonu. Međutim, da bi se izvršila evaluacija, koristila se Metodologija na osnovu Uredbe.

S aspekta relevantnosti izabranih indikatora učinka nije moguće dati jasan odgovor s obzirom da nije definisan nivo operativnih ciljeva u strateškom dokumentu, a postavljeni indikatori učinka su neprimjenjivi za nivo strateškog cilja koji treba da ukaže na dugoročne promjene.

Je li sprovođenje strateškog dokumenta i pratećih akcionih planova teklo na osnovu planirane dinamike tokom važenja strateškog dokumenta?

¹¹ Ova oblast sama po sebi nije komplementarna, već se mjere moraju primjenivati da bi druge oblasti bile u optimalnom stanju. Jedina uvezanost je sa Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa i Programom zaštite od radona, koji je poseban dokument.

¹² <https://wapi.gov.me/download-preview/4d95d6d8-ace1-4338-96ce-0f4de29c36b0?version=1.0>

Crna Gora je u januaru 2016. godine formalno izrazila spremnost dobrovoljnog prihvatanja sprovođenja neobavezujućeg Kodeksa ponašanja o sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora i Dodatnog vodiča o uvozu i izvozu radioaktivnih izvora i istovremeno je imenovana kontakt osoba za pomenuti Kodeks. U januaru 2019. godine Crna Gora je dopisom Generalnom direktoru MAAE izrazila spremnost za primjenu Dodatnog vodiča o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima i imenovana je kontakt osoba.

Mjera „**Izrada novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti u skladu sa EU Acquis i MAAE standardima**“ je realizovana kroz usvajanje Zakona u aprilu 2024. godine koji je u formi predloga dva puta ranije dostavljan Skupštini na razmatranje i usvajanje (2020. i 2022. godine) ali je zbog političke nestabilnosti i vanrednih parlamentarnih izbora usvojen tek prošle godine. Zakon ima odloženo pravno dejstvo od 3 godine zbog toga što je obrađivač svjestan kompleksnosti obaveza koje novi Zakon nameće, ne samo zbog donošenja podzakonskih i strateških akata koji će omogućiti implementaciju istog, nego je to i period koji je potreban privrednim subjektima da se pripreme na način da ispune sve obaveze koje ovaj Zakon za njih propisuje.

Mjera „**Izrada analize o povezivanju Zakona o prevozu opasnih materija sa novim Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, shodno EU direktivama i MAAE standardima**“ realizovana je kroz izradu analize prije donošenja Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti da ne bi došlo do preklapanja dva Zakona.

Mjera „**Izrada novih podzakonskih akata na osnovu novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koji se istovremeno izrađuju sa predlogom Zakona**“ je u toku, kao što je već objašnjeno. Imajući u vidu brojčano ograničene kapacitete u okviru MERS koji rade na ovim poslovima (jedno stručno lice-fizičar), koristi se vanjska ekspertiza kroz Plan javnih nabavki Ministarstva (MERS). U toku je izrada stručnih osnova za tri pravilnika iz oblasti nuklearne bezbjednosti.

Takođe, u saradnji sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju izrađena su dva nacrti i to: Nacrt pravilnika o sadržaju početnog i konačnog Plana dekomisije, koji treba da se donese na osnovu člana 24 stav 7 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti i Nacrt pravilnika o upravljanju iskorišćenim radioaktivnim izvorima i upravljanju radioaktivnim otpadom, koji treba da se donese na osnovu člana 57 st. 13 i 14 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Mjera „**Pristupanje Platformi za razmjenu podataka o monitoringu radioaktivnosti (EURDEP) kroz potpisivanje Sporazuma sa Evropskom komisijom o pristupu platformi**“ je u toku. Uspostavljena je Mreža mjernih stanica koje obezbjeđuju neprekidno mjerenje jačine ambijentalnog ekvivalenta doze gama zračenja u vazduhu - GDR stanice (rana najava), dakle mreža je operativna. Od devet (9) stanica, njih pet (5) su funkcionalne i šalju podatke centralnom serveru, redovno. U narednom periodu, Agencija za zaštitu životne sredine kao nadležna institucija treba uložiti napore da se pronađe rješenje za stavljanje u funkciju preostale četiri (4) stanice (Žabljak, Berane, Bar i Herceg Novi) i što je važnije da se podaci sa nacionalne mreže povežu sa EURDEP platformom, što je zahtjev Zakona o potvrđivanju Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 002/17 od 21.03.2017). Crna Gora je članica ECURIE platforme, a tokom 2024. godine predstavnici Crne Gore očestvovali su na sastancima u cilju obezbjeđivanja institucionalne i pravne komunikacije i razmjene obavještenja u slučaju incidenata. Dakle, Mjera „**Potvrđivanje Sporazuma između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učestvovanju posljednjih u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološke opasnosti (ECURIE)**“ je realizovana.

Mjera „**Potvrđivanje Konvencije o sprječavanju akata nuklearnog terorizma i/ili deponovanje instrumenta ratifikacije**“ je realizovana 2019. godine dostavljanjem instrumenata o deponovanju i imenovanju kontakt tačke 2022. godine.

Takođe, Skupština Crne Gore je 2019. godine donijela Zakon o potvrđivanju Protokola iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 009/19 od 17.10.2019).

Mjera „**Razmatranje i/ili potvrđivanje Protokola o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti nepokretnih platformi koje se nalazi na epikontinentalnom pojasu**“ takođe je realizovana na isti način kao i prethodna mjera, potvrđivanjem Protokola iz 2005. godine u Skupštini.

Mjera „**Razmatranje i/ili potvrđivanje Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije**“ je realizovana. Skupština Crne Gore je 2018. godine donijela Zakon o potvrđivanju Zajedničkog protokola o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 012/18 od 31.12.2018), nakon opsežne analize.

Mjera „**Ažuriranje Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i izrada Akcionog plana za njegovo sprovođenje**“ jer je početkom 2017. godine završeno ažuriranje. Dodatno, novi Nacrt Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti je izrađen za novi ciklus u septembru 2024. godine, čije se usvajanje očekuje do kraja 2025. godine.

Mjere „**Formiranje Komiteta/Radnog tijela za praćenje implementacije Integrisanog plana podrške za oblast nuklearne bezbjednosti (INSSP) za period 2017-2019. godina i Akcionog plana**“, „**Izrada Nacionalnog programa detekcije**“, „**Imenovanje kontakt osobe i pristupanje platformi Nuklearnog bezbjedonosnog sistema upravljanja informacijama (NUSIMS)**“, „**Formiranje Radnog tijela za NUSIMS i održavanje baze podataka**“, „**Redovno ažuriranje RASIMS platforme koja predstavlja informacioni sistem radijacione sigurnosti**“ su u fazi realizacije ili nisu još

realizovane zbog objektivnih razloga koji uključuju političku nestabilnost u Crnoj Gori i česte promjene na rukovodećim pozicijama.

Mjera „**Izraditi Analizu reorganizacije postojećih kapaciteta u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacije i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti u okviru pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika (ukoliko se donese odluka o potrebi izrade ove analize)**“ je realizovana tokom izrade Pregovaračke pozicije i Mape puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom Poglavlju 15 – Energetika (usvojena 30. jula 2021. godine Tom prilikom je izvršena analiza administrativnih kapaciteta, ali ne i reorganizacije postojećih kapaciteta, kojom je predviđeno da u ovoj oblasti ukupno radi 16 stručnjaka. S tim u vezi mjera „**Zapošljavanje kadrova u okviru MORT, AZŽS i UIP u skladu sa obavezama iz pregovaračkog Poglavlja 15 – Energetika i izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji**“ nije realizovana jer nije bilo novih zapošljavanja.

Mjera „**Formiranje Radnog tijela za uspostavljanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja**“ realizovana je tako što je radno tijelo uspostavljeno, a Ministarstvo se obavezalo da donese relevantne pravilnike u narednom periodu. Mjera „**Procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje**“ adresirana je prilikom izrade Zakona, na način što je izvršena procjena nacionalnih potreba za stručno osposobljavanje, pa su stim u vezi i propisani članovi zakona u tom smislu. Mjera „**Sprovođenje obuka zaposlenih kod korisnika izvora jonizujućih zračenja i tehničkih servisa na poslovima koji se odnose na QA/QC**“ realizovana je. Prvu obuku organizovao Klinički centar Crne Gore u saradnji sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju u Podgorici, a drugu obuku organizovao MERS kroz IPA projekat uz podršku Evropske komisije.

Kada su u pitanju mjere „**Izrada Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)**“, „**Odobrovanje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)**“ i „**Praćenje i unapređenje Nacionalnog programa stručnog osposobljavanja (NPSO)**“, „**Izrada Programa za unapređenje sigurnosne kulture**“, „**Izrada Programa za unapređenje bezbjednosne kulture**“ sada je to drugačije propisano Zakonom.

Mjera „**Izrada Analize na uzorcima vode za piće na sadržaj radionuklida**“ je realizovana, a Javnu nabavku-tender za Ministarstvo realizovao je CETI 2021. godine.

Mjere „**Izrada Akcionog plana o načinu sakupljanja podataka o dozama pacijenata u Crnoj Gori**“, „**Uspostavljanje sistema za prikupljanje podataka o dozama koje pacijenti prime tokom dijagnostičkih procedura i zapošljavanje i osposobljavanje fizičara**“, „**Izrada baze podataka o dozama pacijenata, koje će se sakupljati u Crnoj u skladu s Akcionim planom iz tačke 25**“, „**Izrada protokola za osiguranje kvaliteta i kontrole kvaliteta (QA/QC) u skladu sa najboljim praksama koji treba da bude sastavni dio budućeg pravilnika, kako za korisnike izvora jonizujućeg zračenja, tako i za tehničke servise koji vrše kontrolu**“ nisu realizovane. Nosilac ovih mjera bilo

je Ministarstvo zdravlja, a radi se o kompleksnim mjerama koje uključuju saradnju više aktera.

Mjera „**Izrada Plana raspodjele donirane opreme za jačanje kapaciteta za sprječavanje nedozvoljenog prometa nuklearnog i drugog radioaktivnog materijala**“ ostala je nerealizovana a nadležnost je Uprave policije.

Izradom novog zakona realizovana je i mjera „**Uspostavljanje potrebne infrastrukture za tranzit nuklearnih materijala (pravni okvir, jačanje kapaciteta svih institucija u sistemu i dr.)**“. Zakon je definisao uvoz, izvoz, tranzit i prevoz nuklearnih materijala. Djelimično je realizovana mjera „**Formiranje Tima za otkrivanje izvora bez vlasnika**“ zato što taj tim postoji neformalno, a formalno će biti formiran nakon donošenja Pravilnika o načinu prepoznavanja radioaktivnog izvora i/ili nuklearnog materijala bez vlasnika i radnjama koje se preduzimaju u slučaju otkrivanja, kao i o mogućim vanrednim situacijama izlaganja koje mogu nastati, koji će se donijeti do drugog kvartala 2027. godine.

Mjera „**Izrada procedura za otkrivanje izvora bez vlasnika**“ djelimično je realizovana jer je procedura napravljena uz podršku Misije OEBS u Crnoj Gori 2011. godine, dakle prije usvajanja Strategije, ali je ista prevaziđena, pa je neophodno promijeniti i prilagoditi.

Mjera „**Održavanje skladišta radioaktivnog otpada**“ je realizovana iako je u pitanju kontinuirana aktivnost, ali zaključak je da se skladište održava poštujući propisane procedure.

Mjera „**Kondicioniranje kompasa sa radioaktivnim radijumom i kondicioniranje preostalih iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora**“ je u toku, a očekuje se da će kompletno kondicioniranje i/ili reciklaža izvora Cs-137 i kompasa sa Ra-226 biti završeni u roku od dvije godine. Sličan slučaj (aktivnosti u toku) je i sa mjerom „**Rješavanje pitanja upravljanja radioaktivnim materijalom koji se nalazi na posjedu AD „Plantaže“ uključujući i dekomisiju**“ uz napomenu da nosilac licence za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada biće u obavezi da po početku primjene novog Zakona (1. jul 2027. godine) pribavi licencu za skladištenje radioaktivnog otpada i pri apliciranju podnese izrađen Početni plan dekomisije. Mjera „**Izrada Plana za dekomisiju skladišta radioaktivnog otpada sa procjenom troškova**“ je realizovana može se konstatovati kao realizovana jer napravljena okvirna procjena troškova neophodnih za dekomisiju, koja je procijenjena na oko 300.000 eura. Kontinuirano se radi na pronalaženju načina da se upravljanje kontaminiranim radioaktivnim materijalom, koji se nalazi u spremištu na posjedu A.D. „13 jul Plantaže“, izvrši na propisani način, a sve u cilju osiguranja zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine od štetnog uticaja jonizujućih zračenja. Ministarstvo je uz podršku Međunarodne agencije za atomsku energiju izradilo Nacrt pravilnika o sadržaju početnog i konačnog Plana dekomisije, koji treba da se donese na osnovu člana 24 stav 7 Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Mjera „**Izrada Analize o daljem upravljanju iskorišćenim zatvorenim radioaktivnim izvorima i radioaktivnim otpadom**“ je takođe u toku. U fazi implementacije je javna nabavka Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera za izradu dokumenta koji će biti osnova za budući programski okvir o upravljanju radioaktivnim otpadom.

Kada je u pitanju strateški i zakonski okvir iz ove oblasti realizovane su mjere „**Izrada Strategije zaštite od radona**“ i „**Izrada i donošenje novog Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, koji treba da uzme u obzir zaštitu od radona u fazi izgradnje objekata**“ dok su mjere „**Izrada Programa monitoringa radioaktivnosti prije, u toku i nakon sprovođenja aktivnosti koje za rezultat imaju nastanak NORM-a od strane investitora**“ i „**Planiranje prostora za skladištenje NORM-a**“ drugačije definisane Zakonom.

Mjera „**Izrada Plana za upravljanje tečnim radioaktivnim otpadom**“ nije realizovana. U slučaju da se desi da u Crnoj Gori nastane tečni radioaktivni otpad na bilo koji način, nosilac dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada je dužan da u saradnji sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, definiše Plan za pretvaranje takvog otpada u čvrsti otpad van granica Crne Gore.

Mjera „**Upravljanje izvorom bez vlasnika**“ je adresirana u novm Zakonu kroz niz pravila u tim slučajevima.

Mjera „**Program praćenja sistematskog ispitivanja sadržaja radionuklida u životnoj sredini**“ je realizovana ali se mora napomenuti da se praćenje nije vršilo u posljednje dvije godine zbog nedostatka finansijskih sredstava i da to ne smije biti slučaj jer se uskraćuje ustavno pravo građana Crne Gore da budu informisani o stanju životne sredine.

Mjera „**Ažuriranje Nacionalnog akcionog plana za djelovanje u slučaju radijacionog udesa**“ realizovana je usvajanjem Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća 10. novembra 2022. godine, čiju je izradu koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat zaštite i spašavanja.

Mjera „**Organizovanje vježbi (table-top, terenske)**“ sprovodi se kontinuirano a u prethodnom periodu sprovedene su dvije regionalne štabne vježbe dok je jedna u pripremi. I mjera „**Opremanje HBRN Tima adekvatnom opremom**“ sprovodi se kontinuirano, a HBRN tim je opreman kroz više projekata koje je sprovodio MUP. Još jedna mjera koja se sprovodi kontinuirano je „**Izrada izvještaja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata i izvještavanje prema MAAE i EU**“. Crna Gora je strana ugovornica 26 međunarodno pravnih instrumenata. Za pojedine instrumente vrši se obavezno izvještavanje na propisan način i u propisanim rokovima, uz mnoštvo sastanaka. Do sada je Vlada Crne Gore donijela 16 izvještaja i odgovora na pitanja strana ugovornica konvencija.

Mjera „**Izrada Komunikacione Strategije za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti**“ drugačije je definisana Zakonom. Članom 19 propisano je da se Program komunikacije za oblast zaštite od jonizujućih

zračenja sa akcionim planom (Program komunikacije) donosi radi informisanja javnosti i zainteresovanih pravnih lica, drugih organa i organizacija i podizanja svijesti o pitanjima zaštite od jonizujućih zračenja, radijacije i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, upravljanja radioaktivnim otpadom i zaštite od radona.

U oblastima u kojima je efektivnost mala/ velika, koji koraci zainteresovanih strana su najviše doprinijeli velikoj efektivnosti/nedovoljnom napretku (pokretačke sile/ograničavajuće sile)?

Uz prethodnu rezervu u pogledu podesnosti indikatora učinka za mjerenje ostvarenosti ciljeva, može se konstatovati da je strateški dokument najdjelotvornije implementiran u segmentima regulatornog unapređenja i podizanja nivoa svijesti.

Najozbiljniji izazov je predstavljala pandemija CoVID-19 koja je prvenstveno negativno uticala na realizaciju aktivnosti koje su podrazumijevale uključivanje većeg broja osoba u ograničenom fizičkom prostoru (pr: obuke, studijske posjete itd.). Negativni uticaj pandemije se ogledao i u činjenici da je dovela do nove prioritizacije u djelovanju aktera koji su bili uključeni u sprovođenje strateškog dokumenta, preusmjeravajući njihovu pažnju na suzbijanje pandemije, očuvanje funkcionalnosti sistema zdravstvene zaštite i zaštite ekonomskih aktivnosti. U tom kontekstu, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je realizaciju dijela aktivnosti usmjerilo kroz digitalna sredstva komunikacije kao odgovor na izazove koje je postavila pandemija. Pandemija je u značajnoj mjeri uticala i na spremnost Ministarstva da se uhvati u koštac sa finansijskim izazovima ovakvog dokumenta znajući da Crna Gora nije nuklearna zemlja, a da su se tokom pandemije pojavili drugi prioriteti.

Period sprovođenja strateškog dokumenta karakteriše politička nestabilnost koja je uslovlila učestale promjene na nivou visokog rukovodnog kadra u pojedinim državnim organima, što je negativno uticalo na kontinuitet i stepen realizacije pojedinih planiranih aktivnosti, a na šta se moglo ograničeno uticati s aspekta koordinacije sprovođenja strateškog dokumenta. Česte promjene rukovodećeg kadra uticale su i na motivaciju

službenika u ovoj oblasti, prije svega iz razloga što se radi o kompleksnoj materiji koju je potrebno približiti donosiocima odluka.

Iako je evidentirano da je saradnja drugih aktera uključenih u sprovođenje strateškog dokumenta sa Ministrastvom bila dobra, evidentirano je i da, u pojedinačnim slučajevima, uzajamna komunikacija i saradnja drugih uključenih aktera nije bila na zadovoljavajućem nivou. Više je razloga za ovu tvrdnju, a možda i najvažniji leži u činjenici da su uključeni akteri kadrovski desetkovani u periodu implementacija Strategije što dovodi i do preopterećenja drugim aktivnostima, odnosno smanjenju fokusa na realizaciju ovog strateškog dokumenta.

Na kraju treba konstatovati da su **kadrovski kapaciteti i nedostatak finansijskih sredstava za adresiranje specifičnih pitanja bili hronični faktori koji su negativno uticali na tok i rezultate sprovođenja strateškog dokumenta.**

Preporuke

U procesu dizajniranja strateškog dokumenta posebnu pažnju treba posvetiti definisanju kvalitetnih indikatora učinka u skladu sa RACER kriterijumima, vodeći računa da oni treba da reflektuju transverzalna pitanja kada je to primjenjivo, čime se stvara osnov za pouzdano utvrđivanje efekata intervencije. Osnov za definisanje indikatora učinka treba tražiti u podacima koji se prezentuju u analizi stanja strateškog dokumenta i koji se koriste za opisivanje evidentiranih problema.

Važan segment u dizajnu strateškog dokumenta predstavlja analiza rizika koji mogu negativno uticati na tok njegovog sprovođenja i na osnovu nje definisanje mjera koje će se preduzeti kako bi se ti rizici eliminisali ili njihovi efekti umanjili. S tim u vezi, analiza rizika treba biti sastavni dio narednog strateškog dokumenta u dijelu analize stanja.

Ostvarivanje ciljeva strateškog dokumenta u velikoj mjeri zavisi i od kvalitetne saradnje svih uključenih aktera, i u tom smislu, potrebno je kreirati mehanizme saradnje koji će služiti kao okvir za rješavanje „otvorenih pitanja“, uz jasno sagledavanje odgovornosti svih učesnika komunikacije.

Takođe, neophodno je podsticati motivaciju svih aktera uključenih u planiranje i sprovođenje strateškog dokumenta kroz jačanje osjećaja vlasništva nad dokumentom i ostvarenim rezultatima, kao i kroz dizajn aktivnosti koji odgovara potrebama uključenih aktera.

U procesu planiranja strateškog dokumenta, ciljeve intervencije treba planirati u skladu sa potrebnim/raspoloživim finansijskim i ljudskim resursima, koji pretpostavljaju preduslov za uspješnu implementaciju planiranih aktivnosti.

EFIKASNOST

Opšta ocjena efikasnosti sprovođenja strateškog dokumenta:

Od ukupnog broja mjera (aktivnosti) 52, u potpunosti je realizovano 27 dok je realizacija 10 aktivnosti u toku ili su djelimično realizovane. 8 aktivnosti su nakon usvajanja Zakona drugačije definisane i u sadašnjim okolnostima nije moguće mjeriti stepen realizacije, a 7 aktivnosti nije realizovano. Opšta ocjena efikasnosti sprovođenja strateškog dokumenta je zadovoljavajuća, uzimajući u obzir sve ograničavajuće faktore koji su nastali tokom implementacije Strategije.

Sredstva koja su planirana/utrošena za sprovođenje aktivnosti u okviru strateškog dokumenta u velikom broju slučajeva su prikazivana na generički način (pr: sredstva nijesu potrebna, donator IAEA, a negdje ne sadrže jasno izdiferencirane iznose po aktivnostima), zbog čega nije moguće u potpunosti utvrditi iznos sredstava za realizaciju aktivnosti.

Takođe, može se konstatovati da je nedostatak finansijskih sredstava u pojedinim slučajevima direktno uzrokovao izostanak realizacije pojedinačnih aktivnosti, što upućuje da finansijski aspekt planiranja strateškog dokumenta nije dobro realizovan. Sa druge strane, Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, koji je donijela Skupština Crne Gore 17. maja 2024. godine u značajnoj mjeri je preuzeo obaveze iz Strategije i predstavlja direktni “proizvod” same strategije, a što je pokazalo višegodišnje iskustvo, kao obaveze iz transpozicije međunarodnih standarda i direktiva EU

Koliko je bila adekvatna institucionalna i organizaciona struktura za koordinaciju, praćenje, izvještavanje o sprovođenju (da li je podsticala ili ometala sprovođenje strateškog dokumenta)?

Formalni mehanizam koordinacije, koji bi uključio relevantne aktere, definisao njihove uloge i odgovornosti, planirao postupak i alate za praćenje sprovođenja strateškog dokumenta i definisao dinamiku monitoringa i izvještavanja, nije postojao. Time je komunikacija u procesu sprovođenja tekla na manje uređen način, ali prema ocjenama većine učesnika- efikasan način, zahvaljujući iskusnoj koordinatorki iz Ministarstva koja je bez obzira na nedostatak neophodne stručne podrške u instituciji uspjela da proces uspješno dovede do kraja.

Tokom intervjua sa relevantnim akterima u sprovođenju strateškog dokumenta je konstatovano da su oni imali dobru komunikaciju sa ključnim nosiocem strateškog dokumenta, Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera. Međutim, u pojedinačnim slučajevima je konstatovano i odsustvo efektivne saradnje između pojedinih aktera i generalno slabija horizontalna komunikacija koja je mogla negativno uticati na tok sprovođenja strateškog dokumenta, a uzrokovana je nedostatkom stručnog kadra u zainteresovanim institucijama.

Preporuke

U procesu planiranja narednog strateškog dokumenta treba unaprijediti segment planiranja finansijskih sredstava potrebnih za njegovu realizaciju, vodeći računa da reformska ambicija iskazana u strateškom dokumentu bude usklađena sa dostupnim finansijskim sredstvima, odnosno da sredstva za sprovođenje aktivnosti budu pravovremeno obezbijeđena.

Dizajn narednog strateškog dokumenta treba da sadrži jasno definisan mehanizam monitoringa koji će omogućiti pouzdano i kontinuirano praćenje napretka u sprovođenju strateškog dokumenta, sa jasno definisanim ulogama i odgovornostima svih uključenih aktera, redovno prikupljanje i obradu podataka i informacija do kojih se došlo uz primjenu odgovarajućih alata, kako bi se omogućilo pravovremeno preduzimanje korektivnih mjera i time osiguralo sprovođenje strateškog dokumenta u skladu sa planiranom dinamikom.

UTICAJ

Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije u pogledu napredovanja u oblasti ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU, i stvarne razlike za raznovrsne korisnike?

Uticaj, odnosno promjene do kojih je potencijalno dovelo sprovođenje strateškog dokumenta se ne mogu jasno sagledati zbog nedostatka odgovarajućih podataka, posebno u dijelu uticaja radijacije na zdravlje stanovništva.

Može se konstatovati da kroz svakodnevni rad nadležnih institucija i ispunjavanja mjera iz Akcionog plana Strategije se smanjuje radiološki rizik za zdravlje stanovništva i po životnu sredinu. Ne postoji mjerljiv indikator u ovoj oblasti, a on bi postojao ukoliko bi na primjer Institut za javno zdravlje sproveo studije, jer to nedostaje cijelom sistemu.

Institut za javno zdravlje Crne Gore periodično objavljuje „Statistički godišnjak o zdravlju stanovništva i zdravstvenoj zaštiti u Crnoj Gori“ u kome se, s aspekta relevantnosti za strateški dokument, obrađuje samo kategorija „trovanje“ o kojoj se vodi evidencija. Međutim, izostaju istraživanja o uticaju radijacije na zdravlje stanovništva, zbog čega nije moguće sagledati dugoročne efekte promjena na nivou krajnjih korisnika intervencije.

Sa druge strane, Informacija o stanju životne sredine iz 2023. godine¹³ ukazuje da ne postoje izvedene koncentracije radionuklida za padavine, stoga se za ocjenu radiološke ispravnosti padavina koriste norme koje su date za vodu za piće. Ovaj princip je donekle i opravdan imajući u vidu da se u pojedinim regionima Crne Gore kišnica još uvijek koristi kao voda za piće. Upoređivanjem vrijednosti serije rezultata specifične aktivnosti radionuklida 137Cs u padavinama za 2023. godinu sa izvedenim koncentracijama koje važe za vodu za piće, vidi se da su sve pojedinačne mjesečne vrijednosti daleko ispod maksimalno dozvoljene granice. Analizom sadržaja radionuklida 137Cs u zemljištu takođe se došlo do rezultata koji su u granicama normalnih -prirodnih vrijednosti. Stoga se zaključuje da zemljište u Crnoj Gori nije radiološki opterećeno, a isto se odnosi i na morsku i riječnu vodu. Tokom 2023. godine nije detektovan ni jedan pojedinačni slučaj da bilo koja vrijednost sadržaja radionuklida u bilo kom tipu ili vrsti hrane prelazi maksimalno dozvoljene vrijednosti. Takođe, nije registrovana ni jedna vrijednost za koju bi se moglo reći da je značajna u radiološkom smislu.

S aspekta ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU ostvaren je progres u preuzimanju pravne tekovine, ali preostaju aktivnosti na daljem usklađivanju sa *acquis communautaire* u različitim sektorima, kao i potreba da se obezbijedi sprovođenje crnogorskog zakonodavstva o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacije koje je usklađeno sa pravnom tekovinom EU¹⁴.

Preporuke

¹³ Informaciju priprema Agencija za zaštitu životne sredine

¹⁴ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/montenegro-report-2022_en

Dizajn narednog strateškog dokumenta treba unaprijediti u dijelu identifikacije problema koji se tiču dostupnosti podataka, koji su od značaja za sagledavanje potencijalnih uticaja jonizujućeg zračenja na stanje životne sredine i zdravlje stanovništva i na osnovu toga definisati odgovarajuće mjere kojima bi se kreirale baze znanja i podataka, a koje supotrebne za planiranje javnih politika. Takođe, neophodno je sproviđiti kontinuirano istraživanja u ovoj oblasti i u tom smislu unaprijediti saradnju sa naučnom zajednicom.

ODRŽIVOST

Opšta ocjena održivosti

Normativni okvir relevantan za proces zaštite od jonizujućeg zračenja i zaštite od radijacije je unaprijeđen izradom Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti koji će se početi primjenjivati u 2027. godini. Trenutno je na snazi Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, koji je donijet 2009. godine i koji se primjenjuje do 2027. godine. Time je stvorena bolja i efikasnija normativna osnova za održivost rezultata ostvarenih tokom sprovođenja strateškog dokumenta.

Kada je su pitanju kapaciteti za efikasno vršenje nadležnosti u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, može se konstatovati da je postignuta djelimična održivost. Naime, MERS i AZŽS uprkos vidljivim rezultatima i naporima zaposlenih imaju velikih poteškoća zbog nedovoljnih kadrovskih kapaciteta i to često dovodi do nezadovoljstva službenika. CETI već godinama uspješno vrši upravljanje skladištem za radioaktivni otpad, ali je i dalje primjetan nedostatak stručnog kadra u svim intervjuisanim institucijama (posebno fizičara).

Pored navedenog, u procesu sprovođenja strateškog dokumenta je evidentirano da finansijski resursi predstavljaju značajan izazov i tom smislu očigledno je da pitanje

finansijske održivosti nije u potpunosti riješeno. Važno je naglasiti da se nezavisnost ove oblasti ogleda ne samo u potrebi postojanja posebne institucije koja bi objedinila postojeće kapacitete, već i u obaveznim izdvojenim finansijskim sredstvima, kako je navedeno u zahtjevu 4 (Requirement 4, 2.7-2.13) osnovnog sigurnosnog standarda Međunarodne agencije za atomsku energiju - Governmental, legal and regulatory framework for safety, General Safety Requirements, GSR Part 1 (Rev 1.), koje Crna Gora mora da implementira.

Koliko su institucije zainteresovanih strana osmislile i unijele u svoje planove i sisteme potrebne povratne informacije i mehanizme praćenja koji će osigurati samostalno obnavljanje (prilagođavanje) kako bi se postigli ciljevi?

Uzimajući u obzir da se radi o specifičnoj oblasti koja u Crnoj Gori nije prepoznata kao gorući problem mora se konstatovati da su zainteresovane strane djelimično sprovodile mehanizme praćenja i obezbjeđivale povratne informacije. Saradnja se prije svega temelji na ličnim kontaktima u institucijama, kroz poštovanje minimuma obaveza koje su predviđene Strategijom.

U praksi su uspostavljene i odgovarajuće administrativne procedure u Agenciji za zaštitu životne sredine u predmetnoj oblasti, a u kontinuitetu se sprovodi i monitoring stanja životne sredine koji uključuje i pitanje zaštite od jonizujućeg zračenja.

Takođe, uspostavljeni su i realizuju se različiti specifični programi relevantni za ovu oblast (neke od njih finansira EU), koje realizuju različite institucije u okviru sistema zaštite od jonizujućeg zračenja. Konkretno, MUP je zahvaljujući UNICRI nabavio opremu za granične prelaze, a u toku je izrada Zakona o prevozu opasnih materija.

MEP sa IAEA sarađuje posredstvom Stalne misije pri OEBS i specijalizovanim agencijama UN sa sjedištem u Beču. Imenovana je i Nacionalna kontakt osoba za saradnju sa IAEA (Smilja Kažić Vujačić iz Ministarstva prosvjete i inovacija) koja je uvijek informisana o svim mogućim programima finansiranja, kao i Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Za praćenje Mape puta prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku formirano je Nacionalno koordinaciono tijelo za neproliferaciju oružja za masovno uništenje.

Preporuke

Prilikom izrade narednog strateškog dokumenta posebnu pažnju treba posvetiti razmatranju svih aspekata održivosti planiranih rezultata. Ova razmatranja treba potom inkorporirati u sadržaj samih aktivnosti koje se planiraju preduzeti, uz definisanje jasnih odgovornosti uključenih aktera u pogledu obezbjeđenja specifičnih elemenata održivosti.

ANEKSI

Aneks I – Lista osoba sa kojima je realizovan dubinski intervju

RB	Ime i prezime	Institucija/ustanova	Datum
1.	Tamara Đurović	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	17.04.2025.
2.	Maja Raičević	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	7.05.2025.
3.	Slavica Braunović	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	7.05.2025.

4.	Vesna Bigović	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera - Ekološka inspekcija	6.05.2025.
5.	Slavko Radonjić	Agencija za zaštitu životne sredine	28.04.2025.
6.	Sonja Ivanović	Klinički centar Crne Gore	08.05.2025.
7.	Aida Dizdarević	Ministarstvo unutrašnjih poslova	30.04.2025.
8.	Vera Baturan	Ministarstvo unutrašnjih poslova	30.04.2025.
9.	Jelena Leković	Ministarstvo evropskih poslova	9.05.2025.
10.	Nikola Svrkota	CETI	30.04.2025.
11.	Mladen Mirković	Institut za crnu metalurgiju	5.05.2025.
12.	Nevenka Antović	Nuklearni fizičar	7.05.2025.